

Een immortellenkrans. Laatste novellen

Emile Seipgens

bron

Emile Seipgens, *Een immortellenkrans. Laatste novellen*. P.N. van Kampen & Zoon, Amsterdam
1898

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/seip002immo01_01/colofon.php

© 2017 dbnl

Mad^{lle} Louise.

Waarde lezer, ik ga u mijn eerste liefde vertellen.

't Is een zeer eenvoudige geschiedenis.

Ik was nog jong, piepjong - twintig jaar. Ik zeg thans piepjong - in dien tijd zou ik er heel anders over gedacht hebben. Wie is op dien leeftijd zonder pedanterie?

Ik was het jaar te voren teruggekeerd van kostschool en studeerde voor apotheker onder leiding van mijn vader. Als zijn eenige zoon, zou ik hem eenmaal opvolgen in 'de Eenhoorn', zooals hij zijn vader was opgevolgd, en binnen niet al te langen tijd hoopte ik te Maastricht

mijn examen af te leggen in de pharmacie. Van den morgen tot den avond stond ik achter de toonbank, ontcijferde recepten, draaide pillen en stampte in den vijzel of zat in de boeken te blokken achter de kleine ruiten der binnenkamer. Mijn vader was dan ook zeer tevreden over mij en gunde mij van harte elk genoeg.

Eén slechts, één groote voldoening was er, waarom ik hem niet durfde vragen. Dat was, om lid te worden van het liefhebberijtooneel ‘Utile dulci.’

Eigenlijk was ‘Utile dulci’ het eerste gezelschap van ons stadje. Het had al een reeks van jaren met eere bestaan en bij menigen prijskamp een eersten of tweeden prijs behaald. Het gaf den toon aan bij elke feestelijke gelegenheid, de talentvolste en meest geziene jongelui waren er lid van, en de oudere, niet meer werkende leden keerden er nog zoo gaarne terug, om met de jongen jong te zijn, te praten, te lachen en te schertsen. Elken avond werd het gewone vergaderlokaaltje druk bezocht.

Dat ik eenig talent bezat - natuurlijk een eerste vereischte - wist mijn vader; op de laatste prijsuitdeeling te Rolduc, waar hij mij was komen halen, tevens om de professoren te bedanken, had hij mij met veel succes zien optreden in 'Le médecin malgré lui' en de Directeur had hem medegedeeld, dat ik heel aardig begon te stellen en dat ik mij met 'La mort d'Hippolyte' uit de Phèdre van Racine, met 'Bonaparte' van Lamartine en andere stukken een goeden naam als declamator had verworven. Overigens was mijn vader iemand die veel las, veel van litteratuur hield - Jean Jacques Rousseau was zijn lievelingsauteur - en het tooneel als een school van beschaving en opvoeding beschouwde, en mijn goede moeder volgde in alles zijn wijzer oordeel. Maar ik moest studeeren, hard werken voor mijn examen, en 't viel niet te ontkennen, dat komediespelen veel afleiding gaf.

Toch werd ik lid, doch had mijn lidmaatschap aan het toeval te danken.

Er was een groot drama in drie bedrijven in

studie genomen: 'La tache de sang', waarvan men de grootste verwachting koesterde. Ik vond het destijds zeer mooi, doch zou het thans zonder de minste aarzeling met den naam van 'grooten draak' bestempelen. Een mijner beste vrienden, Karel Vogel, zou den jeune-premier Arthur Disnard voorstellen en had in 't geheim zijn toevlucht tot mij genomen om die lastige maar prachtige rol te studeeren. Acht dagen vóór de opvoering overleed plotseling Karel's vader aan een beroerte - en nu was Holland in last. De voorstelling moest doorgaan, het kostte wat het wilde, want de advent, de gesloten tijd vóór Kerstmis, waarin geen openbare vermakelijkheden mogen gehouden worden, stond vóór de deur. Ik kende de heele rol, was dus het eenig plechtanker in den nood. Natuurlijk begreep ik den stand van zaken onmiddellijk, zei echter geen woord.

Daags na 't sterfgeval stormde Dokter Matthieu haastig de vier trappen der apotheek op. Dokter Matthieu was altijd haastig, maar dien morgen

lag er toch iets bijzonders in zijn binnenkomen. Ik zal 't nooit vergeten; ik stond juist een Decoctum hordei met Rob Sambuci klaar te maken.

‘Ik moet je spreken, Frans,’ zei hij tot mijn vader, ‘en je vrouw mag er ook wel bij wezen en Laurent ook,’ voegde hij er bij met een veelbeteekenend knikje tegen mij.

Ik beefde van aandoening, toen wij binnengingen. Eerst werd eenige oogenblikken over den Notaris Vogel en zijn plotseling overlijden gesproken, toen kwam Dokter Matthieu met de hoofdzaak voor den dag: ik moest het liefhebberijtooneel redden uit den nood. 't Was onmogelijk de voorstelling uit te stellen en ik was de eenige, die Karel's rol kon vervullen. Mijn vader wees wel op mijn aanstaand examen, maar had toch eigenlijk weinig tegen de vereerende aanvraag in te brengen, als het dan maar voorloopig - ik hoor het hem nog zeggen - voorloopig bij deze rol bleef, en toen hij moeder aanzag, had zij slechts een aarzelend schouderophalen, dat voor toestemming werd aangenomen.

Dokter Matthieu stond op, klopte mij op den schouder en zeide:

‘Nu, hij zal wel zijn best doen, niet waar, Laurent? En een geboren acteur is hij, dat weet de heele stad!’

Mogelijk heeft die goede oude dokter nooit geheel en al geweten, welk ontzaglijk genoeg hij mij gedaan heeft en hoe dankbaar ik hem steeds geweest ben.

Dienzelfden avond nog was de laatste leesrepetitie, daarna zou men op de planken gaan.

Het kleine vergaderlokaal lag naast de groote komediezaal boven de Societeit ‘Concordia’. Ik kan niet ontkennen, dat ik mijn hart voelde kloppen, toen ik het vertrek binnenstapte. Om de groote tafel zaten zestien of zeventien leden, allen in 't halfdonker eener grijswitte rookwolk gehuld, waarop een hangende carcel-lamp het treurig rood harer weifelende lichtstralen omlaag wierp. In een hoek, achter de deur, nog treuriger in 't grijswitte waas, brandde een nachtpitje,

waarnaast een koker met fidibussen voor 't aansteken van pijp of sigaar, want allen dampden er flink op los. Als 't oog genoegzaam aan de schemering gewend was, onderscheidde men langs den wand een paar fleurettens onder een schermmasker, tusschen eenige platen en progamma's van opgevoerde stukken, in bevallige wanorde door elkander. In een donkeren hoek verrees een hoog, zwart kastje met de busten van Molière en Corneille - de bibliotheek.

Ik werd met open armen ontvangen. Allen reikten mij de hand en Louis Weiler, als voorzitter, heette mij welkom en sprak den dank van 't gezelschap uit voor de welwillendheid, waarmede ik in de droevige omstandigheid wel wilde behulpzaam zijn. Die ik er vond, zoowel ouderen als jongeren, waren allen vrienden. Naast den postdirecteur zat Felix Hupkens, die met zijn open en lachend gelaat gewoonlijk de rol van père-noble vervulde; naast den grijzen musicus Klein, die zang en orkest leidde en ons de aria's der Vaudeville op de viool voorspelde,

lag achterover in zijn stoel Ferdinand van Evere, de rol van den valschaard Victor de Syrval memoriseerend, waarmede hij belast was; bij de kachel, allerlei gebaren oefenend, stonden Frans de Leur en Jozef Rademaker te praten over de rol van den marqué Delaunay, welke de laatste zou vervullen; aan den overkant naast een paar jongere vrienden zat 'Poppetje', die om 't vervullen der meisjesrol eene beroemdheid was en dien ik niet nader wil aanduiden, omdat zijn ontluikend kneveltje, hetgeen hij bij elke voorstelling met weemoed offerde, thans een groote grijze knevel is en zijn buikje geen getuigenis meer aflegt van zijn toenmaals bedriegelijke taille. Zelfs dokter Mathieu was er dien avond verschenen, om, zooals ik begreep, mij mijn entrée gemakkelijker te maken.

Bij de lezing bleek, dat elk zijn rol nagenoeg van buiten kende. Louis Weiler was voortreffelijk in de rol van den hertog van Estein, die zijn neef, Victor de Syrval, de hand zijner schoone dochter Marie heeft toegezegd. Ferdinand van

Evere als Victor de Syrval stond hem waardig ter zijde, en ik deed mijn best als Arthur Disnard, de jonge advocaat, die - waarom weet men niet recht - door den hertog werd opgevoed en thans, na spoedig bij de balie verworven roem, geen mindere dan diens dochter, de hertogin Marie d'Estein, bemint, welke hem al lang wederliefde heeft beloofd. Reeds in het eerste bedrijf, waar ik van den hertog eisch, dat hij mij zeggen zal, wie mijn vader was: 'La vérité, Monsieur, la vérité toute entière.... le secret de ma naissance, que je vous demandais, il n'y a qu'un instant, comme une grâce, je l'exige maintenant comme une dette!' en bij mijne houding, als ik de verpletterende woorden van den hertog moet hooren: 'Si quelqu'un a voulu déchirer votre âme, Arthur, c'est vous et non pas moi. Ecoutez, écoutez!.... Votre père fut condamné à mort.... Le 8 Octobre 1802 une tête tomba publiquement sur la place de Grève.... et cette tête, Arthur, c'était celle de votre père!' zag ik, hoe eenige oudere leden

elkander een goedkeurend knikje toewierpen. Ook mijne alleenspraak in het tweede bedrijf, waar de met bloed geschandvlekte 's nachts in zijn studeervertrek het besluit neemt, zich een kogel door het hoofd te jagen, en reeds het pistool in de hand heeft: 'Mon père, je te rejoins,... Marie, je t'attends!' waarop Marie plotseling doch nog bij tijds verschijnt - hoe ze eensklaps midden in den nacht daar ter plaatse komt, doet er niet toe - verwekte algemeene goedkeuring. Als echter, op het oogenblik dat Arthur en Marie willen vluchten, Victor de Syrval verschijnt, die twee degens onder zijn Almaviva verborgen houdt en Arthur beledigt, hem zijn schandelijke afkomst voor de voeten werpt en hem uitdaagt tot een tweegevecht, ter plaatse, onmiddellijk, zonder getuigen, op leven en dood - en dat alles in tegenwoordigheid van Marie! - en Arthur op zijn beurt den ellendeling, die Marie alleen om haar bruidschat bemint, op de knieën dwingt: 'Quand on ne craint pas d'insulter les gens, on ne doit pas craindre de leur demander

pardon.... et c'est à genoux, marquis, que pardon se demande! A genoux, Monsieur, à genoux!' toen barstte een algemeen handgeklap los. Ferdinand van Evere en ik waren onwillekeurig opgestaan, hij om mij in 't aangezicht te slaan, waarop ik hem bij den arm greep en hem zoo natuurlijk deed knielen, dat de aanschouwers hun betuiging van goedkeuring niet langer konden onderdrukken. Ook in het derde bedrijf, waar Marie doodelijk ziek is en opgegeven door de mannen der kunst, 'parceque la maladie a la source dans l'âme', waar Victor ontmaskerd wordt door den woekeraar Delaunay, die valsche handteekeningen van hem in zijn bezit heeft, waar ik mij, door tal van knechts en lakeien den weg baan, de verzoening met den hertog plaats vindt en Marie in mijn armen snelt, oogste ik vollen bijval, doch kwam de eerepalm toe aan 't stille spel van Victor, die aan de uiterste wanhoop ten prooi, op het punt om zinneloos te worden, een pistool te voorschijn haalt, naar buiten ijlt.... Op het oogenblik, dat de hertog

mij zijn zoon en erfgenaam noemt, hoort men buiten een schot - Victor heeft zich zelve gerecht - en het scherm valt.

Acht dagen later had de voorstelling plaats, die uitstekend gelukte, ofschoon ze toch niet geheel en al vlekkeloos was. De entrée van Marie in 't laatste bedrijf, die in nachtgewaad uit haar kamer stormt en Arthur in de armen valt, werd door 'Poppetje' met veel tact uitgevoerd, hetgeen echter niet belette, dat Poppetje's plotseling verschijnen in nachtgewaad de hilariteit van eenige heeren en niet minder van eenige jonge dames op het meest tragisch oogenblik gaande maakte. Gelukkig werd het slottooneel nog gered, daar Poppetje-Marie zich fluks op de sofa liet neerglijden, waar ze door mij, die voor haar knielde, door den hertog en de dokters zoodanig werd omringd, dat de aandacht van het publiek zooveel mogelijk van haar werd afgeleid.

Onder luide toejuichingen werden eerst alle spelers, toen ik in 't bijzonder ten tooneele ge-

roepen. Den volgenden morgen stormde Dokter Mathieu de apotheek binnen, om mijne ouders geluk te wenschen met mijn succes, waarbij hij spel en dictie, houding en gebaren onverbeterlijk noemde. De heele stad sprak over mij, en in de eerstopvolgende vergadering van 'Utile' werd ik ontheven verklaard van het volgens artikel zooveel van het reglement voorgeschreven tweede début en bij acclamatie tot werkend lid benoemd. Ik verzocht nogmaals vóór mijn examen van het vervullen eener rol te mogen verschoond blijven, waartegen ik echter, als jongste lid, met den post van waarnemend Bibliothecaris, ter vervanging van mijn vriend Karel Vogel, werd belast.

Zoo was ik dan lid van 'Utile dulci' geworden en een mijner vurigste wenschen vervuld. Den volgenden herfst haalde ik ook mijn apothekersdiploma en, nu ik meer vrijen tijd kreeg, stond spoedig mijn plan vast, al mijn ledige uren aan 'Utile' te wijden.

Onze eerste voorstelling zou in November plaats hebben. Op een der laatste repetities deelde de voorzitter ons mede, dat hij dienzelfden dag een bezoek had ontvangen van een zeker heer Henri Maugé, Directeur van een rondreizend Fransch tooneelgezelschap, dat in den laatsten tijd voorstellingen had gegeven te Luik en te Maastricht, en thans voornemens was onze stad te bezoeken. 't Gerucht liep, dat de troep zeer goed was, en met algemeene stemmen werd aan den heer Maugé en zijn gezelschap het vrije gebruik gegund van voor-, achter- en zijschermen benevens van alle verdere accessoires en benoodigdheden, die aan 'Utile' behoorden, onder uitdrukkelijke voorwaarde, dat de heer Maugé, na de tweede voorstelling, zich zou onderwerpen aan onze beslissing, zijn representaties te staken of voort te zetten. Dit was aangenomen voor alle rondreizende gezelschappen, Duitsche, Vlaamsche of Fransche, die bijna elken winter kwamen opdagen. Bleek de troep beneden het middelmatige te zijn, dan moest hij onmiddellijk een beter

heenkomen zoeken; telde hij eenige talenten en vond hij dus onzen bijval, dan werd hij door 'Utile' gepatroneerd en geprotegeerd, hetgeen den vreemdelingen soms maanden lang een goedgevulde zaal bezorgde. Niet zelden werd vóór hun vertrek met hen een gecombineerde voorstelling gegeven, waarna artisten en dilettanten zich aan een gezellig soupetje vereenigden.

Door Louis Weiler wisten wij reeds, dat Henri Maugé een jong en bewegelijk ventje, een echte Franschman was, die te Parijs aan het Théâtre de la Gaîté en zelfs aan het Théâtre du Palais-Royal was geëngageerd geweest. Hij moest dus een goed acteur zijn en bracht, volgens zijn zeggen, eene uitstekende jeune-première mede, Mademoiselle Louise. Op Louis Weiler's vraag, waarom hij niet aan 't Palais-royal gebleven was en Parijs verlaten had, had hij lustig en schertsend, met ware Fransche volubilité geantwoord:

‘Wat zal ik u zeggen, Mijnheer? De lust om eens te veranderen, de prikkel om te reizen, de

wereld te zien, wat wilt ge meer?..... En dan - men kan niet alles in twee woorden vertellen!....’

Wat daar achter schuilde, wist niemand; maar de glimlach, de uiting, het schouderophalen van dezen en genen zegden genoeg, dat men geen al te goede meening koesterde omtrent dezen verlopen acteur, zooals men er wel meer met een of ander rondreizend gezelschap had zien verschijnen.

De voorstelling van den 6^{den} November was een nieuwe triomf voor ‘Utile’ en een paar dagen later arriveerde de Fransche troep. Maar ik moet eerst iets anders vertellen, dat in die dagen voorviel.

Op een morgen, dat moeder uit de kerk kwam - ze ging elken morgen naar de Mis -, zei ze, terwijl ze 't kerkboek op de tafel legde en de linten van haar hoed losknoopte:

‘Ik heb juffrouw Agnès, de zuster van meneer Pastoor gesproken; zij krijgen bezoek van

hun nichtje, Pauline Bollinger uit Heerle... We zullen haar een avond moeten vragen...'

Juist ging de bel der apotheek en ik wipte naar voor om te bedienen. 't Was een buitenman, die voor eenige centen kwikzalf kwam halen, voor een schurftig schaap. Terwijl ik 't blauwe, vette goedje met den langen lepel in 't houten doosje smeerde, docht me, dat ik vader en moeder nog al druk hoorde praten, maar zachtjes, met halve stem. Ik dacht echter aan niets en toen ik weer binnen kwam, was moeder reeds aan hare gewone bezigheden en ging vader naar een drankje kijken, dat hij infundeerde. Ik zette mij dus weer aan 't studeeren.

Het duurde echter niet lang of moeder begon te praten, terwijl ze heen en weer dribbelde.

'Herinner jij je Paulientje nog, Laurent?... Je hebt immers vroeger met haar gespeeld, toen ze hier logeerde bij meneer Pastoor?'

'Wel zeker,' zei ik, 'zoo'n kleine dikkert, die niet kon touwtje springen en niet hinken, niet wist wat pand verbeuren was en maar altijd

met de handen onder haar boezelaar stond toe te kijken...’

‘Ja, ze was toen nog klein... 't Is een jaar of tien geleden... Maar ze is nu een heele meid geworden, zooals juffrouw Agnès mij vertelde...’

Toen ik niet onmiddellijk antwoordde, ging ze voort en bleef even stilstaan, mij schuin aanziende:

‘Ze moet zelfs een heel mooi meisje zijn geworden...’

‘Zoo!’ zei ik.

‘Ja, ze is eerst te Heithuyzen en toen te Sittard in 't pensionnaat geweest...’

Toen ik geen antwoord vond en mijn oog weer in mijn boek viel, zweeg zij ook.

Maar ook dit gesprek ging mij door het hoofd en ik zou 't mij mogelijk nooit weer herinnerd hebben, indien vader mij niet een paar dagen later, terwijl ik in gedachten verzonken door de voordeur tuurde, schertsend had toegevoegd:

‘Je denkt zeker aan Paulientje Bollinger! Nou, over een paar dagen komt ze!...’

Het moeten wel vreeslijk verbaasde oogen geweest zijn, waarmee ik toen mijn vader heb aangekeken, want het kwam mij plotseling zoo voor, dat hij niet zonder bedoeling had gesproken en dat mijne ouders 't Pastoorsnigtje voor mij hadden bestemd. Maar ook dit was slechts een opwellende gedachte, die mij spoedig weer verliet.

De Fransche troep arriveerde in een groot huurrijtuig uit Maastricht. Een spoorweg hadden we nog niet en 't had zoo hard gevoren, dat de stoombootdienst op de Maas gestremd was. Ik zag het logge rijtuig langs de apotheek komen en een eindje verder aan den overkant stil houden vóór 'Concordia.' De kastelein verhuurde de kleedkamers achter het tooneel aan de rondreizende gezelschappen.

Deze gebeurtenis bracht de geheele straat in rep en roer. In een oogenblik was de groote wagen door allerlei nieuwsgierigen omsingeld, vrouwen en kinderen stormden de deur uit, aan alle vensters achter de gordijntjes kwamen glurende ge-

zichten te voorschijn, de bakker Jansen stond met bloote armen te halver wege der keldertrap en de smid Bouten liet het paard in den noodstal wachten, om te gaan zien wat er thans ons stadje bezocht. Paak, de agent van politie, had de handen vol om de nieuwsgierigen terug te dringen.

Van de trappen der apotheek kon ik het geheel overzien. Eerst wipten een paar dames naar binnen, in lange mantels met capuchons gehuld, zoodat er van haar weinig te bekennen was. Alleen bemerkte ik, dat de tweede er iets slanker, me docht iets jonger uitzag dan de eerste, dus waarschijnlijk de jeune-première, Mademoiselle Louise, was. Haar volgde onmiddellijk een vlug ventje in een pelsjas, die van voren openhing, met een gibus eenigszins schuin op het hoofd en een badiëntje in de hand. Monsieur Maugé, dacht ik. Er volgden nog twee heeren zonder pelsjassen doch met een rond hoedje, terwijl een vierde, ouder manlijk individu met grooten flambard buiten bleef, om den koetsier bij 't afladen van menigvuldige

koffers, kisten, dozen en valiezen behulpzaam te zijn. Een oogenblik later keerde het rijtuig stapvoets terug. Toen Paak, de agent, die 't ledige gevaarte met afgemeten militairpas escorteerde, voorbij de apotheek kwam, wierp hij mij even een schuinschen blik toe en zeide met een pessimistisch grijnslachje onder zijn grijze snor:

‘Daar hebben we weer wat gekregen!... Armoe troef!... Ik begrijp den commissaris niet meer!...’

Den volgenden morgen plakten twee heeren acteurs met ronde hoedjes groote programma's aan, op alle hoeken der straten:

GRANDE SALLE CONCORDIA.

Après demain, Dimanche, 18 Nov. 1858, à 7 heures précises

Première représentation de la troupe française

sous la Direction de Monsieur HENRI MAUGÉ

des Théâtres du Palais-Royal, de la Gaîté

et de l'Ambigu à Paris.

Estelle ou Le Père et la Fille.

Drame-Vaudeville en un acte, par Mons. Engène Scribe.

Suivi de

Le dîner de Madelon.

Vaudeville en un acte, par Mons. Desaugiers.

On commencera par:

La partie de piquet.

Comédie-Vaudeville en un acte, par MM. Fournier en Meyer.

Portes et bureau à 6½ h. - Prix des places - enz.

Dat beloofde. 'Estelle' en 'La partie de piquet' waren voor ons geheel nieuwe stukken; 'Le dîner de Madelon' was reeds door 'Utile' opgevoerd, een reden, waarom het nog meer onze belangstelling wekte. Wij zouden nu vergelijkingen kunnen maken en zien, waarin wij te kort geschoten - of overwinnaars gebleven waren.

Maar - de Zondagavond was de eenige avond, dat mijn vader uitging; hij had dan in Concordia zijn vast partijtje met dokter Matthieu, den notaris Hermans en secretaris Klinkhamer, waaraan sinds jaren nog nooit iemand ontbroken had. Ik moest dus thuis blijven in de apotheek. Ik zeide

niets, doch mijn vader merkte wel, dat het mij ter harte ging.

‘Je zult morgen wel niet naar de komedie kunnen gaan, Laurent,’ zeide hij daags te voren, maar als de troep goed is, blijft hij toch eenigen tijd, en dan heb je nog gelegenheid genoeg. Overigens zal je toch gezelschap hebben. Je moeder heeft juffrouw Agnès en Paulientje Bollinger geïnviteerd.’

Ik zat dus dien Zondagavond thuis en ontving met moeder het bezoek van juffer Agnès en Paulientje Bollinger.

Ik zou haar onmiddellijk hebben herkend; 't was nog dezelfde dikkert met het ronde, gezonde gelaat, en toch was ze heel anders geworden - want het was de kleine dikkert niet meer. Ze was een mooie, flinke meid geworden, met groote, helderblauwe oogen en een lief klein mondje, dat gaarne lachte en dan melkwitte tandjes als paarden toonde. Zij kleurde hevig toen zij mij zag, hetgeen, ik weet niet waarom, mij ook deed blozen. In al haar manieren en bewegingen lag iets bedeesds

en verlegens, in den blik, waarmee zij mij aanzag, in de wending van 't mollige handje, dat ze mij toestak, in 't lachje op haar lippen. Ze was zeer eenvoudig, haast te eenvoudig gekleed en droeg het haar aan beide zijden glad over de slapen, met de scheiding midden over 't hoofd, van achter in vlechten saamgebonden tot een wrong, zooals ik mij herinnerde, dat de mode was geweest in mijn eerste jeugd. Maar hare bedeesdheid was zoo aardig en bevallig en haar toilet paste zoo goed bij haar heele wezen en haar Zuid-Limburgsch dialect, dat ik mij onwillekeurig innerlijk voelde lachen, bij 't zien van zooveel gezonde onschuld en bevalligen eenvoud.

Daar het Zondag was, hadden de dames geen breikous of handwerk meegebracht, doch moeder had voor bezigheden gezorgd. Na de thee kwam een groote bak kastanjes op tafel, die straks zouden gegeten worden, doch thans, vóór 't braden, met twee insnijdingen, kruiswegs over elkander gelegd, moesten worden voorzien. Ik moest natuurlijk mee inkepen. Intusschen stakte 't gesprek

niet. Juffer Agnès had het erg druk over een vaandel, dat de Dames van de Congregatie van 't Heilig Hart van Jezus vervaardigden voor de Vereeniging der Heilige Familie en over een antependium voor 't hoofdaltaar, dat de pensionnaires der Dames Ursulinnen borduurden. Ik wees Paulientje, hoe 't gemakkelijker was, de kepen steeds op 't vlakke gedeelte der kastanje te leggen, daar waar de kleur lichter bruin was. En Paulientje draaide de gladde kastanjes tusschen hare korte, mollige vingers en deed haar best, om mijn raad te volgen.

Toen juffer Agnès lang en breed had uitgelegd, hoe 't vaandel en 't antependium zouden worden, wendde ze zich plotseling tot Paulientje:

‘Wils-te neet ens e stökske piano spéle, kînjd?’ En toen tot moeder: ‘Aoh, ze kan erg schoon spéle, mer ze vinjdt ôze piano erg altfrenzig.’

Paulientje kleurde hevig en antwoordde met een loensch oogje:

‘Och, Tant', ich kan ummers neet spéle...’

‘Jaowâl, kînjd... jaowâl... La prière d'une

vierge, van Thecla... Thecla... Thecla... - Och, zoo'nen Italiaansen naam!...'

'Thecla Baderzewska,' zei Paulientje en de pareltjes blonken weer door haar lachje, 'mer det is Russisch of Poolsch.'

'Sprèke de Poole dan ouch Frans?' vroeg tante. 'Dao steit toch: 'Prière d'une vierge...'

Tante voelde, dat ze in 't nauw was gebracht en zich eenigszins vergaloppeerd had, en nu was er voor Paulientje geen genade meer.

Ik opende de piano en wilde naast haar blijven staan. Zij zette zich neer en sloeg een paar accoorden aan, doch plotseling hield zij op en zeide:

'Nèè, as geer mich op de vingers kiikt, dan kan ich neet...'

Ik zocht naar excuses en ging weer op mijn plaats zitten.

Paulientje speelde 't stuk heel aardig, doch er moest hoe langer hoe meer voor mij verloren gaan, want juffer Agnès was eerst fluisterend, toen luider tegen moeder begonnen te vertellen van de groote processie op Kerkwijding te Heerle,

die ze 't vorig jaar had bijgewoond en waarbij ze, hoe weet ik niet meer, 't inmaken van augurkjes te pas bracht. Ik schoof mijn stoel zoo zacht mogelijk achteruit en trachtte te luisteren wat ik kon.

Juist was het stukje ten einde en ik nog bezig Paulientje mijn compliment te maken, toen hevig de bel der voordeur ging. Ik keek fluks door 't gordijntje en zag Ferdinand van Evere, Frans de Leur en nog een paar andere vrienden binnenstormen. Ik begreep dat 't pauze was, vroeg even om verontschuldiging en spoedde naar voor.

‘Kerel, kerel! wat is het jammer, dat je er niet bent,’ riep de een. ‘Superbe!... Subliem!... Die Mad^{lle} Louise - eene verschijning.... eene actrice....!’

‘En Maugé!’ riep een ander, ‘admirable!’

‘En de oude Vernac, de vader van Louise...! prachtig!’

‘En een stuk!.. Estelle?... O, nooit iets mooiers gezien!’

‘En acteurs.... onverbeterlijk! Een troepje, waarvan wij nog veel kunnen leeren!’

‘Enfin, de heele boel uitstekend!... Woensdag spelen ze weer.’

‘En je vader is er ook. De heele Concordia is naar boven gekomen. Baron Splinter had een brief gekregen van zijn broer uit Luik, dat de troep iets heel bijzonders was - daarop heeft hij hen allen meegesleept...’

‘Woensdag moet je komen.... We zullen Estelle nog eens terugvragen.’

En weg waren ze, gehaast, om toch vooral niet te laat te komen voor het nastukje, dat wij kenden.

Toen ik weer binnen kwam had Paulientje juist voor de tweede maal plaats genomen aan de piano. Ze bloosde heviger dan ooit en poogde zich nog met een zenuwachtig lachje te verweren. Tante had haar geen rust gelaten, ze moest een liedje zingen.

‘Jao, ei schoon leedje!’ riep juffer Agnès. ‘Geer zolt ens heure, Meneer Laurent! 't Is van heur heerbroer, de kaplaon van Hèèrle, dèè hèèt 'et heel en al zelf gemaakt, tot de weurd al toe!’

‘Och, Tant!’ smeekte Paulientje nogmaals. Maar tante antwoordde:

‘Zing du mer geröst, kînjd, du mâgs dich wâl laoten heure!’

Ook ik smeekte haar en Paulientje preludeerde en zong - ik herinner mij nog maar een enkel couplet:

Van eenen vromen kluizenaar
 Wil 'k U een liedje zingen;
 Hij had een vogeltje in zijn cel
 En vele schoone dingen.
 Van 's morgens vroeg tot 's avonds spä
 Zong 't lieve vogeltje hem na:
 ‘Ave Maria, ave Maria!

't Was een zeer eenvoudige melodie en Paulientje, met een werkelijk lief stemmetje, zong ze zoo eenvoudig, dat ik 't liedje verrukkelijk vond. Het pakte mij en verplaatste mij een oogenblik te midden van een dier grootsche en indrukwekkende kerkelijke plechtigheden, zooals ik er te Rolduc zoovele had bijgewoond.

Vele woorden heb ik haar wel niet toegevoegd, toen ik haar dankte en mijn bijval betuigde, maar ik hield hare hand een oogenblik in de mijne en

wij zagen elkander een oogenblik aan, ik niet zonder ontroering, zij met een vochtig-opflikkerenden blik, waarin ik sympathie en dankbaarheid las.

Intusschen had moeder het lottospel uit het hoekkastje gehaald. Wij zouden quinen.

‘Waarom zullen wij spelen?’ was de eerste vraag.

Maar juffer Agnès wist er raad op.

‘As veer ens in de pot speelde veur de vaan van de Heilige Familie!’ zei ze. ‘Dao kumt nog 'n kleinigheid aan 't geld te kort.... Dan gève veer de winst aan de Congegratie van 't Heilig Hert....?’

't Voorstel werd zonder tegenstribbeling aangenomen. Ieder nam drie kaarten en zette twee centen in den pot voor elke kaart. Toen zette moeder haar bril op, nam 't katoenen zakje en riep de nummers af. Eentonig klonk het: een en twintig... drie en zeventig.... acht en vijftig.... negen....’

Ik moest onwillekeurig aan Paulientje denken. En ik dacht aan haar leven te Heerle, in de kapelanie van haar broer, waar ze met hem en haar

moeder woonde, en die ik mij zeer donker en ouderwetsch voorstelde. En ik dacht, of ze niet een heel ander meisje zou geworden zijn, indien ze in ons stadje....

Ik moet wel zeer verstrooid zijn geweest, want Paulientje, die naast mij zat, moest me met een lichte beweging aanduiden, dat ik vergeten had met een der rondgedeelde knopen te bezetten en die mij toch een quaterne bezorgde.

Eensklaps riep juffrouw Agnès: ‘quine!’

Moeder sloeg de handen in mekaar, want ze had twee quaternes, terwijl juffer Agnès lachte:

‘Ha, ha, ha!.... noe bön ich de gelökkige!.... Wât zèg-d-er noe?.... Dao kwamen èvel ouch drie nommers achterein op dezelfde rii!.... Noe mot ich oetroope!.... Allá, kînjer, allemaol twee centen in de pot veur elke kaart!’

't Spel begon weer en juffrouw Agnès had allerlei benamingen voor verschillende nummers, die soms verklaard moesten worden, omdat wij 't niet wisten. Twee en twintig was ‘de twee zwaantjes’, tachtig ‘Grand'mama’, negentig ‘Grand'papa’,

negen en zestig ‘van onder en van boven gelijk’ en acht en tachtig ‘klein èerdeppelkes’.

Zoo ging de tijd om. Paulientje won het volgend spel, moest op hare beurt ‘uitroepen’ en werd zeer verlegen, toen ze nummer zes en zestig voor negen en negentig had aangezien.

Eindelijk kwamen de kastanjes op tafel en om klokke half elf verscheen de koster om de dames te halen en terug te brengen naar de pastorie.

De koster moest eerst een glas wijn drinken, er werd nog heen en weer gepraat, juffrouw Agnès hoopte moeder spoedig eens bij hen te zien, en de dames hadden zich reeds in hoed en mantel gehuld, toen mijn vader binnenkwam. Hij was nog vol van de voorstelling, die hij had bijgewoond, en ik heb hem zelden zoo opgewonden gezien.

‘O, o, o!’ riep hij uit, ‘wat was dat mooi!... Estelle - een stuk!... een juweel!... En gespeeld hebben ze 't - meesterlijk!... Ik heb zelden iets mooiers gezien!... Je moet er bepaald heen, Laurent. Woensdag spelen ze weer!’

‘Wat geer zègkt, Meneer!’ kwam juffrouw Agnès er tusschen. ‘En woeuver wás 'et?’

Die vraag prikkelde mijn vader. Hij moest onmiddellijk aan 't vertellen.

‘Neen, - maar!’ riep hij, ‘gaat u dan nog even zitten. Ik zal het u uitleggen.... Estelle is de dochter van den Generaal Graaf de Soligny. Zij is zijn oogappel, het eenig pand, dat zijne Henriëtte hem heeft nagelaten. Op een avond, te Parijs, dat Estelle met hare tante naar een groote soirée is, snuffelt hij in oude papieren en vindt in een verborgen laadje brieven - van zijn boezenvriend de Bussières aan Henriëtte - waaruit hij kan opmaken, dat Estelle niet zijn kind, maar 't kind van den trouweloozen de Bussières is, wien hij, verre van huis, alles, zijn fortuin, zijn huis, zijn vrouw heeft toevertrouwd. O, u had het verhaal moeten hooren van Estelle aan den notaris der familie, Fumichon, hoe ze thuis komt, haar vader vindt met het hoofd in de hand, een hoop papieren vóór zich, en hoe deze, als zij hem in haar baltoilet

goeden nacht wil kussen, van zich afstoot.... “Allez, laissez moi, je ne vous connais plus!” En des anderen daags is haar vader verdwenen. Drie maanden zoekt ze, doet alle nasporingen... Eindelijk verneemt ze, dat hij zich heeft teruggetrokken op een eenzaam kasteel in de Pyreneën. Zij ijlt er heen, doch de wreede vader wijst haar terug. “Que faites-vous ici?... Qui vous a permis de me suivre?” En hij ziet haar aan met haat, woede en afschuw. Nu verschijnt een jong zeeofficier, Raymond de Bussières, Estelle's speelgenoot, die haar bemint, wien zij al lang hare liefde heeft toegezegd, en er volgt een prachtig tooneel tusschen den Graaf en Raymond. Als deze de hand van Estelle vraagt, heeft de Soligny slechts een enkel woord: “Goed, toegestaan.” - “Maar, Mijnheer, u kent mij nauwelijks. Ik ben niet vermogend!...” roept Raymond. - “Onnoodig, mijne dochter bezit meer dan genoeg... U is marine-officier... Uw naam, Mijnheer?”... - “Ik dacht, dat de notaris Fumichon...” - “Uw naam, Mijnheer?” - “Ray-

mond de Bussières.” - De Bussières?!” roept de Soligny. Nu kan hij zich wreken op den zoon van den verrader; de Soligny noemt den vader van Raymond een ellending, een lafaard, en - u begrijpt, een tweegevecht is onvermijdelijk. De Soligny reddert zijn zaken en wil Estelle nog eenmaal zien. Hij vraagt haar naar hare moeder, naar de Bussières, of het waar is, dat hare moeder op haar sterfbed de Bussières tot haar voogd heeft aangesteld? Nu kan Estelle spreken. Op haar sterfbed heeft hare moeder een brief aan de Bussières geschreven en haar ter hand gesteld, dien zij echter nooit heeft kunnen bezorgen, omdat de Bussières in den oorlog tegen de Polen gesneuveld is. De Soligny eischt dien brief - hij leest, en kan haast niet gelooven wat hij leest: Henriëtte bedankt hem, de Bussières, voor alle goede zorgen en smeekt hem, zijn zoon Raymond, die zonder fortuin is, te verbinden met Estelle, de dochter van zijn vriend en wapenbroeder de Soligny... Raymond te verbinden met Estelle, - dat zou de moeder op

haar sterfbed toch niet kunnen gevraagd hebben, indien Estelle de zuster ware... En nu vliegt hij op zijn kind aan, omhelst haar, valt voor haar op de knieën, overlaadt haar met kussen... O, ge hadt het moeten zien, den verpletterden vader en de liefde van Estelle, die tranen van geluk huilt, nu ze in hem haar vader wedervindt, nu hij haar weer in zijne armen knelt!... 't Was roerend, 't was aandoenlijk... Nu, er was dan ook niemand in de zaal, die niet een traan wegpinkte of zijn zakdoek moest gebruiken, om ze af te drogen!’

Hoe mijn vader vertelde - en met welke belangstellende en weetgierige oogen Paulientje zijn verhaal volgde!

Ik kon dien avond minder goed inslapen. Als ik de oogen sloot, speelde zich voor mijn geest het drama af, dat vader verteld had, met Mad^{lle} Louise als hoofdpersoon, en naast mij zat Paulientje, die ‘quine!’ riep.

Werkelijk werd voor den volgenden Woensdag aangekondigd:

A la demande générale:
Reprise **D'ESTELLE**, enz.

Ik kon van ongeduld dien dag haast niet afwachten. Wien ik ook sprak, elkeen roemde het spel van Mademoiselle Louise en van Monsieur Maugé als iets buitengewoons, elkeen had hen gezien of zou hen gaan zien, men sprak bijna van niets anders meer. Mademoiselle Louise was op dit oogenblik de flonkerende ster, die heerlijk oprees aan den hemel van 't kleine stadje.

Dinsdag, na 't middagdutje van vader, - ik ging dan gewoonlijk een luchtje scheppen, - maakte ik gebruik van mijn waardigheid als Bibliothecaris om even naar 't gewone lokaal van 'Utile' boven de Concordia te gaan; ik zocht er kwanswijs een boek, doch gluurde naar alle kanten, of ik soms niet het guitige of schalksche gezichtje der Française - hoe kon men ze zich anders voorstellen? - zoude ontwaren. Vlak

over ons lokaal, door eene binnenplaats er van gescheiden, lagen de verhuurde kleedkamers. Ik kon door het raam de vensters dier kamers zien - maar ze waren thans met witte katoenen gordijntjes voorzien, waarachter of waarboven zich geen menschelijk wezen vertoonde. Teleurgesteld moest ik dus weer heengaan.

Eindelijk brak de Woensdag aan. Hoe 't kwam weet ik niet, maar na 't ontbijt zei vader tegen mij: 'Je ziet er zoo slaperig uit, Laurent, ga eens een luchtje scheppen, 't is mooi weer, ik blijf toch in de apotheek.'

Waarlijk, 't was een prachtige wintermorgen. 't Had 's nachts gesneeuwd, daarna gevoren, en de takken en twijgen der boomen op de wallen rondom de stad en verder af, in de tuinen en boomgaarden, zoover men zien kon door den lichten nevel, dien de stralen der roodbleeke zon voor zich uitjoegen, prijkten in dons en diamanten van sneeuw en ijzel en stonden roerloos, als betooverd, in 't phantastisch landschap, dat uit het wijkend waas te voorschijn kwam.

Ik keerde door de Molenpoort terug en moest nu dwars over de markt. Dat het marktdag was, viel mij eerst in, toen ik de bibberende, heen en weer dribbelende en in de handen blazende boeren en boerinnen zag, waartusschen zich enkele koopsters in dikke winterkleedij bewogen. Wie dacht er ook aan de Woensdagsche markt, die alleen door de dienstmeiden bezocht werd! Wat was deze tegen de Zaterdagse markt, den grooten marktdag, als de jonge dames, alleen of in gezelschap hunner deftige mama's, hunne inkoopten kwamen doen? Wie dan van 't jonge volkje maar eenigszins tijd had, zorgde wel, dat hij tusschen 't gewoel op den vrijgelaten dwarsweg heen en weer wandelde.

‘Kopt uch det boeremoos, joffer! Versse eier van dees wèèk! Braobantse sproete, schoonder vinjdt geer ze neet!’ klonk het om mij heen.

Vóór mij, aan den overkant van het plein, lag de donkergrijsgrauwe kathedraal in 't zonnige morgenlicht en ik zag statig, met kerkboek en rozenkrans, juffrouw Agnès en Paulientje het

portaal verlaten en de breede trappen afstijgen, toen eensklaps in mijne onmiddellijke nabijheid een lief, helder stemmetje weerklonk:

‘Non, celle-là, Madame.... combien?’

Onwillekeurig bleef ik staan. Tegenover een welgedane boerin, die een paar kakelende kippen omhoog hield, stond een mooi jong meisje. Zij zag mij aan en met een enkelen blik namen wij elkander op. Nog zie ik die rijzige gestalte, die edele gelaatstreken, dien fijnen neus, den blik van dat donker oog.... Want nooit in mijn verder leven heeft een ander menschelijk wezen zulk een indruk op mij gemaakt. 't Was, als stond ik op eens, maar voor altijd, onder de betoovering van dat edel gelaat, dat mij zoo plotseling verschenen was.

En ik wist het, ik voelde 't - dat was Mad^{lle} Louise.

Slechts een oogenblik duurde die verschijning. Onverschillig, zonder het minste blijk van sympathie, zelfs van verwondering, had zij zich afgewend en stond nu weer voor de verkoopster,

wie zij met een glimlachje eenige geldstukken op de vlakke hand aanbood.

‘Tenez, Madame,’ hoorde ik haar nog zeggen, ‘prenez, payes-vous vous même.’

‘Jasses, wât zeet geer veur e mîns!’ hoorde ik de boerin lachend antwoorden.

Onthutst, opgetogen en toch treurig vervolgde ik mijn weg. Mijn oog viel op de oude Kathedraal. Juffer Agnès en Paulientje waren verdwenen, 't was mij of ik droomde en alles slechts een droom was geweest.

En toen, dienzelfden avond.... zij op het tooneel!

Bij mijn binnentreden was de zaal reeds eivol - en 't was, of er een feestelijke stemming heerschte in de overtuiging, dat men iets buitengewoons, iets schoons en verhevens ging zien. De dames hadden toilet gemaakt, omdat men wist, dat de fine-fleur van 't stadje er zou wezen, de heeren praatten drukker, doch op meer gedempten toon dan gewoonlijk. Het orkest preludeerde en eindelijk ging het scherm omhoog.

Men gaf als lever de rideau: 'La soeur de Jocrisse' en de heele figuur van Mad^{lle} Louise, in de rol van Charlotte, die onmiddellijk op het tooneel is, betooverde in een oogwenk het publiek. Een glimlach zweefde op aller lippen, eer zij nog een woord gesproken had.

Om de waarheid te zeggen - ik had nog nooit eene actrice op het tooneel gezien. Eens slechts had ik met mijn vader te Aken eene opvoering der 'Norma' bijgewoond, waarin eene zangeres met Italiaansche naam als gast optrad, die heel mooi zong, maar niet meer heel jong en eenigszins zwaarlijvig was en zeer houterig of in 't geheel niet acteerde. Maar hier, hoe anders!... Alles leefde, alles tintelde van geest in Mad^{lle} Louise. Wat zag ze er schalks en bekoorlijk als kamermeisje uit! Zij kwam mij thans, op het tooneel, ook veel slanker voor, en hare rijzige, mogelijk iets al te tengere gestalte was nu eerst recht in harmonie met het bleeke, fijne gelaat, waarin ik des morgens een oogenblik had getuurd. Ook bemerkte ik thans, nu ze zoo netjes

en kraakzindelijk gecostumeerd en gefriseerd was, dat ze op de markt toch maar in een uiterst eenvoudige en afgedragen plunje stak, en ik dacht aan de naakte en vunzige kleedkamertjes, die 't gezelschap bewoonde, aan de armoedige gordijntjes, die ik er had opgemerkt, en terwijl ik 't stuk volgde, vervolgde mij de gedachte aan haar pover bestaan, haar zwervend leven, het karig deel, dat haar op aarde beschoren was.... En onwillekeurig droomde ik een heelen roman van gebrek en klatergoud, van studie en wuftheid, van voorbijvliegende schittering en nagesleepte verachting....

Ja, ook van wuftheid.... Want hoe goed het stukje ook vertolkt werd, hoe goed Maugé den dommen knecht ook typeerde, die steeds verkeerd begrijpt en alles bederft, hoe uitmuntend Mad^{lle} Louise ook acteerde, - het ergerde mij, haar de rol der sluwe zuster te zien spelen, die van allerlei slinksche middelen gebruik maakt om de fouten en onhandigheden van Jocrisse te verbergen en te vergoelijken, die zelfs een zoen van

haar meester uitlokt, om, kwanswijs hem ontvluchtend, de kostbare vaas om te stooten, die Jocrisse een oogenblik te voren gebroken en weer in elkander gezet heeft!

En dat die zoen moest gegeven worden door een dier mindere acteurs, dien knecht, die met een rond hoedje op het hoofd de groote programma's op de hoeken der straten had aangeplakt!.... Dat maakte mij haast woedend!.... Moest ik Louise verachten, moest ik haar beklagen, omdat ze een tooneelspeelster was?....

Eindelijk volgde het terug verlangde 'Estelle'!

Ik ben zelden in mijn leven zóó opgetogen, zóó verrukt, en zeker nooit meer zóó onder den invloed, onder de betoovering der kunst geweest, wat ik ook verder moge gezien hebben! Het stuk werd gespeeld met een ensemble, een vaardigheid en volmaaktheid, waarvan ik vroeger slechts een flauw begrip had gehad. Vernac, als Graaf de Soligny, Maugé als Raymond de Bussièeres, zelfs een der ondergeschikten als Notaris Fumichon, allen waren uitstekend, doch werden

allen verreweg overtroffen door Mad^{lle} Louise. Haar heele optreden was edel en vol waardigheid, haar taal eenvoudig en natuurlijk, haar spel afgemeten en toch vol gloed, ongekunsteld en toch vol studie. Hoe had het looze ‘Kammerkätzchen’ van straks zich veranderd in de aristokratische Gravin de Soligny? O, thans eerst was ze in hare rol, thans was haar woord de tolk van haar hart, thans weerspiegelde haar spel haar heele ziel!... Hoe ze met tranen in de stem aan Fumichon 't verhaal doet van haar verstooting, hoe ze met een kreet van liefde haar vader in de armen vliegt, die haar weer zijn kind noemt - dat waren oogenblikken van vervoering en kunstgenot, die als elektrische schokken door het publiek gingen. De dames huilden in hun zakdoek, er waren heeren, die een traan wegpinkten, en ik weet nog, dat dikke tranen over 't opgezet gelaat en den grijzen snor van den ouden postdirecteur rolden, die naast mij stond. Luide toejuichingen, als spontane uitingen van geestdrift en kunstgenot, onderbraken herhaaldelijk het spel.

Toen 't scherm gevallen was, kwam er geen einde aan het applaus; nogmaals en nogmaals, tot vier keeren toe, werd Louise ten tooneele geroepen, die telkens dankte met een lieflijker lachje en een dankbaarder buiging.

Na afloop was groote vergadering van 'Utile'. Er was maar ééne stem over Mad^{lle} Louise, over het heele gezelschap. Die mochten nog lang niet vertrekken, die moesten blijven den heelen winter!

Er volgde een oogenblik van reactie, van algemeene stilte, tot Louis Weiler eensklaps riep:

'Wat duivel, Laurent, je zegt niets en zit daar te kijken, of je Spiritus nitri-dulcis in de jalappe-pillen hadt gedaan!... Ben je soms ook verliefd op Louise Vernac? Kijk ze me daar eens zitten, ha, ha, ha! dat jonge volk!... Ferdinand van Evere, Frans de Leur, Jozef Rademaker, tot Poppetje toe - allen verliefd op Mad^{lle} Louise!'

Er volgde een algemeene schaterlach. Eenigen wilden antwoorden, doch Louis ging voort op schertsenden toon:

'Maar ik kan jelui geruststellen.... Maak je

maar niet warm, hoor!.... Ik ben straks even achter de coulissen geweest en heb Henri Maugé gesproken. Louise is.... “sa fiancée”, zooals hij 't uitdrukte, daarom heeft hij Parijs vaarwel gezegd.... Zou ik anders, zei hij, zoo'n nomadenleven leiden?’

Ik was verbaasd over mij zelve, over de uitwerking, die deze woorden in mij te weeg brachten. Ik had een gevoel of mij de keel werd dichtgeknepen en mijn hart zich krampachtig te zamen trok. En toch, wat ging mij die Mad^{lle} Louise aan?....

Dien avond ben ik half dronken thuis gekomen, ofschoon ik maar één enkel glas bier gedronken had.

Schuin over de apotheek, niet ver van Concordia, was een herberg met een uithangbord, waarop een vrouw zonder hoofd was afgebeeld, en daaronder het opschrift: ‘In de goede vrouw’. Er kwamen allerlei menschen, eerbare burgers, die aan een tafeltje plaats namen, arbeiders en voerlui, die staande aan 't buffet hun glas ledig-

den. 't Was een groot lokaal, des avonds karig verlicht met een paar oliepitte. In den donkeren achtergrond verrees een biljart, dat alleen des Zondagavonds bespeeld werd.

Hier hadden de oude Vernac en Monsieur Maugé hun tenten opgeslagen, hier heb ik nader met hen kennis gemaakt. Wij allen, leden van 'Utile', waren verzot op hun gezelschap, in de hoop iets van hen te hooren, te leeren, en men was zeker elken avond eenigen van ons aan hun tafeltje te ontmoeten. Als ik maar eenigszins een voorwendsel kon vinden, sloop ik er even heen.

Het dient gezegd, dat beiden aardige praters waren. Papa Vernac, zooals hij zich zelf noemde, was een goede vijftiger en had in zijn uiterlijk iets van een oud-militair, waartoe de grijze snor op zijn rood en puisterig gelaat niet weinig bijdroeg. Hij droeg onveranderlijk zijn grooten flambard en een bruine, verschoten overjas, die hij nooit aflegde, en uit welke breede zakken hij om de vijf minuten een zilveren snuifdoos te voorschijn haalde. Henri Maugé accuseerde

meer den artist. In zijn taal, in zijn gebaren en bewegingen, in het dragen van zijn loshangende pelsjas en zijn overige kleeding, hoe afgesleten ze ook was, lag iets theatraals. Een zacht-donsachtig zwart kneveltje, alsof het pas ontloken was, stond uitstekend bij zijn mat-gele teint en zijn donkere oogen kregen een eigenaardige flikkering, als hij in vuur geraakte. In dit laatste geval had hij iets brutaals, iets van den Parijzer gamin, doch hij kon ook een tijd lang droomend en indolent op zijn stoel hangen, naar de asch van zijn sigaar kijken of de rookwolkjes náturen, die hij als gedachteloos uitblies, en dan herinnerde hij mij onwillekeurig aan een Savoyaardenjongen, die op de stoep eener rijke woning zich koestert in het zonnetje. Vernac vertelde gaarne van zijn vroegere triomfen in verschillende steden van Frankrijk en iedereen moest de zilveren snuifdoos bewonderen met het inschrift: 'Au grand artiste dramatique Robert Vernac, ses amis d'Étampes.' Maar dezelfde verhalen keerden zoo vaak met andere plaatsnamen terug, dat er iets twijfel-

achtigs over zijn vervlogen roem bleef zweven. Maugé was een pessimist, een cynicus op het gebied der kunst. Er waren geen groote kunstenaars en geen groote schrijvers meer, het publiek had zijn goeden smaak en zijn enthousiasme verloren, het talent werd niet meer betaald en, erger, niet meer bewonderd en toegejuicht - waarbij papa Vernac gewoonlijk inviel:

‘Tu dis vrai, mon cher, le grand art n'existe plus!.... Fallait avoir vu...’ En dan volgde een heele reeks van groote namen, Mélingue, Frédérick Lemaître, Mademoiselle Mars, waarbij de verhalen en anecdoten, die ons zoo zeer interesseerden, niet ontbraken - alles onder het gebruik van eenige glazen bier en ten slotte van eenige cognacjes.

Ik moet bekennen, dat mij deze gesprekken spoedig zeer onvoldaan lieten. Ik vond er iets oppervlakkigs, iets hols in; vooral het pessimisme van Maugé stuitte mij, niet het minst omdat hij alle stukken en stukjes, die wij gespeeld hadden en die wij mooi vonden, met een enkel woord

en een sarcastisch lachje kon afbreken en vernietigen: 'Oui, oui.... connu, connu.... une scie.... c'est vieux comme le monde!'

Wie mocht toch die Mad^{lle} Louise zijn, die met zooveel gevoel, met zooveel overtuiging speelde, en toch de 'fiancée' van zulk een snoever was?... Want iets anders dan een snoever was Maugé toch eigenlijk niet.

Spoedig zoude ik gelegenheid hebben om Mad^{lle} Louise en het gezelschap nader te leeren kennen.

Op een morgen, dat ik in de apotheek stond, ontving ik bezoek van Monsieur Maugé. Hij nam voorzichtig met de voorste vinger zijn gibus af en vroeg om mij een oogenblik te mogen spreken. Zijn haar was netjes gefriseerd, op zijn veelkleurigen halsdoek droeg hij een sierlijke speld en terwijl hij met mij sprak schoof hij nog de lichtkleurige, fonkelnieuwe, iets te nauwe glacés over de vingers der linkerhand. Allerlei oeurs van pommade, muscus en patchouli gingen van hem uit.

Met veel complimenten en veel omhaal van woorden kwam hij vragen naar een tooneelstukje dat hij wenschte op te voeren, waarvan hij zich ‘un succès énorme’ beloofde en dat, hoe wist hij zelf niet, was zoek geraakt. Het heette ‘l’Espionne russe,’ - mogelijk was de Bibliotheek van ‘Utile’ wel in het bezit dezer bekende en beroemde Vaudeville.

Ik herinnerde mij onmiddellijk het gezien te hebben, het stond ook op ons programma om opgevoerd te worden, ik zou 't halen en vroeg verlof het zelf te mogen brengen.

‘Oh mais, sans doute, sans doute, vous nous ferez beaucoup d’honneur, venez quand vous voudrez,’ en zoo voort, en zoo voort.

Ik bracht hun het stukje denzelfden dag omstreeks drie uur en vond het heele gezelschap nog om de tafel, die juist was afgeloopen. De grootste onzer kleedkamers was hun huiskamer, die zij ‘le foyer des artistes’ noemden. Het geheel had iets armoedigs. Een grof linnen tafellaken, waarop nog eenige pas gebruikte borden

en glazen, een ledige flesch en een groote schotel van bruin aardewerk in 't midden; tabaksdamp en een uienlucht van gekookt eten. Papa Vernac ingeslapen en ronkende, zittend in een hoek op den grond, met den rug tegen den muur; mevrouw Vernac duttend in een ouden leuningsstoel; Louise bezig met afruimen; Maugé en de twee andere acteurs pratend met ingehouden stem aan een hoek der tafel, hij met een cigarette, zij met een houten neuswarmertje in den mond; - en dat alles in het karige licht dat van de enge binnenplaats door de ruiten boven de hooge gordijntjes viel.

Maugé sprong op om mij te verwelkomen en stelde mij voor, waarbij mevrouw Vernac in haar rust werd gestoord; ik stamelde verontschuldigingen en sprak fluisterend de vrees uit, ook den slapenden heer des huizes te zullen storen, doch mevrouw Vernac stelde mij gerust.

‘Oh, n'ayez pas peur, monsieur, il ne s'éveillera pas.... Mais il faudra l'excuser, c'est sa coutume après le dîner....’

In haar optreden lag iets beschaafds, iets waardigs en toch vriendelijks, iets dat aan een beter verleden herinnerde. Was het theateroutine, was zij werkelijk uit beteren stand?

Louise ontving mij met een glimlach en een verlegen blosje, terwijl ze iets aan haar ongekleeft toilet trachtte in orde te brengen. Ze droeg een zwart fluweelen spencer met rood wollen lint afgezet, die wel eenmaal op het tooneel moest gediend hebben en hare taille bijzonder goed deed uitkomen. Ze zag mij echter trouwhartig in het oog en zeide:

‘Ah, j'ai déjà entendu de Monsieur.... Monsieur est un des meilleurs acteurs de la ville, avec pas mal de talent....’

Zij sprak op eenvoudigen toon en hare stem was vol melodie. Ook thans, evenals op de markt, op het tooneel, ging iets sympathieks, iets bekoorlijks van haar uit, dat mij boeide.

Wij drukten elkander de hand en ik maakte haar een compliment, dat ze met een ‘oh, Monsieur!’ trachtte af te weren. Toen reikte ik

de brochure over en wilde mij met herhaalde excuses verwijderen, doch Maugé hield mij. In zijn hoofd was een nieuw plan gerijpt. Binnen kort, in Februari, zou 's konings verjaardag gevierd worden, en hij wilde bij die gelegenheid een gala-representatie geven. Eerst 'l'Espionne russe', dan een paar tableaux-vivants en eindelijk eene apothéose met Bengaalsch vuur, waarbij Mademoiselle Vernac de Nederlandsche Maagd zou voorstellen. Maar welke onderwerpen moesten er voor de tableaux-vivants gekozen worden, hoe moest de Nederlandsche Maagd getypeerd worden? Ik moest dat natuurlijk weten. Mademoiselle Vernac zou tevens eenige Fransche dichtregelen zeggen, - Maugé had nog een gedicht, dat vroeger eens te Parijs voor Louis-Philippe had gediend en dat met eenige kleine wijzigingen thans goede diensten zou kunnen bewijzen, - ik moest natuurlijk de toepasselijke veranderingen maken, - ik moest zijn régisseur en zijn auteur zijn. Ik beloofde te zullen doen, wat in mijn macht was.

Inmiddels werd ook onzerzijds besloten met

Vastenavond, veertien dagen na de gala-representatie, eene groote voorstelling te geven onder medewerking van Mad^{lle} Louise. Wij zouden ‘à la demande générale’ nog eens ‘La tache de sang’ opvoeren, waarin Louise als Marie d'Estain en ik als Arthur Disnard de hoofdrollen zouden vervullen.

Zoo kwam het, dat ik vaker, eindelijk bijna dagelijks, ‘le foyer des artistes’ bezocht.

Als ik maar even weg kon, liep ik een paar straten om, om van den anderen kant in 't nauwe steegje naast de Concordia te komen, waar de toegang tot het tooneel en de kleedkamers was. Hoe dikwijls heb ik een oogenblik van hoofdpijn voorgewend of zelf een drankje in de stad bezorgd, als de oude Cornelis er niet was!

Gewoonlijk waren Vernac en Maugé uit; de twee ‘bouchetrou's’, zooals Vernac hen noemde, die naar de bijnamen van ‘Trouillefou’ en ‘Le sire de Francboisy’ luisterden, doch op de affiches met de weidsche namen van Monsieur Victor en

Monsieur Albany prijkten, slopen ongemerkt heen als ik verscheen, en dan bleef ik met het horloge in de hand, zoolang ik kon, praten met madame Vernac en mademoiselle Louise. Madame Vernac was werkelijk van betere afkomst en hare beschaving was niet alleen een theatrale. Zij sprak echter nooit van hare familie; alleen van Louise wist ik, dat ze alles had opgeofferd 'pour suivre Papa'.

Met al hun andere kleine geheimen werd ik spoedig bekend. Hun leven was een voortdurende worsteling om van den eenen dag aan den anderen te komen, vol opofferingen, ontberingen en teleurstellingen. Kwamen er soms goede recettes, dan gaapten onmiddellijk zooveel leemten en behoeften, zooveel gaatjes, die gevuld moesten worden, dat spoedig de kas weer ledig was. Vernac had veel noodig aan bier en cognac, kwam liefst met een halven roes, doch steeds met goeden luim thuis; Maugé had meer behoefte aan allerlei snuisterijen, doekspelden, sigarenpijpjes, breloques, pommades en odeurs. Zijn ideaal was een rol

met witte handschoenen. 'Il veut toujours être chic,' zei Louise van hem. Als er geld was, leefde men er vlot van, anders leed men gebrek.

Daarbij moesten voortdurend nieuwe rollen geleerd worden om de voorstellingen af te wisselen; en steeds kreeg Louise het leeuwenaandeel. Hoe dikwijls heb ik naast haar gezeten, dat zij aardappelen schildte met de geopende brochure op haar schoot, hoe dikwijls heb ik haar de repliek gegeven om haar de rol te overhooren! Soms was er sprake van het engageeren eener tweede jeune-première, waarvoor Maugé een zekere Mad^{lle} Philomène wist, maar tot schrijven kwam het niet.

Van de verhouding tusschen Maugé en Louise merkte men maar weinig. Eene enkele plagerij, nooit een teeder woordje of een zoen. Hij was en bleef voor mij een onbeduidend ventje, zonder wilskracht en karakter. Altijd had hij het hoofd vol van allerlei plannen of van een nieuw article de luxe. Spoedig kende hij zijn rol, die hij even spoedig weer vergat, en oefende zich in allerlei aardigheden, goocheltoeren of kunstjes met de

kaart, het fluiten van een deuntje op een wandelstok, het balanceeren van een peperhuisje op zijn neus. Hij was begaafd met een groote dosis ijdelheid en een zekeren cynischen spotlust over zich zelve. ‘C'est moi, le grand Maugé!’ en hij kruiste de armen op de borst en bewoog het achterover gebogen hoofd om het peperhuisje in evenwicht te houden, dat de trilling zijner stem aan 't wankelen bracht.

‘Oh, comme il est bête!’ kon Louise dan soms uitroepen, terwijl ze schaterlachte, en hij, met een tragisch gelaat, de vingers als een monster uitspreidde, op haar aankroop en grijnsde:

‘Prends garrde, que je ne t'étrrrra-a-a-angle!!’

Waarop zij schuw en bevend opsprong:

‘Va-t-en, va-t-en, tu sais bien, que je ne veux pas, que tu me touches!’

‘C'est une bonne fille, oh, vous n'en avez pas l'idée!’ zei Maugé met volle overtuiging, als wij elkander soms alleen ontmoetten. En dan vertelde hij weer met zijn gewone fanfaronade: ‘Ik had een goed engagement te Parijs, aan 't Palais

Royal. Maar een maand of zes geleden voerde het toeval mij naar Meudon, waar zij voorstellingen gaf. Ik ging er heen uit nieuwsgierigheid en, ma foi, c'était fait de moi. Ik heb aan Parijs niet meer gedacht en ben haar gevolgd. Men is maar eenmaal jong en ik hoop haar spoedig te trouwen. Amour, amour, quand tu nous tiens, adieu prudence!

Eens sprak ik er Louise over en vroeg haar schertsend, wanneer zij nu dacht te trouwen.

'Ah, oui!' zei ze, 'mieux vaut porter la misère seul, chacun de son côté. Je dois travailler, et une actrice qui travaille ne doit pas penser au mariage. Dès que nous serons riches, nous verrons.'

Wat was het dat mij zoo bijzonder aantrok tot deze Louise? Was het haar goedheid, haar natuurlijkheid, haar gulle lach of de schalksche blik, dien haar donker oog iemand zoo onverwachts kon toewerpen? Ze was zoo mooi en er lag zoo iets etherisch in haar heele wezen - en ik was zoo jong! Och, ik denk thans, dat er ook

wel een beetje ijdelheid van mijn kant in 't spel was, om nader dan alle anderen in de vriendschap te staan van haar, die allen bewonderden.

Natuurlijk woonde ik alle voorstellingen bij. Hoe Louise zich dan als 't ware transformeerde, voor mij een geheel ander wezen werd! Had ik ook de heele rol met haar gestudeerd - op het tooneel werd het type toch weer iets heel anders, dan ik mij had kunnen voorstellen. Het talrijk publiek, de goed verlichte zaal inspireerden haar. Ik zag haar in gloed geraken, leven in een andere wereld, ik ontdekte overal in haar spel sprankjes van genie, en zij was voor mij een groot kunstenaars, een geniaal wezen, heel wat anders dan Maugé, die ook op het tooneel slechts een grappenmaker bleef. Hoe ik dan soms opgetogen en in verrukking naar haar toesnelde achter de schermen, haar, soms met tranen in de oogen, mijn bewondering te kennen gaf en zij mij ontving met een gullen lach en mij de beide handen toestak en hartelijk zeide:

‘Vous êtes content de moi?.... Oh, c'est que

vous me comprenez.... Vous êtes un artiste, Monsieur Laurent!’

O, hoe staat mij die heele tijd nog levend voor den geest! Ik weet nog zeer goed, dat ik me eens woedend heb gemaakt op een surnumerair bij 't postkantoor, die onder de pauze aan 't buffet naast mij stond, en iets op het spel, op de houding van Mad^{lle} Louise als markiezin of hertogin in ik weet niet meer welk stuk, wist af te dingen. Er vielen hevige woorden voor, zoodat de wederzijdsche vrienden tusschen beiden moesten komen.

Eene andere kritiek vond ik juister. 't Was een mijner vrienden, die ze goedwillig maakte.

‘Waarom werkt Louise altijd zoo met haar zakdoek?.... 't Wordt bepaald vervelend. Als ze een oogenblik niets te zeggen heeft, als ze schrikt, als ze zich bedenkt, als ze lacht, - altijd brengt ze den zakdoek aan den mond.’

't Was zoo, en sinds ik het zag, merkte ik het telkens op; ik herinnerde mij zelfs, dat zij 't ook bij 't repeteeren deed.

Eens, dat ik naast haar zat, en met de brochure in de hand haar de repliek gaf, maakte ik er haar opmerkzaam op.

‘Och, 't is niets,’ antwoordde zij; ‘t is om mijn kuch te verbergen.... ik moet altijd zoo hoesten.... die kuch....’

Ja, die kuch!

Intusschen kwam ik ook steeds nader in aanraking met Paulientje Bollinger. Eerst een tegen-partijtje bij Meneer Pastoor, waar ik moeder moest gaan halen, met de voorafgaande aanbeveling: ‘ook niet te laat’, toen brachten juffrouw Agnès en Paulientje moeder een paar malen thuis uit de kerk, spoedig werden een paar avondjes bij ons vastgesteld om eene stola voor Meneer Pastoor te borduren, wiens patroon spoedig zou gevierd worden. Was het louter toeval, dat die avondjes bepaald werden juist op dagen, dat er geen komedie was?

Paulientje viel op den duur zeer mee, hoe langer hoe meer zelfs. Ze had in ons stadje

oude kennissen weergezien, nieuwe kennissen gemaakt, en ik zag haar gaandewegs een ander meisje worden. Ze werd hoe langer hoe minder bedeesd, haar handdruk was hartelijker, guller haar lach, vrijer haar blik. Dat alles dwong mij een glimlach af; Paulientje was voor mij als een bloem, die in ons stadje eerst recht aan 't zonnelicht kwam. Ze kon aardig, zelfs geestig wezen, en toch nog soms zoo naïef en onbezonnen.

Op een avond dat ze naast me zat en druk borduurde, vroeg ze eensklaps:

‘En geer gaot zoo schoon komedie spéle, mit die joffer Louise....?’

Toen ze 't gezegd had, was het of ze schrok. Ze bracht plotseling de hand aan den mond en kuchte toen, als om eene andere reden aan die beweging van verlegenheid te geven.

Ik begon te lachen en wilde antwoorden, maar juffer Agnès kwam mij voor:

‘Aoh, zî kan ouch wâl comedie spéle!’ riep ze. ‘Zègk det fransch gedicht mer ens op, kînjd, da's-te 't leste jaor veur de Révérende Mère hōbs opgezagd!’

Hoe Paulientje ook tegenstribbelde, ze moest aan 't reciteeren en ze zei 't gedicht zoo eigenaardig, zoo diep gevoeld, dat ik haar bewonderde. 'Zou Louise zulk een vers wel zoo eenvoudig kunnen reciteeren?' dacht ik onwillekeurig.

Wie ik in die dagen 't minst begreep, dat waren mijne ouders. Geen zinspeling op Paulientje, geen woord meer over haar. 't Was of beiden ernstiger waren geworden, of hun eene teleurstelling op het gelaat te lezen stond. Was er iets uitgelekt? Waren ze gewaarschuwd? Had men begrepen, dat mijn binnengaan in 't steegje naast Concordia nog wel eens een ander doel kon hebben, dan 't in orde brengen der bibliotheek van 'Utile'? Maar ook hierover kwam geen woord over hunne lippen.

Dat bracht mij tot nadenken en ik werd ontevreden over mij zelve. Was mijne genegenheid, mijne mogelijk overdreven vereering voor Louise niet eene groote dwaasheid? Zou ik haar ooit kunnen trouwen, zou zij ooit een goede vrouw voor mij kunnen wezen? Was ze niet de ver-

loofde van Maugé, en gesteld dat deze - ja wat weet ik? - er van doorging om terug te keeren naar Parijs, wat zou er overblijven voor mij? Zou Louise, de gewezen actrice, de vrouw kunnen zijn van den huiszittenden apotheker in 't kleine stadje? Mijn studie leed reeds thans onder al die verschillende gevoelens - mocht ik ze nog langer voeden, tot ze tot hartstocht werden? En toch, kon ik van haar laten? Kon ik breken met haar en met de goede oude vrouw, die zoo iets deftigs en goedhartigs had, en die beiden mij zoo gaarne zagen komen? Wat zou ik hun pijn doen, hen beledigen, als ik mijn visites staakte, zonder eenige reden te kunnen opgeven? O, ik zou 't een lafheid, een ploertenstreek hebben gevonden! En toch - kon ik hun zeggen, dat ik mij, ja, op zijn zachtst uitgedrukt, aangetrokken gevoelde tot Louise, die reeds geëngageerd was?

Zoo stonden de zaken toen 't konings verjaardag werd, waarop Maugé zijn gala-representatie had aangekondigd: na 'l'Espionne russe'

een paar tableaux vivants, waarvan het eene Kaïn en Abel zou voorstellen, waarvoor de heeren Trouillefou en Le Sire de Francboisy zouden fungeeren, het andere ‘Hercule aux pieds d'Omphale’ door Monsieur et Madame Vernac, en daarna eindelijk de apothéose met bengaalsch vuur, de Nederlandsche Maagd, voorgesteld door Mad^{lle} Louise, staande vóór een liggenden leeuw, met driekleurige sjerp over de witte tunica, den vrijheidshoed op eene lans in haar rechterhand en omgeven door Willem den Zwijger, voorgesteld door den heer Vernac, Kenau Simons Hasselaar door Mevrouw Vernac, Prins Maurits door den heer Maugé, Egmont en Hoorn door Trouillefou en Le Sire de Francboisy, onder de namen van Victor en Albany.

Veertien dagen later zou onze reprise van ‘La tache de sang’ met Mad^{lle} Louise plaats vinden, waarna de troep moest opbreken, om gedurende den vastentijd, waarin men geen publieke vermakelijkheden bijwoont, een beter heenkomen in een grootere stad te zoeken.

Wij hadden drie avonden gewerkt en gerepeteerd en 't was mij opgevallen, dat Louise er slechter uitzag dan vroeger. Zij hoestte bijna aanhoudend en rilde van de koorts. Ik deed al het mogelijke om haar in hun kamer te houden, maar zij moest werken; hoe zou de voorstelling gelukken, als zij de repetities niet had bijgewoond. Ze had een afkooksel klaar gemaakt van IJslandsche mos, zooals ze, naar haar zeggen, wel eens meer deed voor haar kuch, en ook om een heldere stem te krijgen. Ik verzocht haar, het prepareren van het drankje aan mij over te laten, en zoo kwam het, dat ik op den dag der voorstelling in een hoek der apotheek het decoctum op een spiritusvlam had staan.

Toen gebeurde er iets, dat ik nooit vergeten zal.

‘Wat prepareer je daar, Laurent?’ vroeg mijn vader, toen hij 't merkte.

‘O,’ zei ik, ‘een decoctum van Lichen islandicus.’

‘Voor wien?’

In geen geval zou ik gelogen hebben. Toch bloosde ik.

‘Voor Louise Vernac, de actrice,’ antwoordde ik, ‘wij hebben gisteren avond de tableaux-vivants gearrangeerd, ze is erg verkouden en moet heden avond optreden....’

Mijn vader zag mij een oogenblik doordringend aan, toen keerde hij zich om, nam een der laatste recepten van de pin en hield het mij zwijgend onder 't oog. Ik herkende onmiddellijk het schrift van dr. Matthieu voor Mad^{lle} Louise Vernac, en ik las het recept: Chloretum ammoniae en Balsamum Tolu.

Ik rilde.

‘Mijn God, de tering!’ riep ik.

‘Ja, Laurent, 't arme meisje is geconfisqueerd!’ antwoordde hij op meewarigen en toch ernstigen toon, liet mij staan met het recept in de hand en ging langzaam, zonder een woord meer te zeggen, naar de binnenkamer.

Ik stond als verpletterd. Zij de tering!.... Zij hopeloos!.... Zij sterven, jong sterven
- mo-

gelijk al binnen kort, het arme, arme meisje, dat toch zooveel talent, zooveel genie bezat! Plotseling sprongen mij dikke tranen in de oogen.... en ik voelde 't klaar en duidelijk thans, ik had haar lief, ik beminde haar met mijn geheele ziel.

Wie zal ooit kunnen zeggen, wat er in mijn hart omging, wat ik geleden heb, toen ik dienzelfden avond Louise in de witte tunica met de driekleurige sjerp in de roode en blauwe vlammen zag staan, met fieren blik en den helm der sterkte op het hoofd!.... En het volk juichte en applaudiseerde en zij dankte met een buiging en een glimlach!

Begreep dan niemand, was er dan niemand dan mijn vader, dokter Matthieu en ik, die wist dat dat wonderbare wezen met dien betooverenden glimlach onverbiddelijk was ter dood veroordeeld?

Na de galavoorstelling begonnen onmiddellijk onze repetities voor 'La tache de sang.' Nu Louise de hoofdrol vervulde wilde iedereen er

heen, 't was of het heele stadje elkander het wachtwoord had gegeven om er te verschijnen. Mijne ouders deden zelfs pogingen om van meneer Pastoor verlof te verkrijgen, Paulientje met ons mede te laten gaan. De oude Cornelis, die toch elken Zondagavond in de keuken doorbracht, zou vader komen roepen als er iets dringends voorviel.

't Zou een schitterende voorstelling worden. Maugé had zich aangeboden als régisseur, de heer en mevrouw Vernac waren in den beginne veelal tegenwoordig om aan te geven, hoe ze te Parijs of te Marseille, door ik weet niet meer welke beroemdheden, dit zus en dat zoo hadden zien spelen.

In de groote tooneelzaal, waar 't bitter koud was, verscheen Louise in een dikken doek gehuld, dien ze over haar veel te licht manteltje droeg. Haar kuch liet niet na, scheen mij integendeel erger dan ooit. Ik was bestendig, onwillekeurig om haar heen en ik gevoelde, ik zag, hoe zij zich sterker maakte dan ze was, hoe ze haar

kuch onderdrukte, minder met haar zakdoek werkte en mij vriendelijker dan ooit trachtte toe te lachen. Raadde zij mijn zorg, mogelijk mijn bewustzijn van haar toestand? Wat raadt een vrouwenziel niet, die sympathie ontwaart en sympathisch gevoelt? Hoe brandden mij de vurige liefdeverklaringen aan Marie d'Estein op de lippen - en toch, hoe matigde, hoe temperde ik mijn spel, om haar niet op te winden, niet te vermoeien; zoo zelfs dat Maugé - ik hoor het nog - eens uitriep:

‘Plus de feu, sacré nom....!’ - als régisseur moest hij vloeken - ‘vous voilà raide comme une planche!.... On ne fait pas sa déclaration comme ça, que diable!’

Onder de pauze moest ik soms allerlei plagerijen verduren:

‘Hou jij je maar goed, wij weten het toch wel!’ fluisterde Ferdinand van Evere.

‘Ga je met hen mee naar Luik?’ vroeg Louis Weiler.

‘Kerel, kerel, wat heb jij geboft, bij 't over-

nemen van die rol!’ zei Karel Vogel, wiens rouwtijd om was en die thans de repetities bijwoonde.

Hoe ik mij uit al die verlegenheden moest redden, schertsend moest antwoorden, om niemand iets te laten blijken, aan Louise 't allerminst, en hoe ik moest acteren met de wanhoop in de ziel en tranen in de keel!

Op eene der eerste repetities vond ik gelegenheid om Maugé een oogenblik alleen te spreken. Hij had reeds een beetje Hollandsch geleerd en sprak het gaarne.

‘Waar denkt ge van hier heen te gaan?’ vroeg ik hem.

‘Eh bien, que sais-je?.... Terug naar Luik, mijnenthalve naar Parijs, waar er maar iets te verdienen valt!....’

‘Zoudt ge niet naar 't Zuiden van Frankrijk kunnen gaan?’

‘Le Midi de la France? Mais ce n'est pas à deux pas!.... Pourquoi le Midi?....’

‘Voor de gezondheid van Mad^{lle} Vernac. Ik geloof niet, dat ons noordelijk klimaat haar goed doet.’

‘Ah bah! Comment ça?’ deed hij onverschillig.

‘t Was een netelige vraag, waaruit ik mij redden moest, en ik moest hem toch alles zeggen.

‘t Is niet alleen mijne meening, maar ook die van dokter Matthieu,’ antwoordde ik.

‘Oh, ces médecins!’ schertste Maugé

‘Mais - Louise va pouvoir se reposer. Elle a trop travaillé, voilà tout. Je viens d’écrire à Mad^{lle} Philomène, elle doit arriver demain.’

Wij werden gestoord en ik was niet veel verder gekomen.

Den volgenden avond keek er eensklaps een guitig lachend meisjesgelaat om een der coulisses.

‘Ah, permettez!’ riep Maugé, die opsprong, over het tooneel liep en de nieuweling binnenvoerde. ‘Permettez-moi, Messieurs, de vous présenter Mad^{lle} Philomène!’

Sints dien dag was Maugé zoodanig veran-

derd, dat het ons allen in 't oog liep. Hij was ontevreden, krakeelziek, liep heen en weer, maakte zich boos, liet ons bijna elk tooneel overdoen.

‘Je ne l'ai jamais vu comme ça,’ hoorde ik Louise eens zeggen, toen hij met anderen bezig was.

Ook Louise kon zijne goedkeuring niet meer wegdragen; gewoonlijk kwam de oude Vernac er dan ook nog tusschen en dan vielen er soms onaangename tooneelen voor, die de repetities rekten, ons, spelers, afmatten en ons allen lust benamen. Er waren er zelfs onder ons, die vermoedden, dat Maugé, mogelijk ook Vernac, heimelijk het plan hadden gesmeed om onze voorstelling te doen mislukken, Utile in de schaduw te stellen van hun gezelschap. Intusschen gaven wij ons het wachtwoord, om onze krachten te verdubbelen.

Op Donderdag avond, - de voorstelling zou Zondag plaats hebben, - vond ik Louise bleek en zenuwachtig, zieker dan ooit. In haar oog, als

ze Maugé aanzag, lag iets vreemds, om haar mond speelde een trekje, dat innerlijk leed verraadde. Eensklaps, in mijn groote scène met haar in 't tweede bedrijf, zag ik haar den zakdoek aan den mond brengen. Toen ze hem wegnam was er bloed aan. Maar zij ging rustig voort, alsof er niets gebeurd was.

Onder de pauze gelukte het mij, Louise en Maugé samen te brengen.

‘Ge zijt ziek,’ zeide ik beslist tot haar, ‘ge hebt rust noodig. Zoude het mogelijk zijn, uwe rol af te staan aan Mad^{lle} Philomène?’

Eigenlijk was Philomène niets anders dan een soubrette; ze had in een paar lustige rollen gedebuteerd, en veel succes gehad. 't Was dus wel een gewaagd plan van me.

‘Ce serait une idée,’ meende Maugé.

Maar Louise liet hem niet uitspreken.

‘Oh, jamais!’ riep ze, en een paar dikke tranen sprongen haar in de oogen.

Nochtans hield Maugé aan. 't Zou beter voor haar zijn, zij had waarlijk rust noodig, Philo-

mène kende het stuk, ze leerde vlug en zou de rol van Marie d'Estain uitstekend vervullen.

‘Au grand jamais!’ herhaalde Louise; ‘d’ailleurs, ce n’est pas son rôle, ce n’est pas le rôle d’une soubrette!’

Zij zegde het niet zonder geringschatting; Maugé moest zich wel geraakt gevoelen, want hij trok den mond te zamen als om zich te verbijten, draaide toen om op één been, en liet ons alleen.

Toen stak zij mij plotseling den hand toe.

‘Je vous comprends et je vous remercie,’ zei ze haastig, ‘mais j’y tiens de jouer avec vous!’

Zij wilde mij ontsnappen, maar ik hield onwillekeurig hare hand in de mijne. Plotseling zag ik, dat wij in de groote zaal geheel alleen waren. Maugé en de Vernac's waren achter de coulissen verdwenen, mijne vrienden naar beneden gegaan om in de Concordia iets te gebruiken.

In mijn verbazing, in mijn opgewondenheid waagde ik de vraag:

‘Comment se fait-il, que vous aimez Maugé?’

‘Weet ik het!’ riep ze in haar welluidend Fransch. ‘Maar gij weet toch, wat hij voor mij gedaan, wat hij voor mij heeft opgeofferd!.... Een menschenhart heeft toch altijd een beetje liefde noodig.... O, als men zoo alleen staat, gesleurd wordt van de eene stad naar de andere, en dan op eens een wezen ziet opdoemen, dat alles voor u prijs geeft, u van liefde spreekt en alles, alles voor u verlaat, - zooals mama alles verlaten heeft voor papa....’

En toen eensklaps in luide tranen uitbarsstend:

‘Maar 't is uit.... 't is gedaan.... ik weet het!.... Begrijpt ge dan niet, dat die Philomène, die jong en vol leven is, die 't publiek doet schateren van lachen en die hij in de hoogte steekt....! O mijn God, o mijn God - ook zijn woord was niets anders dan een leugen!’

En snikkend viel zij op een stoel naast het houten tooneeltafeltje.

Den volgenden morgen verscheen zeer onver-

wachts meneer Pastoor in de apotheek en vroeg, na korten groet, om vader alleen te mogen spreken. Vader ontstelde eenigszins, wierp mij nog een vragenden en ongerusten blik toe, en liet meneer Pastoor in de binnenkamer. Het duurde niet lang of ik werd ook binnengeropen en vond er vader, met neergeslagen oogen voor zich uit turend, en meneer Pastoor, eveneens met ernstig gelaat, maar den blik op mij gericht en in afwachtende houding. Ik naderde bedeesd.

‘Wat moet ik daar van je hooren, Laurent?’ begon mijn vader - en toen brak de bom los. Ik was verliefd op mad^{lle} Louise, ik kwam dagelijks met haar samen achter de coulisses, de heele stad sprak van niets anders meer, iedereen wist het, juffer Agnès was met het nieuws bij mijnheer Pastoor aangekomen, die uit goedheid kwam waarschuwen. Niet weinigen zouden naar onze voorstelling gaan om mij te zien optreden met de tooneelspeelster, wie ik het hof maakte, die ik heimelijk bezocht, die mij in haar netten gevangen hield!

Daar stond nu de naakte waarheid voor mij! Ik voelde het bloed in mijn aangezicht, de tranen in de keel. Maar 't was niet een blos van schaamte, 't waren geen tranen van berouw, 't was een opwelling van woede en machteloosheid. Alzoo de heele stad sprak over mij, vrienden en vijanden hadden zich dagen, weken lang over mij opgehouden, mij achter mijn rug bespot en uitgelachen! Dat was 't publiek, dat mij had toegejuicht, dat ik moest amuseeren, meesleepen en in vervoering brengen!.... En 't zou komen om mij te pronk te zien staan naast Louise en Louise naast mij!

En wat kon ik antwoorden? Ontkennen wilde ik niet, kon ik ook niet. Had ik niet genoeg bemerkt, dat vader alles begrepen had?

Toen ik niet antwoordde, nam mijnheer Pastoor het woord.

‘Je weet wel, Laurent, ik ben altijd tegen dat komediespelen geweest.... Ik heb het oogluikend toegelaten, zelfs als een enkele maal een actrice optrad.... Maar nu er amours in het

spel komen' - amours zei hij! - 'en de heele stad er zich een feest van maakt om naar die amours te gaan kijken - nu zal het toch wel mijn plicht zijn dit openbaar schandaal te verhoeden...'

Ik voelde mijn vuisten zich ballen en de tranen mij in de oogen springen.

'Er moeten middelen beraamd worden; zoo kan de voorstelling niet doorgaan,' zei mijn vader beslist. 'Weet je er zelf raad op, Laurent?'

'Dan moet Karel Vogel mijn rol maar overnemen, hij kent ze, hij heeft de repetitie bijgewoond!' riep ik in mijn opgewondenheid.

Dat was eene uitkomst. Karel moest dan maar in mijne plaats optreden, zooals ik eens voor hem was opgetreden. Ik zou me ziek houden, van 't oogenblik af aan niet meer uitgaan, vader en moeder zouden de voorstelling bijwonen, kwanswijs, om niets te laten blijken. Aan moeder zouden we voorloopig niets zeggen, en haar doen gelooven, dat Karel Vogel zijn vroegere rol had

teruggeëischt, die ik hem tegen wil en dank had moeten afstaan.

Hoe ik mij ergerde, hoe ik mij zelf van lafheid betichtte! Wat zou Louise zeggen? Maar wat kon ik doen?... Hoe zou ik kunnen spelen voor een publiek dat ik thans haatte en verachtte, hoe zou ik vrij zijn in mijn bewegingen, in mijn spreken, in mijn acteren, als daar de domme en nietswaardige menigte zat, die niet gekomen was om Arthur Disnard en Marie d'Estain, om 'La tache de sang' te zien, maar om te zien, te zien met eigen oogen, hoe Laurent zich zou aanstellen tegenover de actrice mad^{lle} Louise!

Een paar uur later - vader was met meneer Pastoor naar Karel Vogel gegaan - meldde zich een ander bezoek aan: dat van juffrouw Agnès en Paulientje Bollinger. Paulientje kwam afscheid nemen, zij had plotseling besloten te vertrekken. Juffer Agnès groette mij haast niet, Paulientje was zeer gereserveerd.

‘Maer, maer... zoo subiet?’ vroeg mijn goede moeder vol verbazing en deelneming.

‘Jae, det höb ich ouch al gezagd,’ viel juffrouw Agnès in. ‘Ich en weet neet, wât dém aan 't liif is, maer det is mit gein twee pèèrd meer te halde... 't Hèèt compleet ét heimwee...’

Paulientje trachtte zich te verontschuldigen. Ze was nu al zoo lang van huis en verlangde werkelijk naar haar heerbroer en de kapelanie.

‘Maer, maer, kinjd,’ zei moeder weer, ‘en veer hadde dich nog zoo gèèr Zondag mitgenoame, nao de komedie!’

‘Dat zal meneer Pastoor toch neet gepermitteerd höbbe,’ merkte juffrouw Agnès tamelijk bits aan.

Ik gevoelde, dat deze pijl op mij was afgeschoten, en keek haar onwillekeurig aan. Maar zij bleef moeder aanzien. 't Was duidelijk, dat ze me wilde negeeren.

‘Jae, en höbt geer 't geheurd?’ zei moeder weer. ‘Laurent zal neet mit spéle, ich weet neet wât ze hebben ongerein. 't Is eigenlijk Karel

Vogel zên rol, en dèè zal ze noe vervölle...?’

Een oogenblik van stilte. Ik voelde, doch een seconde slechts, de groote blauwe oogen van Paulientje op mij gevestigd. Toen ik juffrouw Agnès weer aanzag, hield zij haar stekenden blik op mij gericht en was haar mond krampachtig saamgetrokken.

Nog een pijnlijk oogenblik - en juffrouw Agnès maakte zich gereed om te vertrekken. ‘Kom, kinjd,’ zei ze, ‘veer hōbbe nog veul visites te make.’

Paulientje stond eveneens op en reikte moeder de hand.

‘Veul dank... veul dank...’ stotterde zij, en toen mij de hand toestekende: ‘Adieu, meneer Laurent...’

Vergiste ik me, - had ik het juist? Er trilde iets in hare stem, dat ik vroeger nooit had opgemerkt.

't Was Zondagavond en ik zat alleen thuis in de binnenkamer.

‘Wij moeten bepaald naar de komedie,’ had vader tegen moeder gezegd, ‘juist omdat Laurent niet speelt.’ En zij waren er heen gegaan.

Een oogenblik was de oude Cornelis gekomen.

‘t Stroumt nao de kemedie, veur de Concordia is 't schwart van de mînse,’ was 't nieuws, dat hij had meegebracht.

En ik zat over mijn boeken gebogen, waarvan de letters voor mijne oogen op en neer dansten. Nu en dan hoorde ik de rijtuigen rollen, die schuin tegenover de Concordia stil hielden.

Wat ik in de drie laatste dagen geleden had, was onbeschrijfelijk. Heden was er een reactie, een groote kalmte en gelatenheid over mij gekomen. 't Was, of ik geen wilskracht meer had, of ik alles om mij heen maar liet begaan, lijdelijk en onverschillig, omdat ik mij toch niet verzetten kon. Slechts één wensch, ééne hoop had ik nog: Louise zien en spreken, eer ze vertrok.

Maar nu de groote avond was aangebroken, nu ik haast van minuut tot minuut kon vervolgen, wat daar ginds in de groote zaal en achter

de schermen voorviel, waren rust en kalmte weder van mij geweken. Ik zag de groote zaal zich vullen, de dames plaats nemen en de heeren haar complimenteeren, ik zag 't orkest binnen komen door de zijdeur naast het tooneel, ik hoorde 't preludeeren, ik zag achter de schermen Louis Weiler, Ferdinand van Evere, Karel Vogel, in costuum, met veel drukte nog allerlei bepraten, anderen wachten om gekapt en gegrimeerd te worden, en eindelijk verscheen ook Louise. Ze droeg het prachtig licht zijden kostuum voor 't eerste bedrijf, dat ze mij eenige dagen vroeger getoond had, ze had een vriendelijk woord en een glimlach voor elkeen, zooals altijd. Toen zag ik weer haar zakdoek vol bloed, zooals op een der laatste repetities... Maugé rende opgewonden rond, riep: 'En place, Messieurs, en place!' en gaf de drie conventioneele slagen op den vloer. Het scherm ging in de hoogte.

Ik was opgestaan en stapte met groote passen door de kamer. Allerlei gedachten vlogen mij door het hoofd. Nooit, nooit zou ik meer optre-

den voor 't nietswaardige publiek van ons stadje, nooit, nooit meer op de planken komen!... Ik zou studeeren, mijn examen doen, werken, mij terugtrekken van alles, leven als een kluizenaar! Overigens, wat was komediespelen zonder Louise, met Poppetje als 'jeune-première'.... 't Was walgelijk.... En dan - en dan?.... Louise vergeten - dat nooit, maar haar mij ontzeggen en dan eeuwig aan haar denken, haar blijven vereeren als eene heilige, als eene heerlijke verschijning, die haar lichtstralen een oogenblik op mijn levensweg had geworpen.

Een uur later stond een heel plan bij mij vast. Ik zou morgen tot mijn vader zeggen:

‘Zie, ik heb gedaan, wat ge gewild hebt.... Ik ben sterk geweest en heb mij zelven overwonnen en alle leed gedragen.... Ik heb u gehoorzaamd, omdat ik zielsveel van u houd.... Ik weet, dat ik Louise moet vergeten, maar ik bid u, ik smeed u, laat mij haar nog eenmaal spreken, afscheid van haar nemen voor eeuwig!’

Zoo kroop de avond om - 't was reeds half

elf en ik kon berekenen dat de voorstelling omstreeks elf uur moest afloopen.

Eensklaps werd hevig aan de bel getrokken. Ik liep naar de voordeur en zag dokter Matthieu buiten adem vóór mij staan.

‘Gauw, Laurent, gauw! Liquor Stipticus!’

‘Mijn God, dokter, wat is er gebeurd?’ riep ik, toen ik hem het bloedstillend middel hoorde noemen.

‘Mad^{lle} Louise,’ hijgde hij, ‘een vreeselijke bloedspuwing.... Ze is weggedragen van het tooneel.... nu, zoo even, in 't laatste bedrijf.... Gauw, rep je wat!....’

De groote flesch schudde in mijne handen, toen ik 't vocht in een kleinere overgoot. Dokter Matthieu had zich een oogenblik op de bank neergezet en veegde 't zweet van zijn voorhoofd.

‘Je weet zeker niet alles,’ zei hij; ‘Maugé is weg met die Philomène.... dat heeft haar den laatsten knak gegeven!’

Ik kurkte de flesch, greep hoed en overjas en zeide beslist:

‘Ik ga met u mee.’

Toen riep ik Cornelis, beval hem vóór te blijven en snelde met dokter Matthieu de deur uit.

Buiten was het pikdonker. Zwarte groepen van mensen stroomden uit de Concordia, zwijgend of zacht sprekend, onder den indruk van het ontzettende. Wij ijlden door de menigte, het steegje in naast de Concordia.

In een klein, naakt en vunzig kamertje lag Louise op haar armoedig bed. Zij droeg het schitterend wit morgengewaad met kanten en guipures, waarin ze in 't derde bedrijf verschenen was en waarop thans eenige bloedvlekken zichtbaar waren. Vernac was afwezig, Maugé nagereisd. Toen mevrouw Vernac ons ontwaarde, begaven haar haar krachten en viel ze in onmacht.

Louise lag met gesloten oogen, alsof ze sliep. Dokter Matthieu boog zich over haar heen. Toen knikte hij goedkeurend met het hoofd en zei:

‘Blijf bij haar.... ik zal Mevrouw helpen, in de andere kamer.’

Ik bleef alleen, op de knieën naast de sponde

van Louise. Zachtjes vatte ik hare hand in de mijne en zag haar in 't doodsbleeke aangezicht.

Eindelijk sloeg ze de oogen op, en toen ze mij ontwaarde zei ze heel zachtjes:

‘t Is goed. Ik verwachtte u. Ik wist, dat ge komen zoudt. 't Is gedaan, Meneer Laurent.’

‘Neen, Louise, neen!’ riep ik. ‘Ik ben er nog om je lief te hebben. Je moet leven, leven voor mij, ik heb je altijd lief gehad, van 't eerste oogenblik dat ik je gezien heb!’

‘Ja, ik weet het,’ antwoordde zij, ‘en ik had je geen hoop mogen geven. Ik had je moeten afstooten, van de eerste maal af dat wij elkander gesproken hebben. 't Is een fout die ik begaan heb en die mij thans leed doet. Vergeef me, Meneer Laurent, maar ge waart zoo goed en - hoe zal ik het noemen? - zoo terughoudend.... en ik dacht ook dat mijne oprechtheid, mijne blijken van genegenheid minder gevaarlijk waren, omdat ik aan Maugé gebonden was en gij voor eene andere waart bestemd.’

‘Ik - voor eene andere?!’ riep ik. ‘Bestemd,

het kan wezen - maar u slechts heb ik bemind en lief gehad!.... Maugé, die ellendeling, was niet waard....’

Met een gebaar der hand viel ze mij in 't woord.

‘Zwijg van Maugé. Ook dat is goed. Zijn dolle liefde voor mij was al lang aan 't wankelen.... Wat zou hij nog langer hebben aan een teringlijdster, die niet meer leven kan....?’

‘Toch, Louise, ge zult leven!.... Het onmogelijke zal geschieden, wij zullen voor elkander zijn.’

Toen richtte zij zich half op en nam mijne hand in de hare.

‘Laurent,’ zei ze zachtjes, ‘dát had nooit kunnen gebeuren, ook niet als ik op aarde had mogen blijven. Indien ik u ontmoet had, arm en rondzwerfend zooals ik, dan ja, ja, Laurent - dan met hart en ziel!.... Maar de arme komedie-spielster mocht de vrouw niet worden van den vlijtigen en welgezeten inwoner van het kleine stadje, dien ze op den duur toch niet gelukkig had kunnen maken. En nu, mijn vriend, laat mij wat rusten.... ik voel, dat ik rust noodig

heb.... Overmorgen vertrekken wij en wij zullen elkander wel nooit meer weerzien....
Vergeet mij niet geheel en al. Ik heb weinig geleerd van godsdienst en eeuwigheid....
Maar ik geloof dat niet alles ophoudt met dit leven - en dan, indien dit zoo is, zal ik
om u zijn in uw uren van smart en in uw uren van vreugde....'

Ze vleide haar hoofdje neer op haar kussen en hield mijne hand in de hare. Ik
snikte luid en lag voorovergebogen op haar bed.

Hoe lang ik daar gelegen heb, weet ik niet, toen vader en dokter Matthieu
binnentraden. Vader nam mij zachtjes onder den arm, doch ik wilde mij verzetten,
tot dokter Matthieu moest zeggen:

'Laat haar, Laurent, ze heeft rust noodig.'

'Wees verstandig, Laurent,' voegde vader er zachtjes bij en troonde mij mee. Voor
we 't kamertje verlieten, keerde ik mij nogmaals om, zag haar nog ééns aan en riep
tusschen mijn tranen:

'Adieu, Louise, adieu!'

Drie dagen later werd Louise Vernac begraven.

Mijn vader had mij haar dood meegedeeld, daarna was Louis Weiler met een paar vrienden gekomen om ook mijne toestemming te vragen, haar door en op kosten van 'Utile' te begraven. Daar ze tot geen kerkgenootschap behoorde, wilde niemand zich iets van haar aantrekken en zou de begrafenis heel vroeg in den morgen plaats hebben. Op aanraden mijner vrienden, zoude ik de begrafenis niet bijwonen. Hoe zou 't kleine stadje, dat in den laatsten tijd zooveel gepraat had, het uitleggen, als ik haar de laatste eer bewees?

Ik was heel vroeg opgestaan en tuurde door de gordijntjes van mijn slaapkamertje. 't Begon even te dagen, de straat en de daken der huizen waren wit besneeuwd en er vielen nog voortdurend groote, blanke, wiegelende en om zich zelf wentelende sneeuwvlokken. Geen menschelijk wezen vertoonde zich.

Eindelijk naderde de stoet.

Een baar, gedragen door de twee 'bouche-trou's'.

Over de kist een zwart laken, waarop een krans van witte bloemen. Den eenigen lijkwagen van 't stadje had men, ook tegen betaling, geweigerd. Maar nu voegde de hemel zijn blanke sneeuwvlokken bij de maagdelijk witte bloemen der aarde. Er volgden een paar rijtuigen, waarin Papa en Mama Vernac, Louis Weiler en een paar bestuursleden, toen te voet een paar leden van 'Utile,' de kastelein uit de Concordia, onze kapper en een paar muzikanten uit het orkest, die onder hun witbesneeuwde parapluïen trampelden en in de vingers bliezen van koude.

Langzaam, zonder 't minste geraas in de sneeuw, trok de stoet mij voorbij. Toen hij in een bocht der straat verdween, wuifde ik hem na met de hand en riep nogmaals:

‘Adieu, Louise, adieu!’

Maar voegde er thans bij:

‘Voor eeuwig!’

Weifelende liefde.

Toen ik laatst naast mijn vriend Frederik, met wien ik elk jaar op jacht ga en dien wij onder elkander gewoon zijn Nimrod te noemen, onder de veranda van zijn buiten zat en hem voor de zooveelste maal in mijn leven vroeg: ‘Hoe komt het toch, kerel, dat jij nooit getrouwd bent?’ vertelde hij mij na eenige inleidende woorden het volgende.

In mijn jeugd was er altijd twist en tweedracht in de familie van moederszijde. Dat was eigenlijk al begonnen in 't jaar '40, toen mijn grootvader zijn eenigen zoon Adolf in de zaak zette, waaruit

hij zich zoo langzamerhand begon terug te trekken. Buiten mijn oom Adolf had grootvader nog zes dochters, waarvan mijn goede moeder Theresia er eene was. Dat Adolf de flinke, wijdvermaarde brouwerij kreeg, was een doorn in 't oog van alle zusters en zwagers; zij geloofden zich te kort gedaan, zonder af te wachten wat een uiterste wilsbeschikking later zou vergoeden, en daarmee raakte de goede verstandhouding, die steeds geheerscht had, erg aan 't wankelen. De een hitste den ander op, de zusters elkander, de vrouwen hun mannen, de mannen weer hun vrouwen en hun zwagers, oom Adolf werd door allen scheef aangezien, 't was één kwaadspreken en opruien onder mekaar. Van der Wielen en Klarenbeek, die met tante Coba en tante Drika getrouwd waren, werden als deputatie naar grootvader gezonden; zij trachtten de zaak met hem in der minne te bespreken en wilden hem met gepastheid onder 't oog brengen, dat hun toch eigenlijk onrecht werd aangedaan; maar grootvader, die niet erg gemakkelijk was uitge-

vallen en gewoon permantig op zijn stuk te blijven staan, liet niet lang met zich sollen en bonjourde hen af met te zeggen, dat hij nog niet kindsch genoeg was om niet te weten wat hij deed en dat ze maar moesten wachten tot na zijn dood zijn testament zou geopend worden, maar dat hij nu toch alle mogelijke maatregelen zou nemen om later een eventueele omstooting er van te verhinderen. 't Was natuurlijk weer olie in 't vuur, en wie weet hoe hoog het toen reeds zou gelopen zijn, als mijn goede grootmoeder maar niet altijd gesust en veel gedaan had, om den lieven vrede te handhaven. Tot een uitbarsting kwam het dus niet; als de familie te zamen was of als men elkander toevallig ontmoette, bleef het decorum bewaard, maar de wederzijdsche genegenheid, achting en liefde waren geweken en het vuur smeulde onder de asch.

Mijne ouders zagen de familie 't minst, omdat wij 't verst afwoonden; maar ieder jaar gingen we naar Malden om grootvader en grootmoeder, de ooms en tantes te bezoeken. Dat was telkens

een heele reis, want we gingen met ons eigen rijtuig. De Venloosche boot voer zoo ongeregeld, dat men er soms tien, twaalf uur op moest wachten, de trein was er natuurlijk nog niet, zelfs de groote weg van Venloo naar Nijmegen was nog niet voltooid, zoodat we van Roermond over Venloo, Straelen, Geldern, Kevelaar en Goch door Pruisen om naar Gennep moesten, om vandaar verder naar Malden te komen. Als we 's morgens om zeven uur vertrokken en 's avonds om acht voor grootvaders huis stilhielden, hadden onze paarden goed geloopt.

De brouwerij, die een half uur verder tusschen Malden en Nijmegen ligt, was in dien tijd maar wat een flink gedoe, hoor! De welstand lachte je van alle kanten tegen. Een mooie laan van hooge boomen leidde van den hoogen dijk langs de Maas er heen, tot aan het prachtige huis, soort van moderne villa, die oom er neer had gezet; daarachter strekten zich in een langwerpige vierkant het brouwhuis, het kantoor, de stallen en de schuren uit, alles helder blank gewit en goed

onderhouden, de stallen en de schuren met hoge zolders en ruime kelders, waarin altijd een aantal fusten lagen te gisten, zoodat een eigenaardig frissche, prikkelende geur je in den neus steeg, als je maar een enkelen voetstap er binnen zette. Het Maldensche bier was bekend en beroemd in 't heele land. Je hadt de zware Brabantsche paarden met de rinkelende bellen moeten zien, die dagelijks de lange bierwagens naar Nijmegen en Arnhem, ja tot Utrecht en Amsterdam brachten! De zusters en zwagers hadden wel redenen om jaloersch te zijn op oom Adolf. 't Ging hun geen van allen slecht, 't ging hun zelfs allen uitstekend - maar oom Adolf met zijn brouwerij spande toch verreweg de kroon.

Zoo stonden de zaken, toen grootmoeder in '41 het tijdelijke met het eeuwige verwisselde en met haar overlijden de strijd eerst recht losbrak. Wat eigenlijk de aanleidende oorzaak toen weer was, weet ik niet juist meer, maar 't zullen zeker wel weer geldzaken geweest zijn. Jaren lang zag ik oom Adolf en de brouwerij niet meer.

Ik werd naar kostschool gezonden en als de vakantie een enkele maal veroorloofde, dat ik de jaarlijksche reis naar grootvader meemaakte, dan werd de brouwerij in de lange reeks der bezoeken overgeslagen en de omgang met oom Adolf en de zijnen zorgvuldig vermeden. Zoo verloor ik oom en tante Elise en mijn beide nichtjes Agathe en Jacqueline, waarmee ik zoo dikwijls als kind gespeeld had, langen tijd uit het oog.

Toen in '56 ook grootvader stierf, liepen de zaken heel anders dan ieder zich had voorgesteld. Er volgde eene algemeene verzoening. Daartoe droegen allerlei omstandigheden bij, niet het minst grootvaders nalatenschap, die erg meeviel en veel aanzienlijker was dan iemand had kunnen vermoeden. Ook werden bij testament de verongelijkten eenigszins schadeloos gesteld, ofschoon het niet te ontkennen viel, dat oom Adolf toch het leeuwenaandeel bleef behouden.

Op de begrafenis - vader had mij als oudsten zoon meegenomen - zag ik oom Adolf terug; me dunkt, ik zie hem nog staan in de half-

verlichte, ouderwetsch-deftige kamer, met den langen rouwmantel om en een witten zakdoek vóór het rood-gehuilde gelaat, en ik weet nog hoe het mij opviel, dat hij veel ouder was geworden. Er werd veel gehuild en de hand gedrukt en weinig gesproken, en toen we van 't kerkhof in 't sterfhuis terugwaren, wandelde ik met de tantes in den tuin en gingen de ooms en mijn vader in de kamer, waar beraadslaagd werd en besloten, dat, om uit onverdeeldheid te geraken, alle roerende en onroerende goederen in 't openbaar zouden worden verkocht. Ieder mocht dan zien machtig te worden, wat hem 't best beviel.

Bij het middagmaal, onder 't drinken van een goed glas wijn, werd men spraakzamer en 't scheen me, dat vader en oom Adolf bijzonder goede vrienden waren geworden; ze dronken elkander in stilte een paar malen toe, en na tafel, bij een toertje in den tuin, zonderden zij zich af en hadden het erg druk te zamen. Maar hoe verbaasde mij, wat er toen gebeurde. Ons rijtuig stond reeds klaar om te vertrekken, - vader moest nog voor

zaken te Gennep zijn, waar wij zouden overnachten, - en ik maakte mij gereed om van alle ooms en tantes afscheid te nemen, toen vader en oom op mij toekwamen en vader zei:

‘Zou je ook lust hebben om een paar dagen bij je oom aan de brouwerij te blijven? Je kon dan de volgende week met de Venloosche boot terugkomen.’

Mijne oogen moeten wel geglinsterd en mijn gelaat gestraald hebben, want oom Adolf lachte, toen hij mij de hand gaf en de uitnoodiging herhaalde.

Natuurlijk vertrok mijn vader alleen en wandelde ik met oom tegen den avond naar de brouwerij.

Kerel, kon ik je zeggen, hoe toen mijn hart is opengegaan! Het was een mooie avond in Mei en alles stond in 't jonge groen. Ik was negentien jaar en sinds een maand of tien thuis in de zaak. Het leven lachte mij zoo rooskleurig toe en ik was voor elken indruk vatbaar. Die eigenaardige dag, die begrafenis, die droefheid,

die vriendelijke toenadering van alle kanten, de hernieuwde vriendschap der familie en nu mijn onverwacht bezoek aan de brouwerij - hoe mij dat alles stemde en overweldigde! Mijne gedachten lieten mij haast geen tijd om te praten. Ook oom praatte weinig en liep naast me met den hoed in de hand, en 't viel mij op, dat hij herhaaldelijk met zijn zakdoek het zweet afveegde, en 't zeer warm had.

In de laan bonsde mij 't hart. 't Was reeds donker geworden, maar ik herkende de plaats tusschen de boomen, waar ik zoo dikwijls met Agathe en Jacqueline en met andere kinderen gespeeld had.

‘Nu zijn we er!’ riep ik opgetogen.

Oom lachte weer en antwoordde:

‘Loop nu vooruit en ga tante en de meisjes eens verrassen!’

Ik liep vooruit en belde aan, en toen de meid open deed, stormde ik naar binnen. Ik had het nieuwe huis nog niet gezien en kwam in een ruime, prachtige kamer. Een groote lamp hing

boven de tafel en tante Elise, die aan reumatiek leed, zat in een grooten stoel en kon niet opstaan. Maar ze was vriendelijk als vóór jaren en herkende mij onmiddellijk.

‘Mijn hemel, Frederik!’ riep ze, ‘ben jij dat?’

‘Ja, tante!’ lachte ik en stak haar de hand toe. Als ze niet in dien stoel gezeten had, was ik haar zeker wel om den hals gevallen.

Intusschen was Agathe opgestaan van de tafel met een borduurwerkje in de hand en kwam met een vriendelijken glimlach op mij toe. Arm kind, - toen ze een schrede voorwaarts deed, zag ik, dat haar mank gaan veel erger was geworden en dat ze nu geheel en al mismaakt was. Ze was veel kleiner dan ik en haar groot, bleek en ziekelijk gelaat was niet mooi geworden. Maar ze lachte zoo opgetogen en drukte mij zoo hartelijk de hand.

Toen viel mijn oog op Jacqueline, die in halfdonker bij de piano was blijven staan.... Zoo vaak ik nog aan haar denk - altijd zie ik haar zóó, in die karige verlichting naast de piano.

O, kerel, wat was ze mooi geworden! Die slanke gestalte heb ik nooit kunnen vergeten en heb ik ook nooit meer teruggevonden.

Eerst zei geen van beiden iets.... Wij gaven elkander de hand en bleven elkander aanzien.

Eindelijk deed zij een lichte beweging, als om te ontwaken uit een droom, en sprak het eerst, doch slechts een enkel woord:

‘Frederik!’

En ik had geen antwoord dan haar naam:

‘Jacqueline!’

Dat alles was slechts een oogenblik, eene seconde....

Nauwelijks zaten we om de tafel of oom kwam binnen. Hij lachte, toen hij ons zag, en schertste:

‘Heb jelui hem herkend?.... Wat zeg jelui nou van je neef, Agathe en Jacq?.... Een heele kerel, hè?’....

Ik kan je niet zeggen, hoe onaangenaam mij dit aandeed, hoe ongepast die scherts mij op dit oogenblik voorkwam. En toen ik oom nader beschouwde, hoe hij daar neerzat en, nog altijd met

zijn zakdoek vegende, met enkele, afgebroken woorden vertelde van de begrafenis of verheugd lachte over de herstelde vriendschap, tot hij zich weer schertsend tot ons wendde met de opmerking, dat ik het eerste dons onder den neus kreeg - toen wist ik waarlijk niet meer of ik zijn kleine oogjes en opgezette wangen aan 't huilen moest toeschrijven, dat hij over dag gedaan had, dan wel aan 't glas wijn, dat hij gedronken had.... Oom was geen dronkaard, in 't geheel niet. Doch ik heb later opgemerkt, dat hij maar heel weinig verdragen kon en dat bij hem de wijn niet onmiddellijk, doch eerst iets later zijn uitwerking toonde.

De dagen, die ik toen aan de brouwerij heb doorgebracht, zijn zeker wel de mooiste van mijn heele leven geweest. 't Was in de Mei, maar ook in de Meimaand van mijn leven, en 't is me altijd voorgekomen, of ik daar van kind tot man geworden ben. Dat buitenleven, die andere natuur om mij heen, die drukte op de binnenplaats, wagens met graan die aankwamen, karren vol

fusten die vertrokken, de noeste bedrijvigheid aan alle kanten, oom die overal was, de vertroetelende goedheid van tante, de omgang met de beide meisjes, waaraan ik den geheelen dag was overgelaten - hoe dat alles op mij werkte, hoe dat alles mij veranderde.... Ik voelde me heel anders worden en kreeg zoo'n zeker bewustzijn van me zelf. Honderd kleine attenties van oom, van tante, van de meisjes zegden mij, dat ik op dit oogenblik aan de groote brouwerij, die zooveel benijders had, een gevierde persoonlijkheid was. Ik weet nog, bij voorbeeld, dat ik zoo trotsch was op mijn mooie logeerkamer - ik, die nog nooit uit-logeeren was geweest! - een groote, luchtige kamer met balcon, nieuw behangen en nieuw gemeubeld, met allerlei handwerkjes en snuisterijen van Agathe en Jacqueline - ik herinner me nog een groote donkerroode roos in peinture orientale - en met een heerlijk uitzicht op weide en velden.

't Was alles ongekende heerlijkheid, nieuw leven, poëzie om mij heen.

Elken dag deden we groote wandelingen langs nieuwe wegen en voetpaden tusschen hooge heggen, over den dijk langs de statige Maas, waar Malden in de verte lag, of naar den heikant, waar de bodem hooger werd en wij ons neervleiden om 't prachtig vergezicht te genieten; dan weer door akkers en weiden, waar we telkens de hekken moesten opendoen, als we niet genoodzaakt waren er over heen te klimmen, soms zoo ver, dat de arme Agathe moeite had om mee te komen.

En wat hadden we mekaar al niet te vertellen! Jacqueline en Agathe van het Pensionnat des Dames du Sacré-Coeur, waar ze geweest waren, van een reisje dat ze met oom naar Brussel hadden gemaakt, van hun kennissen en vriendinnen in de stad, ik van ons liefhebberijtooneel, van de boeken, die ik gelezen had, van de feestjes der zangvereeniging, waarvan ik lid was geworden.

Wat mij 't allereest in onzen vertrouwelyken omgang opviel, was het verschil van karakter der beide meisjes. Ik had juist in de Revue de Paris uit

die dagen een novelletje gelezen, dat ‘Pervenche et Coquelicot’ heette, en ofschoon Pervenche daarin een veel mooiere rol speelde dan Coquelicot, moest ik onwillekeurig Agathe altijd met de blauwe, Jacqueline met de roode korenbloem vergelijken. Jacq was opgewekt, praatte veel, merkte alles op, kon schalksch en plaagziek zijn. O, 't was me een bij-de-handje! En toch zoo naïef en eenvoudig. Ze kon je zoo op een afstand houden en dan toch weer plotseling je hand grijpen en aan haar wang leggen en zeggen: ‘Voel eens, hoe warm ik geloopt ben!’ Agathe was stiller van aard, meer afgetrokken en in zich zelve gekeerd. Zij kende alle veldbloemen en kon prachtige bouquetten maken, terwijl wij, lustig pratend, soms arm in arm vooruitliepen, tot we weer op haar moesten wachten.

Ik zeg ‘wij’, want - och, kerel! je zult het wel begrijpen, niet waar? - ik was altijd naast Jacqueline. Ze had ook zoo iets, zie je, iets wat je niet zeggen kunt, iets wat me geen rust liet, wat me altijd tot haar trok. Ik wist niet wat ik

't meest bewonderen moest, haar goddelijke gestalte - 'in cessu patet divina' zegt Virgilius - haar donkerbruin teint, dat haar iets warmes, iets zuidelijks gaf, de gratie van al haar bewegingen, haar schalkschheid, haar geest of haar onschuldige coquetterie. Och ja, coquet was ze wel, maar zoo naïef coquet, de aangeboren coquetterie der vrouw, die in haar slechts wat meer te voorschijn kwam, omdat ze zoo natuurlijk, zoo ongekunsteld, zoo onbedacht was. Ik heb dat alles eerst later, veel later begrepen en kunnen verklaren...

De avonden brachten we aan de piano door en dan betooverde Jaqueline mij met haar zang en haar spel. Ze zong bijna alle groote aria's uit de opera's van dien tijd: Norma, Ernani, La Juive, La Favorite. Agathe accompaneerde haar, maar veel te koud, te 'taktmässig'. Wij oefenden de Egmont-ouverture à quatre mains en zoo kwam ik er toe om haar te begeleiden. Hoe we elkander begrepen en verstonden! Wat kwam er nu nog in haar voordracht een andere gloed,

dien ik nooit te voren bij een andere zangeres gevonden had. Ze was voor mij een groote artiste, die ergens anders thuis hoorde, dan in 't stille hoekje van Limburg, waar ze nu vergeten werd. Hoe sleepte zij me mee, zoodat er iets hartstochtelijks in mijn begeleiding kwam, dat haar weer aanwakkerde en aanvuurde! 't Was heerlijk, verrukkelijk! Oom Adolf lachte en klapte in de handen, tante Elise had de tranen in de oogen.

Zoo gingen veertien heerlijke dagen om en ofschoon vader reeds geschreven had, dat hij mij terug verwachtte, kon ik er niet toe komen om afscheid te nemen. Oom en tante wilden mij nog in 't geheel niet laten gaan en ik kon niet scheiden van Jacqueline. Eindelijk, na bijna drie weken aan de brouwerij te hebben doorgebracht, moest ik dan toch besluiten om met de volgende boot, die destijds twee maal in de week voer, te vertrekken, doch na stellige belofte over zes weken terug te komen.

In de laatste dagen deed ik natuurlijk alle

pogingen om Jacqueline meer en meer te naderen, doch het wilde mij niet gelukken haar alleen te spreken. Binnen zat tante steeds in haar grooten stoel, op onze wandelingen bleef Agathe hoe langer hoe meer aan onze zijde. En toch, ik wilde, moest haar spreken, weten hoe ze over me dacht. Vijf en twintig nietigheden, een blik, een glimlach, een bloem die ze mij in 't knoopsgat stak, hadden mij gezegd dat ze mij lief had, maar ook vijf en twintig andere malen scheen ze mijn blik, mijn handdruk, mijn zinspelning niet begrepen te hebben of niet te willen verstaan.

Eindelijk, den laatsten dag, bleven we een oogenblik alleen op een bank in den nieuw aangelegden tuin.

- 'Jacq,' zei ik, 'zul je me niet vergeten, zul je elken dag aan me denken?'

- 'Wel zeker, neef!'

Kon ik je zeggen, kerel, hoe dit 'neef' mij door de ziel sneed! Maar zoo was ze. Lief en aardig, goed en eenvoudig, meegaande en meeslepend, tot ze je op een gegeven oogenblik met

een enkel woord, met een blik, met een glimlach alle illusie kon ontnemen. Maar och, - ook dat is me later klaar en duidelijk geworden....

Ik moest me goedhouden en overlegde een oogenblik wat te antwoorden. De gedachte schoot mij door het hoofd, haar een zoen te vragen om alles weer goed te maken, - doch ik durfde niet. Eenige dagen vroeger had ik haar een zoen gevraagd, dien ze mij ook op de haar eigenaardige wijze geweigerd had. Namelijk zoo:

De rouwtoiletten waren aangekomen uit de stad, een paar dagen na de begrafenis. Het zwart stond Jacqueline in 't geheel niet; ze was blijkbaar korzelig over haar nieuwe jurk en had er een hekel aan.... Ja, ja, ik weet, wat je zeggen wilt, maar werkelijk, geloof me, ook dit was geene coquetterie.... je zult het later zelf begrijpen.... Agathe plaagde er haar voortdurend mee en sprak herhaaldelijk van een ander toilet dat haar zoo heerlijk stond, haar 'hopjapon', die ze gedragen had op haar eerste bal, het eenige dat ze had meegemaakt. Me dunkt, ik

hoor haar nog zeggen in 't salon, waar we alleen waren:

‘Ja, ja, je hopjapon, niet waar....? Op 't bal van Burgerlust te Nijmegen, waar je al die conquêtes....’

Jacq kleurde tot in haar hals van woede.

- ‘Wat wil je zeggen?!’ riep ze. ‘Die hopjapon.... dat bal.... Wat weet je van conquêtes....?’

Ik meende sussend te moeten tusschen beiden komen.

- ‘Wat is de hopjapon?’ vroeg ik.

Doch Jacqueline kleurde nog heviger, de tranen sprongen haar in de oogen.

- ‘Niets!.... niets!....’ nokte ze, ‘ik wil niet, dat je er nog over spreekt!’

En ze vloog de kamer uit.

Och, wat waren we nog jong en onbezonnen en onbeholpen! Een nietigheid sarde ons, zette ons in toorn, joeg een blos op de wangen, de tranen in 't oog! En hoe weinig verstonden wij de kunst onze hartstochten en gewaarwordingen

te beheerschen en te verbergen! En toch wilden we groote lui zijn en verstandig en vaststaande op ons stuk! Wat had een verstandig woord daar soms kunnen verkeeren, voorkomen, heil aanbrengen voor heel een toekomstig leven!

Een poosje later keerde Jacqueline terug in de kamer, waar ik alleen was. Ze kwam zachtjes naast me zitten op de sofa, heel ernstig en zonder iets te zeggen. Ik onthutste haast toen ik zag, hoe anders ze thans was. Met afgewend gelaat zocht ze met hare hand de mijne en zei toen, haast fluisterend:

- 'Ik wil je toch wel zeggen, wat de hopjapon is.... 't Is een baljapon van lichte mousseline-laine met bouquetten van hoppebloemen, dat Papa voor me uit Brussel heeft laten komen... voor 't bal van Burgerlust....'

Ik had haar nog nooit zoo gedwee, zoo zachtzinnig gezien en wist eerst niet, wat ik antwoorden moest. Ik nam hare hand in de mijne en zij trok ze niet terug, zooals ze anders wel deed.

- 'Wel, Jacq, ik begrijp immers wel, dat het niets anders dan eene plagerij van Agathe was....'

Toen glimlachte ze weer en vroeg:

- 'Wil je de hopjapon ook eens zien?'

- 'Wat graag!' antwoordde ik, 'als jij er zoo mooi in bent!'

Kerel, wat ben ik toen jong en dom geweest!... Als ik haar toen een zoen en bovendien het jawoord had gevraagd, wie weet, of dan niet alles heel anders gelopen was.... Maar je weet: 'Si jeunesse savait....'

Daags daarna moest tante haar kamer houden en hadden de meisjes veel te doen in de keuken en in de huishouding. 't Was een regenachtige dag en aan uitgaan viel niet te denken. Ik zat dus binnen alleen en amuseerde me in een paar jaargangen van de 'Magasin pittoresque' en de 'Musée des familles,' toen er aan de voordeur gebeld werd en Agathe binnenkwam.

- 'Frederik,' zei ze, 'hier is een dame om je te spreken.'

- 'Eene dame?' vroeg ik verbaasd. 'Voor mij?....'

- 'Ja. Zal ik ze maar binnen laten?'

- 'Wel zeker,' antwoordde ik, zonder van mijne verbazing te bekomen.

Ik stond in gespannen verwachting, toen de deur weer openging en Jacqueline, gevolgd door Agathe, lachend binnentrad in haar hopjapon.

Ze zag er verrukkelijk uit in 't lichte baltoilet, dat haar teint basané eerst tot zijn volle recht deed komen. De laag uitgesneden japon liet haar hals vrij, haar ronde arm kwam onder de korte pofmouwen te voorschijn, en de drie volants, die den rok versierden, prijkten met lichtgroene hopperanken en bloesems. Daaronder vertoonde zich haar voetje in een wit-satijnen balschoentje, dat met wit-satijnen linten kruislings om de à jour gewerkte kousen was vastgemaakt.

Met een sierlijke buiging trad ze op mij toe, en bleef lachend voor me staan. We lachten beiden en ik, vol bewondering voor zooveel schoons en bekoorlijks, kon nog geen woorden

vinden ofschoon Agathe al voor de tweede maal vroeg:

- 'Wat zeg je nu van de hopjapon?'

Eindelijk verstoutte ik me, zag haar diep in 't oog en zei:

- 'Jacq, je bent om te stelen, mag ik je zóó een zoen geven?'

Plotseling vloog er iets ernstigs over haar gelaat en hare hand maakte vlug eene afwerende beweging:

- 'Zóó?' herhaalde zij - en toen, alsof het woord te veel was, dat ze zich had laten ontvallen, alsof ze onbedacht een geheim verraden had, bloosde ze hevig doch bleef mij ernstig aanzien.

Wij stonden een oogwenk sprakeloos tegenover elkander, tot de luide lach van Agathe ons tot de werkelijkheid terugbracht. En oogenblikkelijk was zij weer de schalksche van vroeger. Met een sierlijke buiging zooals ze gekomen was, ging ze heen en schertste: 'A revoir, monsieur, à revoir....'

Ik waagde 't dus niet op de bank in den tuin haar om een zoen te vragen.

Ook hoorden we op dit oogenblik Agathe naderen.

- 'Jacq,' zei ik in allerijl, 'ik moet je spreken, ik moet je iets zeggen en vind niet de gelegenheid...'

- 'Schrijf me dan,' antwoordde zij half ernstig, half schertsend.

- 'Waar?' kon ik nog even vragen, 'ik heb geen papier...'

Toen was Agathe weer bij ons.

't Was de laatste dag van mijn verblijf aan de brouwerij; den heelen dag waren wij dus samen met oom en tante. Wij speelden nog eens onze stukken à quatre mains, Jacqueline zong haar mooiste aria's, oom droeg me herhaaldelijk vele groeten en allerlei boodschappen op, tante liet me nogmaals beloven spoedig, spoedig terug te komen, de meisjes waren vriendelijker en hartelijker dan ooit.

Die avond is de laatste geweest, dien ik in

haar gezelschap heb doorgebracht, die uren waren de laatste rustige, gezellige uren, die we samen gesleten hebben....

We gingen vroeg te bed, want de boot kon er op tijd, om zeven uur, wezen, ofschoon ze gewoonlijk veel vertraging had. Oom beval me nog aan, maar gerust te gaan slapen; als de knecht op den dijk de boot heel in de verte zag aankomen, die dan nog te Malden moest aanleggen, was er nog wel tijd om spoedig genoeg aan de Maas te zijn.

Doch de boot kwam op tijd, om half zeven werd ik gewekt om in allerijl te vertrekken. Ik kleepte me haastig en toen ik mijn laarzen wilde aantrekken, voelde ik op eens een hard voorwerp onder mijn voet. Er lag een potloodje en een klein rooskleurig velletje papier in....

Er moet wel een uitdrukking van zalig gevoel op mijn gelaat zijn gekomen. Had ze mij dan toch lief?.... Wilde zij dan, dat ik me verklaren zou?

Doch er was geen tijd meer. Beneden weer-

klonk de stem van oom, en riep dat ik me haasten moest, en in der ijl kon ik geen woorden vinden om mijn gedachten te formuleeren. En ook een gevoel van twijfel rees in mij op: - als 't weer eens een plagerij van Jacq was?...

Beneden stond een kop thee klaar, haastig moest ik afscheid nemen. Tante omhelsde mij, oom drukte me de hand, Agathe gaf me een zoen dat het klapte, doch Jacq bood me zedig haar voorhoofd aan, zoodat tante riep:

‘Wel neen, niet zoo, Jacq! Kom, wat is dat voor malligheid, geef Frederik maar een flinken zoen!’

Toen kuste ze mij ook en fluisterde: ‘tot weerziens!’ doch om spoedig weer als schalksche plaaggeest de sierlijke buiging te maken, waarmee ze in de hopjapon op mij was toetreden en schertsend als toen mij toe te voegen:

‘A revoir, monsieur, à revoir!’

In 't midden der laan draaide ik me nog even om, wuifde nog even met de hand tot allen, die mij in de deur bleven nastaren, en spoedde op de Maas aan.

Ik was nauwelijks een paar dagen thuis, toen mijn goede zuster Martha, die een paar jaren ouder was, in allen eenvoud en onschuld een woord uitte, dat mogelijk beter onuitgesproken ware gebleven.

Ik zat bij haar en vertelde haar van de brouwerij, van oom en tante, van onze wandelingen en muziekkavondjes.

‘En Jacq?’ zei ze op eens en zag me scherp aan.

‘En Jacq?’ herhaalde ik. ‘Hoezoo, Martha, wat bedoel je?’

‘Wel ja!’ en ze lachte. ‘Kom, biecht maar eens op.... Ben je gelukkig?’

‘Martha!’ riep ik, ‘hoe weet je?’....

Zij was mijn lieve zuster, wie ik steeds al mijn geheimen had toevertrouwd.

‘Alzoo, dan toch!’ antwoordde zij en stak me de hand toe. ‘Hartelijk gefeliciteerd, hoor!’

‘Maar, Martha!’ riep ik nogmaals, ‘hoe weet je.... heeft Jacqueline je geschreven?’

‘Wel neen, zoo intiem zijn we immers nog niet...’

‘Martha!’ ging ik voort, ‘ik bezweer je.... zeg me.... je hebt me altijd oprecht de waarheid gezegd.... Ja, ik heb haar lief, als ik 't dan bekennen moet, maar hoe weet jij?’....

‘Wel, heel eenvoudig. Als twee jongelui zoals jij en Jacq mekaar ontmoeten en zoolang te zamen zijn’....

Ik zag dat ze 't antwoord ontwijken, dat ze mij iets verbergen wilde.

‘Neen, Martha, neen.... dat is geen reden... maar je hebt iets, ik bid je, zeg het me’...

Toen sprak zij 't uit, wat ik mogelijk nooit had moeten hooren.

‘Och, jelui bent immers voor mekaar bestemd... jelui moet het zegel drukken op het nieuwe verbond van vriendschap.... Nu - vader en moeder zullen tevreden zijn - en oom en tante niet minder!’

Toen ging me een licht op, maar een treurig licht. Vaders plotseling besluit om mij eenige dagen aan de brouwerij te laten, de vriendelijkheid en voorkomendheid van oom en tante, alles

werd me klaar en duidelijk. Me docht zelfs, dat ik met een zekere nieuwsgierigheid thuis was ontvangen geworden. Het denkbeeld dat onze ouders als hoogere machten zich met onze liefde hadden bemoeid, dat wij om zoo te zeggen aan elkander gekoppeld werden, was vreeslijk voor mij. Mijn jeugdige phantasie maalde zich natuurlijk alles op het ergste. Men had mij in een valstrik gelokt, men had gespeeld met het heiligste ideaal, dat ik kende, de liefde! En Jacqueline zelve - welke rol had zij gespeeld? Wist zij wat er met ons gebeurde, had tante haar te verstaan gegeven wat men wilde, zooals moeder 't geheim aan Martha had medegedeeld? Was dan haar heele handelwijze te mijnen opzichte slechts berekenende coquetterie geweest - óf om mij volgens den wensch harer ouders in haar netten te vangen, óf om mij op allerlei wijzen te kennen te geven, dat ze niets voor me gevoelde, dat ik 't nooit moest wagen eenige avance te maken? Maar welk wezen was ze dan? Waarom dan niet ridderlijk te voorschijn gekomen en gezegd:

‘Hoor eens, Frederik, dat zijn de plannen onzer ouders, maar nooit, nooit kunnen ze verwezenlijkt worden!’ Wist ze van niets, zoo min als ik - waarom had ze mij dan zoo behandeld? En - o mijn God! hoe stonden toen op eens al haar daden als bewijzen van liefdeloosheid, van voorbedachte ontwijking mij voor den geest! Hoe nam elk woord, de toon waarop ze 't uitte, het gebaar waarmee ze 't begeleidde, de blik met welken ze mij aanzag een ander karakter aan! Haar heele wezen werd me nu raadselachtiger dan ooit te voren en de twijfel maakte zich hoe langer hoe meer van me meester.

Ja, zoo redeneert men in die dagen, in ‘der Jugend dunkelm Drange’, als men 't met zich zelve nog niet eens is....

Maar dat alles trok me nog veel meer tot haar. Voortdurend moest ik aan haar denken, altijd zag ik haar staan in 't halfdonker naast de piano, hing ze aan mijn arm op onze wandelingen door weiden en velden, verscheen ze mij in haar hopjapon of aan de deur der villa, waar

ze mij een laatste afscheid toewuifde.... Bovendien prikkelde mij nog iets anders: ik moest die sphinx, dat raadselachtige wezen doorgronden.

Natuurlijk maakte ik allerlei plannen. Ik schreef lange brieven vol vurige liefdesverklaringen of vol gloeiende verontwaardiging, doch verscheurde ze weer met de gedachte dat ze geheel verkeerd konden worden opgevat en uitgelegd en tot nieuw geplaag en gesar konden aanleiding geven. Ik wilde Martha om raad vragen, doch 't idée, dat zij heel en al op vaders en moeders hand kon zijn, weerhield me. Ik weet dat ik eens op het punt ben geweest om subiet naar Malden te vertrekken, maar ik vroeg me weer af met welk sarcastisch woord, met welk spottend glimlachje Jacqueline mij zou ontvangen. Ik bleef dus en vestigde al mijne hoop op mijn terugkeer naar de brouwerij over zes weken.

Ook van schrijven kwam niets; ik zond een paar muziekstukken à quatre mains, waarom Jacq en Agathe beiden mij verzocht hadden, met een afgepast briefje, dat alleen met een paar woorden

repte van de hoop op spoedig weerzien. Een onbeduidend bedankje van Agathe met het uitgesproken vertrouwen dat ik stellig woord zou houden, was het antwoord.

Ik telde weken en dagen, doch steeds kwam er vertraging. Vader moest veel op reis en ik hoe langer hoe meer in de zaak zijn. Eindelijk kwam bericht dat de verkooping in 't laatst van Augustus zou plaats hebben, en nu werd besloten, dat ik dan met vader zou meegaan; wij zouden bij oom Adolf logeeren, vader voor een paar dagen, ik voor een paar weken.

Op een zondagavond kwamen wij op de brouwerij aan en werden er met vreugde ontvangen. Jacq was nog veel mooier geworden en toonde zich bijzonder vriendelijk jegens mij, doch 't was tevens of ze veel ernstiger was.

Omtrent haar was mijn heele plan gemaakt; ik zou wachten tot vader vertrokken en ik weer met de meisjes alleen zoude zijn; dan moest zich wel de gelegenheid opdoen om haar nader te polsen en mij eindelijk te verklaren.

Des anderen daags vond de verkooping plaats in een groote boerenherberg in het dorp; ik ging er vóór en na het eten heen, met vader en oom. Wij aten in allerijl om één uur, ten einde om twee uur weer tegenwoordig te zijn, wanneer men met de grootere en kostbaarste stukken akker- en weiland zou beginnen.

Onderweg vroeg oom aan vader:

‘Heb je ook zin in 't een of ander stuk? Laten we mekaar dan niet in de wielen rijden.’

Waarop vader antwoordde:

‘Ik wil wel iets hebben, maar kan nog niet bepaald zeggen wat. 't Zal ook veel van den prijs afhangen. Therese, zie je, wilde gaarne iets uit de nalatenschap in eigendom bezitten, onverschillig wat.’

Daarbij bleef het.

Ik kan me het heele tooneel in de herberg nog levendig voorstellen. Het groote vertrek was gevuld met boeren in zondagsgewaad, waarvan sommigen hunne vrouwen hadden meegebracht. Allen rookten, de meesten uit een kort eindje

pijp, en een dikke, blauwe walm hing boven de hoofden, onder de lage zoldering; met den prikkelenden geur van sterke tabak vermengde zich de gore lucht van menschen, kleeren, jenever, bier en wijn. Aan het hoofdeinde der gelagkamer, tusschen twee vensters, stond een groote tafel, waaraan de notaris, de candidaat-notaris, de erfgenamen en eenige notabelen uit het dorp hadden plaats genomen. Op een hoek der tafel was een langwerpig-vierkante bak van verroest ijzer geplaatst, waarop eenige kleine, dunne vetkaarsjes. Daarnaast, met een dikken wandelstok in de hand, stond Manes de afklopper, die met allerlei snakerijen en snedige gezegden de liefhebbers tot bieden aanzette en met nieuwe grappen waarschuwde, als het kaarsje bijna was uitgebrand, waarna de koop moest worden toegeslagen. Er heerschte een gespannen aandacht en er werd bijna niet gesproken; alleen wanneer Manes, bij 't zwichten van 't kaarsje, met den stok op den vloer stiet, 'toep verkocht!' riep, en een paar mannen zich verhieven om naar de groote tafel

te gaan, waar de notaris hunne namen en die der borgen opschreef, ging er een gemompel op onder de menigte.

De kastelein en zijn dochters brachten voortdurend rooden wijn; op onze tafel stond reeds een aanzienlijk aantal ledige flesschen. Den geheelen namiddag weerklonk in de dikke atmosfeer, te midden der drukkende stilte, de stem van den afklopper Manes:

‘Achthonderd gulden, achthonderd en vijftig, negenhonderd gulden, negenhonderd vijf en twintig, vijftig, zestig gulden, duizend gulden, twee van duizend, duizend en vijftig gulden, elfhonderd gulden....’ tot twee, drie duizend gulden en meer. In de hoogere prijzen, als het bod langzamer viel, kwamen de snakerijen te voorschijn: ‘Is het dan niet meer waard dan vijf en twintig honderd gulden? 't Is toch nog altijd goed om spinazie op te zaaien of de wasch te bleeken!... Mannen denkt dus ook aan moeder de vrouw!... As den dooie Klaas van den Stekkenberg nog eens kon bieden, die gaf er zeker wel drieduizend

gulden om!.... Zes en twintig honderd gulden.... niemand beter?.... 't Kaarsje brandt nog, maar 't puft al.... Niemand?.... Eenmaal, andermaal, ten derde male, toep, verkocht! Geluk er mee!.... Voor Dorus Mulders van de Milsbeek!....'

Oom Adolf was zoo wat de hoofdpersoon. Hij moest met de koopers klinken en drinken en als een perceel was toegewezen kwamen verschillende boeren eerst met hem en verder met de andere erfgenamen aanstooten om te feliciteeren.

Eindelijk, tegen zes uur, werd het grootste perceel geveild, een stuk weiland aan de Maas. Er was eerst een soort van pauze, waarin de boeren luidruchtiger praatten en hunne stoelen recht schoven, om beter te kunnen luisteren. De notaris fluisterde den afklopper iets in 't oor en liet hem toen naast zich komen staan. Ik zag, hoe oom Adolf deze beweging volgde en over zijn gouden bril heen keek om daarna zijne oogen weer te richten op het groote aanplakbiljet, dat vóór hem lag en waarop hij de namen der koopers en de koopsommen aantekende.

De weide werd op vijfduizend gulden ingezet, doch onmiddellijk werden er van verschillende zijden verhoogingen opgelegd; de afklopper kon allen haast niet bijhouden, die hem een teeken gaven of toeriepen, en hoe ik ook keek en oplette, altijd was mij het een of ander, meest het laatste bod, ontgaan. Men verhoogde eerst met honderd, daarna met vijftig, eindelijk met tien gulden, maar zachtjes aan werden de verhoogingen schaarscher; er moest een nieuw kaarsje worden aangestoken. Bij zevenduizend zevenhonderd zweeg iedereen, en de afklopper was reeds op het punt om toe te slaan, toen ik op eens mijn vader hoorde zeggen:

‘En vijftig!’

Doch de afklopper ging voort:

‘Zevenduizend zevenhonderd zestig gulden!’

‘Zeventig!’ riep vader.

‘Zevenduizend zevenhonderd tachtig!’ riep de afklopper en zoo steeds tien gulden hooger dan het bod mijns vaders.

Alles was doodstil; alleen de stem mijns vaders

kon men hooren, die telkens met tien gulden opsloeg. Ik keek naar alle kanten, doch kon niet ontdekken wie tegen hem opbood. Eensklaps verhoogde de afklopper niet meer. Bij vaders bod: 'Zevenduizend achthonderd en tien gulden' herhaalde hij dezelfde som:

'Zevenduizend achthonderd en tien gulden!... Niemand beter!.... Niemand?.... Eenmaal.... andermaal.... ten derde male....' Het kaarsje doofde uit, met een klop stootte Manus zijn stok tegen den vloer: 'Geluk er meê!' en mijn vader was eigenaar van de groote weide.

Er onstond een heele opschudding. Bijna allen kwamen met het glas in de hand om vader geluk te wenschen. Ook oom Adolf en de andere ooms en de notaris klonken met hun glas tegen het zijne en feliciteerden hem. Het was of thans vader de held van den dag was. Ik had plaats gemaakt aan de groote tafel en bevond mij weldra te midden van 't gewoel der gaanden en komenden. Velen noemden vaders naam. 'De zwager van den brouwer uit Remund,' hoorde ik zeggen.

‘Gordémi,’ hoorde ik verder, ‘heeft de brouwer zich laten lompen! Wie had dat gedacht?!’

Ik moet zeggen, dat ik niet weinig trotsch was en vermoedde geen kwaad.

Met nog een paar kleine perceeltjes was de verkooping afgelopen. Wij namen afscheid, maar oom Adolf had nog met den notaris te doen en zei tot ons:

‘Ga jelui maar vooruit, ik kom aanstonds na.’

Wij wandelden dus alleen naar de brouwerij. Vader scheen in nadenken verzonken.

‘Moeder zal tevreden zijn,’ zei hij. En toen weer: ‘Wie mag die andere liefhebber geweest zijn, die tegen mij opbood?’

Tante en de meisjes wachtten ons reeds lang. Vader had spoedig zijne goede luim teruggevonden, doch tante scheen eenigszins ontstemd over het uitblijven van oom.

Eindelijk verscheen hij, doch bij zijn binnentreden vielen mij weer zijn kleine oogjes en zijn roode, opgezette wangen op, alsof hij gehuild had.

Toen is het gebeurd, wat over mijn heele volgende leven beslist heeft.

Het gesprek wilde eerst niet vlotten, oom gaf op verschillende vragen van tante een kort of ontwijkend antwoord. Of Jacqueline het merkte, weet ik niet, doch zij stelde voor om muziek te maken. Wij drieën gingen naar de piano en zochten overlegend en fluisterend eenige stukken uit, toen wij eensklaps achter ons hooge woorden hoorden en oom zijn vuist met een harden slag op de tafel liet vallen.

‘Jij bent er schuld van!’ riep hij tegen vader.

Zij hadden het over de groote weide, die eigenlijk voor oom van de grootste waarde was, omdat ze aan al zijn andere bezittingen paalde. Tante had gevraagd, waarom hij ze niet tot elken prijs gekocht had, waarop plotseling zijn toorn ontbrand was. Hij wierp vader onoprechtheid en arglist voor. Waarom had deze hem niet gezegd, dat hij het oog op de groote weide had? Vader hield vol dat hij te goeder trouw gehandeld en geen vast plan gehad had, dat het hem overigens vrij stond, te koopen wat hij verkoos; oom beweerde dat vader had moeten weten van welk belang de

weide voor hem was; vader antwoordde dat oom dan maar persoonlijk had moeten bieden, dat hij niet had kunnen weten van wien steeds het hooger bod was, en zoo kwam het van erg tot erger, tot oom eindelijk het groote woord liet vallen:

‘Mijn deur uit!’

Beiden waren opgestaan, wij om hen heen, tante suste en vermaande tot bedaardheid, doch oom bleef met uitgestreken arm naar de deur wijzen en vader greep zijn hoed om te vertrekken.

Ik had een oogenblik radeloos gestaan, maar de goede trouw en het goed recht mijns vaders waren mij onmiddellijk klaar en duidelijk geworden; het optreden van oom, nu hij zich thuis gevoelde, verontwaardigde mij; ik begreep onmiddellijk dat het mijn plicht was vader te volgen. In allerijl gaf ik tante de hand en Jacq en Agathe, en toen ik ook oom de hand bood, wilde hij mij niet zien en bleef den woedenden blik op vader gericht houden, terwijl zijn lippen zich nog krampachtig bewogen.

Wij gingen heen, tante was opgestaan, zij en

de meisjes volgden ons tot aan de deur. Ik weet nog hoe 't mij opviel, dat buiten alles zoo kalm was en de stralen der maan zoo rustig door het gebladerte der laan vielen.

Nauwelijks waren we tien, vijftien schreden ver, toen ik eensklaps vlak achter mij de stem van Jacqueline hoorde.

‘Frederik! Frederik!’ riep ze.

‘Ik keerde mij om, en toen hing ze aan mijn hals en kustte mij en nokte:

‘Nu zien we elkander nooit weer!’

Ik knelde haar vast in mijne armen en kustte haar weer en kon slechts ‘Jacqueline! Jacqueline!’ zeggen, doch het woord ‘liefde’ kwam niet over mijne lippen.

Op hetzelfde oogenblik weerklonk uit de deur op strengen toon de stem van oom, die haar terugriep.

‘Kom, jongen!’ sprak vader ten antwoord.

Zij liet me los, stond nog een oogenblik besluiteloos, toen oom nogmaals riep:

‘Jacqueline!’

Snikkend keerde zij zich om, ook mij vloeiden dikke tranen over de wangen, doch ik hing mijn arm in dien mijns vaders en strompelde naast hem voort door de duistere laan.

Wij overnachtten in de herberg en vertrokken den volgenden morgen heel vroeg.

En hoe het toen verder gegaan is - hoe zal ik het verklaren? Mogelijk ben ik te bloo, te weinig doortastend geweest, en heb daardoor een groote fout begaan. Ik wil mij niet verontschuldigen - maar wie bezit in die jaren genoegzame levenswijsheid en vastberadenheid? Honderden malen heb ik later bedacht, wat ik had moeten doen en verkeerdelijk gelaten heb. Er kwamen ook wel duizend plannen in mij op, doch ze bleven onuitgevoerd of troffen geen doel. Ik had kunnen schrijven, met mijne ouders moeten spreken of naar haar of naar oom en tante moeten gaan - doch niets van dat alles gebeurde. Ik kon, ik mocht me niet blootstellen aan eene onheusche ontvangst van oom, aan eene weigering van haar.

Oom had de waardigheid der familie reeds genoeg gekrenkt. Er waren dagen en weken, dat ik mij diep ongelukkig gevoelde, dat ik alles had willen geven om Jacqueline weer te zien, en ook dagen waarop ik met zekeren trotsch tevreden was over mij zelve, over het besef van plicht, waarmee ik onmiddellijk mijn diep gekrenkten vader gevolgd was. Ook leefde ik voortdurend in de hoop, dat er spoedig weer een verzoening zou tot stand komen zooals al vaker gebeurd was. Ik had Martha verzocht met Jacqueline en Agathe in correspondentie te treden, doch alleen onbeduidende jonge-meisjesbrieven van weêrszijden waren er het gevolg van. Daarbij kwamen allerlei drukten, allerlei beslommeringen. Vader begon te sukkelen en de zaak rustte bijna geheel en al op mij, de winter was ingevallen en maakte een reisje naar Malden uiterst bezwaarlijk. Vader wilde geen woord meer van oom hooren en moeder liet zich eens ontvallen, dat een huwelijk tusschen neef en nicht nooit gelukkig werd....

Zoo stonden de zaken, toen zeven of acht maan-

den later Agathe in een uitvoerig schrijven Martha mededeelde, dat Jacqueline geëngageerd was. Ruim anderhalf jaar later is ze gestorven. Haar eerste kindje heeft haar het leven gekost.

Vele jaren daarna heb ik Agathe weergezien en toen is ons alles duidelijk geworden. Jacqueline had werkelijk van me gehouden, - van 't eerste oogenblik af, dat we elkander aan de piano terugzagen. Maar tante had haar den volgenden dag schertsend en plagend verraden, wat men hoopte en verwachtte van ons samenzijn. Toen waren achterdocht en argwaan ontstaan in haar jeugdige ziel. Zij had willen weten en doorgronden of ik eveneens in 't geheim onzer toekomst was ingewijd, of ik kwam tot haar uit berekening dan wel alleen uit onbaatzuchtige liefde.

Van daar haar plagerijen, van daar haar onbegrijpelijk gedrag - en haar plotseling besluit om een ander hare hand en haar hart te schenken, toen ik mij terughield na den hernieuw den familietwist....

- 'En nu,' zoo besloot Nimrod zijn verhaal, 'nu weet je waarom ik nooit getrouwd ben.' En mij de hand toestekend: 'Vraag er mij nu ook nooit meer naar.'

‘De Schnatz geit nao den Oost!’

Op een kermiszondag, al vroeg in den morgen, deed het nieuwtje de rondte door het kleine stadje:

‘De Schnatz geit nao den Oost!’

De barbier wist het van den commissaris van politie, dien hij reeds geschoren had, en vertelde 't aan den knecht van den apotheker, die een drankje moest bezorgen waar haast bij was, en verder aan alle klanten, die hij achtereenvolgens aan huis bediende, en aan iedereen, die hem tegenkwam. De knecht van den apotheker zei 't aan den bakker, die aan zijn deur een luchtje kwam scheppen, en deze deelde 't aan alle dienst-

meisjes mee, die de warme kadetjes of de feestelijke krentenmikken kwamen halen. Nu ging 't als een loopend vuurtje. Antje van den notaris vertelde 't aan den knecht van den kuiper, de kuipersknecht aan den brievenbode, de brievenbode aan juffrouw Trienissen uit den lakenwinkel, deze aan de vrouw van den smid en aan de baker, de baker aan den koetsier van den dokter, de koetsier van den dokter aan den koster, die al van zijn ontbijt terugkeerde en zich ter kerk spoedde, en in de sacristie herhaalde de koster tegen den pastoor, die zich 't misgewaad over 't hoofd trok: ‘De Schnatz geit nao den Oost!’

‘Goddank!’ zei de een.

‘Ene vagebonjd minder!’ meende een ander.

‘Jasses-Marante!’ riep juffrouw Trienissen, terwijl ze de handen in elkander sloeg.

‘Noe zol-d-r zègke!’ liet de vrouw van den smid zich ontvallen.

‘Good, det veer¹⁾ hem kwît wère!’²⁾ was 't oordeel van den smid.

1) wij.

2) worden.

‘Da's nog 't beste, wât-r doon kost!’ bevestigde de koetsier.

‘Ging zîn heel familie maer mit!’ wenschte de koster.

‘Deo gratias!’ prevelde de pastoor, ‘t moog hem zalig zin!’

En reeds in den namiddag van dienzelfden Zondag zong de kermisvierende en joelende straatjeugd op een bekende wijze:

‘De Schnatz, de Schnatz,
De Schnatz geit na den Oos;
‘Noe kumt 'r neet meer, neet meer in de doos!’

* * *

Men mocht elkander wel gelukwenschen en God danken bij 't vertrek van den Schnatz. Een gevaarlijker sujet vond men in de heele stad niet. Hij was nu twintig jaar en de oudste der negen kinderen van den scharenslijper in de Margardestraat. Zijn naam had hij te danken aan een groote snede, die over zijn neus en zijn

linker wang liep en een breed litteeken vormde. Zijn familie vertelde, dat hij op zijn zestiende jaar in een flesch was gevallen, maar booze tongen zeiden, dat zijn eigen vader hem die wonde in toorn en dronkenschap had toegebracht met een jeneverflesch. 't Was de waarheid, dat de 'scheereschliep' bijna elken dag dronken was, en dat Hâri - zoo heette eigenlijk de Schnatz - hem de jeneverflesch wel eens heimelijk wegkaapte.

'Anders val ich-d'r maer in,' lachte hij dan halfdronken, terwijl zijn vader vloekend rondzocht.

Als het daarbij soms tot een vechtpartij tusschen vader en zoon kwam, waarbij de moeder, de broers en de zusjes vóór en tegen partij kozen, durfde geen der burenen tusschen beiden komen en maakten de agenten van politie, dat ze onzichtbaar waren. Hoe 't verder toging, wist niemand, tot des anderen daags de heele familie weer uit één pot zat te eten.

De Schnatz stond algemeen voor een dief bekend en had al een paar malen in 'de doos'

gezet. Voor hem was niets veilig wat te pakken was, en zijn gebied strekte zich uit over stad en omstreken. Soms kwam hij dagen lang niet thuis. Hij wist juist, waar elke boer zijn aardappelenkuil had, en iedere korenmijt beschouwde hij als algemeen eigendom. Zei moeder, dat Janneke of Mieke een nieuw hemdje moest hebben, dan lag er wel ergens een wasch te bleeken, die 't linnen er voor leverde. In 't honden en katten vangen was hij uitgestudeerd. 'n Kat,' zei moeder Mie, 'is zoo goed as 'nen haas, as ze maer good is klaor gemaakt,' en vader Joep zei, dat het vel buitendien nog altijd zijn geld waard was. Een poedel of smousje wist Hâri zoo te scheren en een épagneul zoo te verven, dat de eigenaar zelve 't diertje niet zou herkend hebben. Leverde de zomer erwten, groote boonen en wortels genoeg, 't was toch voornamelijk in den herfst, dat Hâri zijn besten slag sloeg. Dan ging hij wat hij noemde 'winterprovisie opdoen' en bracht appelen en peren, uien en witte kool thuis. De uien hing vader op zolder

te drogen, van de witte kool maakte moeder zuurkool in een fust van den brouwer. Zijn zusjes en broertjes moesten hem helpen dragen en wie 't meest thuis bracht, kreeg van moeder 'n cent. Daagde soms de een of andere boer op, om zijn eigendom te beschermen, dan gebeurde 't wel, dat de Schnatz een groot mes te voorschijn haalde, het tusschen de tanden zette en rustig met zijn werk voortging. Ja, er waren eigenaars, die hem vrijwillig een paar mud aardappelen of een halven zak koren aanboden, een soort van cijns, om van zijn rooftochten verschoond te blijven, en 't dient gezegd, dat Hâri dit stil verbond steeds trouw naleefde. Stad en land, met de bezoldigde en onbezoldigde veldwachters inclus, waren bang voor den grooten, struischen kerel van twintig jaar met het groote litteeken over 't gelaat, die alles durfde en tot alles in staat was.

* * *

Eerst geruimen tijd later heb ik vernomen, wat

Hâri zoo eensklaps had doen besluiten om naar Indië te gaan. Hij gevoelde zich in zijne eer gekrenkt. Wel had hij in de laatste dagen en weken vreeslijke standjes met zijn vader gehad, - 't waren bijna onafgebroken vechtpartijen geweest, waarbij hij alleen had gestaan en alle anderen tegen hem, - wel had hij nog een paar processen-verbaal op zijn kerfstok en wachtten hem nog eenige maanden gevangenisstraf, de hoofdoorzaak was toch het gebeurde te Assenrode.

De boeren van Assenrode zijn niet mak. Een paar avonden te voren hadden ze zich met een troepje van zes of zeven in hinderlaag gelegd, den Schnatz omsingeld en gevangen genomen. Zij waren met knuppels gewapend en dreigden hem morsdood te slaan, als hij niet onmiddellijk zijn mes wegstak. Toen werd hij gekneveld en van alles beroofd, wat hij bij zich voerde. Hij had geschreeuwd, dat zij lafaards waren, dat zij er maar onder uit moesten komen, elk afzonderlijk, hij zou hun staan, hun allen, man voor man, - maar ze hadden hem uitgelachen en geantwoord,

dat ze niet verkozen te vechten met dievenpak en galgenaas. Ze wilden hem maar alleen een lesje geven, een kleine kastijding toedienen. En ze hadden hem gebonden en gekneveld het bosch ingevoerd, waar het halve dorp hem afwachtte, ze hadden hem uitgejouwd en gestompt en gestooten en in 't gezicht gespogen, en hij had moeten zweren en beloven, dat hij zich nooit meer op een uur afstands van de gemeente zou vertoonen....

En hij had gezworen en beloofd!

Opdat hij 't niet vergeten mocht, was nog een jonge boer gekomen en had hem met zijn knijf en schrap in 't oor gesneden, dat het bloed er uit biggelde....

En hij had alles lijdelijk moeten verdragen, tot eindelijk een paar der aanvoerders hem de vuist onder de kin hadden gezet met de verzekering, dat ze hem ongenadig neus en ooren zouden villen, als hij hun nogmaals in handen viel....

Een schop onder zijn achterste - toen ging het voort in woeste vaart, met gejoel en getier,

de boeren met hun knuppels achter hem heen, tot aan de grens der gemeente.

Des anderen daags verklaarde hij aan zijn vader dat hij ging 'teikene veur den Oost.'

* * *

In den namiddag van dien Zondag was ik getuige van een aardig tafereeltje. Ik stond op de markt te midden van 't kermisgewoel, - de draaiorgels schetterden, de mallemolens draaiden, de venters lokten schreeuwend de koopers en nieuwsgierigen naar hunne kramen en tenten, de clowns en paillassen sprongen en gesticuleerden op de estrades vóór den circus en het beestenspel, alles joelde en krioelde dooreen - toen er plotseling eene opschudding onder de menigte ontstond. Alles liep naar den kant, waar de hoofdstraat op de markt uitkomt, en ik volgde nieuwsgierig den stroom.

Hier zag ik een heelen optocht die de kermis kwam bezoeken. Voorop ging de Schnatz, met een

oude politiemuts op het hoofd en een vervaarlijk grooten oranjestrik in het knoopsgat van zijn verschoten en gehavend jasje. Naast hem zijn moeder met schreeuwend-bonte bloemen op een nieuwen langen omslagdoek van donkerbruin en blauw met kolossale, gele palmtakken, aan den arm van vader, die zijn zwarte jas had aangegetrokken, den hoed op één oor en een dikken, zilveren ketting aan zijn horloge. Hen volgden de broers en zusjes met lachende gezichten, allen iets nieuws om of aan, de kleinen elkander bij de hand houdend, alle mannelijke leden der familie met een brandende sigaar in den mond. Een vroolijke en joelende menigte omstuwde den stoet. Moeder Mie lachte en knikte hier en daar tegen eene kennis of vriendin, Hâri en vader zetten de ernstigste tronies van de wereld, in de overtuiging, dat zij de helden van de kermis waren. Allen verdrongen zich om hen heen.

Toen de groep ongeveer het middelpunt der kermisvreugd bereikt had, was ik tot dicht bij Hâri genaderd.

‘Noe laote veer nog maer ens ferm plezeer hōbbe!’ hoorde ik hem zeggen. ‘Ich hōb nog honderd en tachtig gulje, nog dertig meer as de helft! Zuug¹⁾, mooder, zeet, kînjêr, dèèn heele merret²⁾ heurt mich noe toe!’

En toen, met een tragisch gebaar van den uitgestreken arm, die de heele markt had omschreven, tot zijn vader:

‘Maar neet zoepe, nondedju! Van daag zoepe veer neet!’

En nu ging het van kraampje tot kraampje, spel in en spel uit, van de dikke dame naar de kleinste menschen der wereld, van den ‘Tir français’ naar 't Panorama, uit de wafelkraam naar den mallemolen.

‘Hie!’ riep Hâri, ‘ein teutje³⁾ mit ulevelkes veur Jenneke en ei soekerfluitje veur ôs Mieke! Tineske kriegt e wègeske mit e pèerdje! Jean, zeuk dich ens ein schoon piip oet - de schoonste die-ste vinje konst, 't kumt-er van daag neet op aan, potverblomme! Wât duit de Schnatz

1) zie.

2) markt.

3) peperhuisje.

mit de duiten onder de wilde?! Mooder, laot os ens trekken om 'ne pèperkook! Hie, gèèf maer den dikste, met det soekerhert d'r op! Vader, ich kouw dich ein heel kîst sigare, dan hōbste nog get van mich, as ich weg bōn!.... Keubke kriegt 'ne schako en 'ne sabel, hie, dèè mit dèè groote kwast d'r aan!.... En wât wilt ôs Wullemke en ôs Hanneke noe hōbbe?.... Maar eerst allemaol nao de portegraaf!'

Zoo ging het voort, terwijl moeder lachte en vader groote rookwolken uitblies en de kinderen jubelden en schaterden van genoeg. En de omstanders lachten mee, tot de jongeren als een triomflied aanhieven:

'De Schnatz, de Schnatz,
De Schnatz geit nao den Oos,
Dèè kumt noe neet meer, neet meer in de doos!'

waarbij de broertjes en zusjes opgetogen meezongen, terwijl moeder zich aan vader moest vasthouden om niet te vallen van 't lachen, dat ze deed om de gekke sprongen van Hâri, die vóór hen uit danste.

Een oogenblik later verdween het geheele gezelschap in 't groote beestenspel, moeder met drie peperkoeken, vader met een heele kist sigaren onder den arm.

* * *

‘Det wâs e speel van morgen op de statie aan den eersten trein,’ zei de barbier, toen hij mij daags daarna kwam scheren. ‘Wêl honderd mînsen op de bein!’

‘Bî 't vertrêk van de Schnatz?’ vulde ik vragend aan.

‘Jûstement. En wèt-geer¹⁾ waat 'r nog gedaon hêèt? Toen d'r zî mooder om den hals wâs gevallen en zî vader de hanjd had gegêve, haolde-n-hè zî geljd oet en zag²⁾ tège zî vader: Ich hōb nog honderd gulje, die zolle veer maer same deile, ich hōb toch alles vrî en de kost veur 't ète.... Maer verzoep ze neet en koup d'r mooder nog e nun kleid van.... Wacht ève,

1) Weet gij.

2) Zegde.

zag-t-er toen, ich zal ze aan ôze Jean in bewaring gève, dèè 's den altste! Pak aan, Jean, dao zin de hollanse jonges, maer det zègk ich dich, as-te 'ne boer van Assenraoi tège kumps, dan houw-ste hem tösse hals en nek, det 'em heuren en zeen vergeit! En noe adjuuskes, tot euver e jaor of zès!

‘Wât-'r mit dèè boer van Assenraoi gemeind hèt, weit ich èvel neet,’ ging mijn barbier voort.

Ik wist het toen ook niet, doch heb het later toevallig eens van den veldwachter van Assenrode vernomen.

De zupers van Bliënbèèk.

- 'Ge kunt niet denke, kerel, wat da' Bliënbèèk hier veur 'n zûpnest is,' zei mijn vriend Richard, op de bank onder de linden vóór 'de Zwaan.' 'Daor mot ik ou 's 'n historie van vertèlle.'

Ik had Richard in bijna dertig jaren niet weergezien en vond hem erg verboerd. Wij waren academiëvrienden geweest, doch sinds hij sjeesde en door zijn vader naar Blijenbeek werd gezonden, had ik hem zoowat uit het oog verloren. Een enkele maal slechts was mij iets over hem ter oore gekomen, eerst dat hij getrouwd was, een flinke pachthoeve bezat en heereboer was,

later nog eens dat het hem goed ging, en eindelijk dat zijn vrouw gestorven en hij dus op betrekkelijk jeugdigen leeftijd weduwnaar was. Mijn neef Robert, dien ik 't laatst naar hem vroeg, zeide: 'Je zoudt hem haast niet meer kennen... Dat volkje te Blijenbeek is altemaal aan den drank en je weet, op zoo'n dorp....' Ik moet bekennen, dat op den eersten aanblik zijn opgezette wangen en zijn roodbruine, ronder geworden neus mij onmiddellijk aan die woorden herinnerden en voor het vraagstuk plaatsten, of zijn aankomend buikje wel uitsluitend en alleen aan de gezonde lucht van Noord-Limburg mocht worden toegeschreven.

- 'n Raar historie,' vervolgde hij; 'mer we zullen eurst 's lèèg drinke,' en hij klopte reeds met zijn ledig glas op de tafel. 'Of smaakt ou da' bierke nie?... Wil-de ook liever 'n cognäcske of e grögske?'

- 'Nee, nee.... 't is uitstekend!' zei ik, terwijl ik uitdronk en den kastelein, die reeds wachtte, het ledige glas overreikte.

- ‘Ge mot dan wéte,’ zoo begon hij in zijn Noord-Limburgsch dialect, ‘we hebben hier 'nen ouwen dokter gehad, die kerel zoop toch zoo verschrikkelijk, dat 'et nie om te zèggen is. 't Was-t-er nog zoo eene van 't ouwe systeem, wèt-de-wel, 'n groote, zwaore kerel mit 'n vest aan, tot onder de kin dichtgeknoopt en 'nen ouwe jas, dao kos-te wel soep van kaoke. Z'n ooge pûlden 'em út de kop, z'n onderlip hing 'em tot op 't derde knoopsgat, z'n beentjes waren zoo dik en zoo kort geworde, - in één woord, hè was bommel gezope. Hij ging dan ook nie meer út en de patiënte moste mer nao hem komme. Daor ginds hèèt-i gewoond, in diën ouwerwètsen tabernakel, die ge daor ziet ligge,’ en hij wees naar een groot, half bouwvallig steenen gebouw aan den overkant. ‘En dan zat-i daor in de groote donkere keuken en zoop mer den heelen dag, dat i nie meer op kost van z'ne stoel...’

Richard dronk met een flinken teug zijn glas half leeg en ging toen voort:

‘Nou hadde we hier te geliker tîd 'ne rîken boer, die woonde op de Milsbèèk, die groote boere hofstèè, waar ge straks langs zît gekomme. En die kerel kost toch ook zoo benkelik zupe, d'r was 't end van weg.’

Hier weidde mijn vriend een oogenblik uit over de uitgestrektheid, de voortreffelijkheid en de opbrengsten van de Milsbeek, waarna hij zijn glas eenige malen in de rondte zwenkte, om het bier tot schuimen te brengen en 't vervolgens te ledigen tot op den bodem.

- Toe, drink es leeg, kerel, we zîn nie elken dag bî-een!’ noodigde hij. ‘t Is zuveren drank, dè kan ik ou verzekere!’

Ik verzocht hem zich niet te laten storen en zijn gang maar te gaan, ik zou wel aanstonds volgen. Doch reeds naderde de kastelein met twee nieuwe volle glazen en Richard vertelde weer:

- ‘Op 'n goeie keer vûlt den boer, Mattesen, zoo hiette-n-î, zich nie wel en gaot nao den dokter. Toen den dokter 'm heurde binnekomme,

drèide-n-î zich èven op z'ne stoel urn en zei: “Zoo, zît-de gij daor?.... Ik dacht 'et wel.... 'k heb ou al lang verwacht.... Ge zûpt te veul, kerel, ge zûpt te veul!.... Laot mîn ouwe pols mer's vûle.... Wel zeker, pront, det is 't!.... Ge zûpt te veul klaore jenever, kerel, da's de pest!.... Dè mot-de nie doen, kerel, dao krîgt-de ook die rooi rendjes van om de ooge.... 'k Heb 'm ook gedronke, mer 'k zî d'r heelemaol van truggekemme.... Daor, kîk mer.... doe zoo as ik en zûp beiersch bier, da's 'ne goeien drank en ge kunt 'et ummers betale!” En meteen hief-î z'n groot glas beiersch omhoog, da veur 'm stond....’

Of Richard mij toen pantomimisch wilde toonen wat daarna de dokter deed, weet ik niet, maar ook hij hief zijn glas op, en dronk het weer met een enkelen teug half leeg. Ik begon te begrijpen, dat hij nooit meer dan twee malen over één glas dronk.

- ‘Nou zou 'k ou motte vertèlle,’ zoo vervoigde hij weer, ‘wat da veur den boer 'nen

toer gewèèst is, om van de jenever aan 't beiersch bier te komme.... Ziet-de wel, de plas was 'em te groot.... Da was î nie gewend. En wat hèèt-i toen gedaon? Toen is-î mer aan 't rooke gegaon van de morge tot den aovend. De zwaorsten tabak en de zwaorste sigare ware nie zwaor genug. En binnen drie maond had-î 't al tot vértien, véftien pötjes per dag gebrocht... Mer dao bleef 'et lang nie bì!

En toen met eene andere stembuiging:

- 'Ik kan ou niet zegge, hoe mân van daag dè bierke smaakt!.... Hé kastelein!...'

En weer klopte hij met het ledige glas op de tafel. 'Ik zal ou mer aan ouw eige lot euverlaote... als ge 't lèèg hèbt, mot-de mer e nieuw bestèlle!'

Hij dronk even 't schuim van 't volle glas, dat de kastelein hem aanbood, en begon toen weer te vertellen:

- 'Et duurde zoo wat 'n jaor en den boer vûlt zich weer nie wel en gaot weer nao den dokter. "Zoo?.... Zît-de gij daor?...." zei den

dokter, toen î'em heurde komme, “ik dacht 'et wel.... Ik heb ou al lang verwacht!.... Ge zûpt te veul, kerel, ge zûpt te veul! Loat mîn de pols mers 's vûle.... Welzeker.... krek, zoo is 't! Ge zûpt te veul beiersch bier!.... Da mot-de nie doen!.... Beiersch bier - da's de pest!.... Dao wordt-de ook zoo beverig van!... Ze knoeie d'r van alles in, 't is of ze de minse wille vergève mit hullie knoei!... 'k Heb 't ook gedronke, mer 'k zî d'r van bekeerd, heur!.... Wèt-de wat-de doet?.... Doe zoo as ik, kerel, en zûp rooie wîn - da 's ne goeien drank! Ge kunt 'et ummers betale!.... Daor, kîk mer...” En î nam 't wînglas dè veur 'm stond tusse de vingers en dronk 'et in ééne keer lèèg...’ - - -

‘Wilt de nie 's ûtdrinke?’ vroeg hij mij weer en nam zelve een flinke teug. ‘Ajasses, wa zît-de kînderechtig.... vruger kondt-de toch ook goed buize!....’

Ik poogde mij te verontschuldigen en dronk even aan mijn glas.

- ‘Ik ben 't niet meer gewoon...’ zei ik.

- ‘Da's de waarheid!’ riep Richard, ‘t is alles mer gewoonheid!... Mer dè kan 'k ou verzèkere, van da bierke kun-de net zooveel drinken as-de mer zelf wil.... Bèteren drank wordt 'r in geen tien uur in den omtrek gebrouwe... Hé, kastelein!.... Mer nou wou 'k ou verder vertelle. Van 't beiersch bier tot de rooien baai - dè ging gemekkeliker. En de boer vûlde-n ook det 'et 'em goed dee. Van de snaps was î kribbig en kwaodârig geworde, van 't beiersch bier loom en slaoperig en sikkeneurig. Mer van de rooien baai vûlde hè zich opgefleurd, en hè kost soms mit half dichtgeknepen eugskes zoo innig vergenuugd achter de fles gaon zitte grimlache.... En zûpe!.... zûpe!.... Ge zoudt zègge, waor ééne mins alleen 'et allemaol laote kan!.... Dat duurde soms zoo lang, dat î van z'ne stoel glee en as 'ne zak in mekare viel. Hè raakte-n 'em zoo godsliederlik-onbermhertig van de morge tot den aovend det î mer toesoeraan in éénen doezel of smoorzat was.... 't Was 'n zûpe, kerel, of euvermorge de werreld most

vergaon en geen nuchter ziel in den hemel kost komme! - - - Zèg, wilt-de nou nie liever e cognäcske?... Of hoe wilt-de?... ik neem nog e pötje bier....’

- ‘Straks,’ antwoordde ik, ‘wil ik wel...’

- ‘Percies, kerel, straks e cognäcske of twee, drie, as afzakkertje.... Niks zoo goed, as-de veul bier gedronken hèt.... Mer drink noe eurst nog e pötje bier, werèchtig, 't zal oe geen kwaod doen.... Kastelein!....’

- ‘En hoe ging het toen verder?’ vroeg ik.

- ‘Ja, nou mot ik ou nog 't einde van de geschiedenis vertèlle.... 'Ne goeie keer, dao vûlt den boer zich weer nie heel wel en gaot nao den dokter. - ‘Ik dacht 't wel!’ zei den dokter. ‘Zoo!.... zît-de gij daor?... Ik heb ou al lang verwacht.... Ge zûpt te veul, kerel, ge zûpt te veul rooie win!.... Dè mot-de nie doen!.... Rooie wîn, da's de pest; ze zwèvelen en snijën en vervalse det ding of ze de minse wille kapot make mit hullie knoei!... Dao wordt-de zoo naar en akelig van, da' ge sprinkhanen

en ratten en olifanten en van allerlei gedierte begint te zien en armen en beene nie meer kunt stil houwe.... Ik heb 'em ook gedronke, maer ik lust 'em nie meer.... Wèt-de wat-de doet? Ge kunt 'et ummers betale! Doe zoo as ik, kerel, en zûp grog, da's 'ne goeien drank!'

Met het ernstigste gelaat van de wereld, terwijl hij zijne hand op mijn arm legde, om goed te bevestigen, wat hij zegde, besloot Richard:

- 'En toen, kerel, zîn ze allebei aan 't grog-zûpe gegaon en ze hebbe zich dood gedronke. Ze zîn allebei op éénen dag begrave. - - - Nou zul-de toch zeker wel e cognäcske luste?... Hé, kastelein!...'

Het manuscript van den kluizenaar.

De vreemdeling, die eenige dagen in 't liefelijk Valkenburg doorbrengt, verzuimt zeker niet een bezoek te brengen aan de hermitage op den Schaesberg. Wie aan de Geul vertoeft en den kluizenaar vergeten heeft, is te Rome geweest zonder den Paus te zien.

De weg er heen over den westelijken heuvelrug kan brandend warm zijn, doch biedt een heerlijk vergezicht door het dal, van den Keutenberg tot ver achter Meersen, waar de Geul zich in de blauwe nevelen van den gezichtseinder verliest. Wie zon en hitte schuwt, laat het smalle bergpad links liggen en wandelt voort door de laan

langs Schaloen tot aan 'de drie Beelden,' waar een holle weg, zóó lommerrijk dat geen zonnestraal door 't loover dringt en de grond steeds vochtig is, hem omhoog voert naar de kluis.

Hier, op den heuveltop, is het heerlijk. Onder de hooge linden heerscht een kalmte en vrede, die indrukwekkend is. Geen geluid dringt tot uw oor, dan 't gonzen van 't insect, dat, honigdronken, van bloem tot bloem vliegt. Fantastisch dringt een tooverende zonnestraal, groenachtig goud, door 't geheimzinnig donker der dichte schaduwen van loof en lommer.... Vóór u, verscholen achter de hooge beukenheg met het nederig poortje, ligt de stille kluis - eenvoudige woning met de kapel er achter, de muren helder gewit, de woning met verweerde pannen, het tempeltje met donkerblauwe leien gedekt, stevig en hecht, goed onderhouden, en toch de sporen dragend der twee eeuwen, die er over heen gingen.

Hier is de schuilplaats van den man, die zich in zijn nederigheid niet geroepen gevoelde om als priester te zegenen en te leiden en toch behoefte

had aan een leven vol opoffering en ontbering, wiens bewustzijn van gemis aan talent en waardigheid hem zelfs niet gedoogde in een kloosterorde te treden en wiens hart toch haakte naar vrede en vergetelheid; die den moed bezat de wereld te ontvluchten met haar glans en haar genot, met hare verleidingen en gevaren, met hare bedriegelijkheden en ontgoochelingen, om zijn dagen te slijten in versterving en aanbidding, in armoede en vernedering, in berouw en boete....

De zware slag van den ijzeren klopper, dien ge op de houten poort liet vallen, heeft iets onrustwekkends, iets, dat u onwillekeurig schrikken doet; het is, als hadt ge iets ontheiligd in dit oord van vrede, waar een menschelijk wezen zijn zwijgend leven doorbrengt in gebed en betrachtning, met het éénig doel, om zijn God naderbij te komen....

Doch een tred doet zich hooren op het klinkerpaadje; door 't gebladert der beukenhaag ziet ge een menschelijk wezen naderen, de sleutel knarst in het oude slot, het poortje draait in zijn hengsels

- en de kluizenaar, de man Gods, staat vóór u.....

Hij was de vierde dien ik ontmoette.

De eerste - dien ik in mijne jeugd leerde kennen en die het derde gedeelte eener eeuw in deze eenzaamheid doorbracht - was een eerbiedwaardig grijsaard met langen baard, gehuld in een bruine, grove monnikspij, het hennepkoord om de lenden, de bloote voeten geschoeid met harde sandalen....

De tweede dien ik er later aantrof, was een oud-krijgsman met knevel en baard, alleen overwonnen door de wisselvalligheden en de rampen der levens. Hij naderde de zeventig, maar zijn oog flikkerde soms nog op, als hij sprak van Castelfidardo, waar hij als zouaaf gestreden had voor den Paus, voor zijne overtuiging, voor zijn ideaal. Op de borst van zijn geestelijk kleed ontbrak slechts een kruis, om aan een kruisvaarder te herinneren. Meer dan één vijand had hij 't leven uitgeblazen, en nochtans bezat hij 't hart van een kind, - overdag werkte hij en bad, des avonds

sierde hij 't Lieve-Vrouwe-beeld in zijn schamel kapelletje met bloemen.

De derde was een goede zestiger, een Franschman van geboorte.... Een welwillende glimlach zweefde om zijne lippen, maar zijn gelaat sprak van veel leed, van harde beproeving, van groote zelfoverwinning en van groote gelatenheid. Om dezen was een heele legende ontstaan. Men verhaalde dat hij onderwijzer was geweest en in eene opwelling van toorn een knaap een klap had gegeven, een nootlottigen klap, die te hard aankwam, - de arme scholier was dood neergezegen. En de verloren zielerust, die de opbruisende zondaar mogelijk tevergeefs gezocht had in het branden van het gevecht, in de stormen der zee, in de woelingen der wereld - hij had ze gevonden in de eenzaamheid van den Schaesberg.

De laatste, hij die vóór mij stond.... Doch waarom u van dezen vertellen, die eigenlijk nog te jong is om het haren kleed te dragen, die nog een echte, eerbiedwaardige, poëtische kluisenaar worden moet?.... Ga zelve er heen, toerist van

het Geuldal, hij zal u zeker welwillend ontvangen....

Dien avond zat ik met mijn vriend Theodoor Vrancken te praten in zijn gezellige achterkamer. 't Was reeds stil in Valkenburgs straten; door 't open raam hoorden we slechts nu en dan aan den overkant het lustig gesnap of den schaterlach der vroolijke gasten onder de veranda van 't Hof van Spanje.'

Ik vertelde van mijn bezoek aan den heremiet.

- Ja, te jong! liet Theodoor zich ontvallen. En toen plotseling van toon veranderend: Maar weet je wel hoe de tweede aan zijn einde is gekomen?'

- De tweede? zei ik, de gewezen zouaaf....?

- Juist. De gewezen zouaaf. Ik heb zijn manuscript gelezen....

- Zijn manuscript? vroeg ik.

- Wel ja, hij had zijn biographie geschreven, doorvlochten met allerlei spreuken, bespiegelingen en gedichten, ruw en ongekunsteld, doch op elke

bladzijde met klare bewijzen van diep gevoel en aangeboren talent. Ik heb er uren in doorgebracht.

- En waar is dat handschrift? riep ik begeerig.

- Weg, verdwenen.... antwoordde Theodoor. Dat handschrift is oorzaak geweest van zijn dood. Om dat handschrift heeft hij zich dood getreurd. Slechts weinigen, die deze geschiedenis kennen.

En mijn vriend begon te vertellen, wat ik nog niet wist.

In 't jaar '88, toen we nog kamers verhuurden en 't kwartier een maand of vier ledig had gestaan, deed zich in 't begin van November een huurder op in den persoon van een alleenlopend heer, zoowat veertig à vijf en veertig jaar oud, klein en tenger van gestalte, met gladgeschoren gelaat. Hij kwam rechtstreeks van het spoor - ik zag hem de straat afkomen, rondkijken en op ons huis aanstappen, zoodra hij vóór 't raam den huurbrief bemerkte had.

Lang rondzien of aanmerkingen maken deed hij niet, was met huurprijs en voorwaarden te-

vreden en zoo was het akkoord spoedig gemaakt. Hij haalde een koffer en eene hoedendoos van 't spoor en was weldra geïnstalleerd.

Wat hij in den winter te Valkenburg kwam zoeken, bleef mij een raadsel. Hij sprak Fransch en Vlaamsch en was dus klaarblijkelijk een Belg. Vooral in den beginne leefde hij zeer stil, sprak weinig, ging nooit uit en zat heele dagen op zijn kamer te studeeren. Toen mij bleek dat hij zich met vreemde talen, Engelsch, Duitsch en Nederlandsch, en met wiskunde en geschiedenis bezig hield, moest ik hem wel voor een onderwijzer houden, en indien hij jonger geweest was, zou ik hem zeker gehouden hebben voor iemand, die voor het een of ander examen werkte. Ook was hij zeer vroom en ging elken dag vóór 't ontbijt naar de vroegmis; om 't kruisbeeld, dat wij op den schoorsteen hadden laten staan, had hij zijn rozenkrans gehangen en de 'Navolging van Christus', die altijd op zijn tafel lag, scheen tot zijn lievelingsboeken te behooren.

Na een paar maanden werd hij spraakzamer

en raakten wij iets nader bekend. Hij viel erg mee. Hij was vriendelijk en van beschaafde manieren, iemand met uitgebreide kennis en zonder eenige aanmatiging. Nooit sprak hij over godsdienst of godsdienstige zaken, doch zijn stil voorkomen, iets kalms en nederigs in al zijn manieren, bracht mij wel eens op het vermoeden, dat hij tot den geestelijken stand behoorde, althans een gedeelte van zijn leven in een geestelijk instituut had doorgebracht. Hoe 't zij, ik gevoelde mij hoe langer hoe meer tot hem aangetrokken en spoedig waren wij goede vrienden.

Nochtans bleven herkomst en verleden van Monsieur Jules Martin - zoo heette hij - een geheim voor mij en 't was duidelijk, bij zijn kort bezoek, dat hij bijna dagelijks in de huiskamer aflegde, of op de wandelingen, die wij nu en dan samen deden, - steeds verreed hij er over te praten. Een enkele maal slechts sprak hij van 'le pays de Liège', als van zijn land, zonder zijn geboorteplaats of zijne maatschappelijke be-

trekking aan te duiden. Natuurlijk wilde ik niet nader aandringen.

Op ons tweede of derde tochtje, - ik geloof, wij wilden over den Keutenberg naar Wylré, - wees ik hem uit de verte den Schaesberg en vertelde hem, dat er nog een heremiet woonde. Dit maakte zijne belangstelling bijzonder gaande, nog meer, toen ik er bij voegde, dat de kluize-zenaar vroeger pauselijk zouaaf was geweest. Hij vertelde mij thans, dat hij ook zouaaf was geweest en in Italië voor den Paus gevochten had, en had geen vuriger verlangen dan den heremiet te leeren kennen, in wien hij mogelijk een oude kennis, in elk geval een wapenbroeder, iemand, die voor 't zelfde doel zijn leven gewaagd had, zou ontmoeten.

Onze eerstvolgende wandeling ging dus naar den Schaesberg. 't Was verwonderlijk, hoe spoedig die twee mannen elkander gevonden hadden. 'Evviva il Papa re!' riep Jules Martin en de heremiet bood hem beide handen en prevelde woorden van opgetogenheid. Toen volgden allerlei

vragen, waar men geweest was, onder wien men gediend had, en het bleek, tot beider teleurstelling, dat ze elkander in Italië nooit ontmoet hadden. De kluizenaar had het begin van den oorlog, Jules Martin het einde meegemaakt. Doch des te meer hadden ze mekaar te vertellen; de kluizenaar sprak van de affaire bij Castelfidardo en den terugtocht op Ancona; Martin van de overwinning te Mentana, waar de Chassepots wonderen verrichtten; beiden verhieven hemelhoog de generaals Lamoricière en Kanzler, geraakten in geestdrift bij 't herdenken van Rome en de Campagna, en betreurden vele chefs en kameraden. 't Was of ze elkander met halve woorden, op een teeken, verstonden. Ze waren ineens vrienden, intieme vrienden geworden en de heremiet verzocht ons, vooral hem, zijn oud medestrijder, vaak terug te keeren.

Sinds dien dag deed Meneer Martin zijn wandeling vaak alleen, gewoonlijk naar den Schaesberg. Ik had niet altijd tijd en lust om mee te gaan en hun gesprekken over Italië en zooveel

bijzonderheden, die mij minder interesseerden, aan te hooren. Als Martin 't hoofd door de deur stak en vroeg: 'Bent u klaar, gaat u mee?' en ik antwoordde: 'Onmogelijk, ik heb nog zooveel te doen,' was het steeds: 'Dan ga ik alleen, naar den heremiet, naar mijn compagnon d'armes.'

Op een avond - in Februari kan 't geweest zijn - kwam Martin terug van den Schaesberg met een boek onder den arm. 't Was een vierkant schrijfboek, goed drie vingers dik, gebonden in een rug van ruw kalfsleer, zooals men wel gebruikt in kantoor en winkel en zooals er genoeg te krijgen zijn bij den boekverkooper Crolla Falise, hier op het hoekje.

- Wat hebt u daar? vroeg ik.

In plaats van onmiddellijk te antwoorden, gaf hij een teeken met de hand, en liet de bladen achter elkander langs zijn duim glijden. Ik zag dat het boek met klein, fijn, doch zeer net schrift volgeschreven was. Op eenigszins geheimzinnigen toon fluisterde Martin mij toe:

- Zeer interessant.... De biographie van

Broeder Weerts.... geschreven door hemzelf.... Je vais m'y enfoncer.

En weg was hij, de trap op.

Ik begreep, dat Weerts de naam van den heremiet was. Later heeft de 'Officiële Reisgids' hem als Hendrik Weerts meegedeeld, maar ik kende hem destijds nog niet.

Natuurlijk maakte het boek, de biographie van den man, die een heel verleden achter zich moest hebben, mijne belangstelling, meer nog mijne nieuwsgierigheid, gaande. Een paar dagen later, op Zondagmorgen, na de hoogmis, ging ik naar boven, naar Meneer Martin.

- En hoe is de biographie van den heremiet? vroeg ik.

- Etonnant! - admirable! riep mijn huisgenoot. En stichtend! voegde hij er bij op ernstiger toon. Die man is een dichter, een ziel vol gevoel! Men moet hem lezen!

En hij schoof mij het boek toe, als om mij tot lezen uit te noodigen.

Terwijl ik nog bladerde, ging hij voort:

- Tenez, lees deze Ode aan de Eeuwige Stad - of hier, deze beschouwingen over den Oorlog - c'est superbe!

Hij had mij het boek uit de hand genomen, om mij de bedoelde plaatsen aan te wijzen. Al bladerende had ik een naam gezien. Boven een der eerste hoofdstukken stond: Hier begint de geschiedenis van Elvire. Terwijl hij nog zocht, zei ik en zag hem vragend aan:

- Ik heb een vrouwen naam gelezen....

- Elvire, antwoordde hij. Ja, zoo noemt hij haar in zijn gedichten.... zijne verloofde, die niet eens achttien jaar oud mocht worden en die in zijne armen gestorven is.... hier, lees dien treurzang, die hartverscheurende ontboezeming bij haar dood....

Terwijl hij mij 't opengeslagen boek aanbood, sprak hij nog:

- 't Is waar, de vorm laat soms te wenschen over.... de taal is nu en dan wat onbeholpen, maar wat een rijkdom van gedachten en wat een oorspronkelijkheid!....
Wat zou Hendrik

Weerts voor een dichter geworden zijn, indien zijn natuurlijke aanleg, zijn talent op tijd was ontwikkeld geworden!

Jules Martin had gelijk. Hier en daar haperde veel aan 't werk van den kluizenaar, zooals mij later herhaaldelijk is opgevallen. Hij kon niet altijd het juiste woord vinden of de wijze om zich uit te drukken, maar overal verbaasde hij door de diepte van zijn gevoel, door de scherpste van zijn verstand, door het waarnemingsvermogen van zijn geest. Het eenige dat hem ontbrak, was onderwijs en ontwikkeling. Een bedreven hand behoefde slechts hier en daar den vorm te beschaven en af te ronden - en menige bladzijde, menig gedicht ware een meesterstuk geweest.

Eer ik nog kon beginnen te lezen, werd ik geroepen. Er was iemand beneden om mij te spreken. Mijn huisgenoot zag, dat ik het boek met spijt uit de hand legde.

- Neem het mee - en hij drong mij het boek op - ge kunt het van middag op uw gemak lezen.... Ik zal het later wel van u terugontvangen....

- Als ik u niet beroof....

Ik aarzelde nog uit beleefdheid, doch was opgetogen, toen hij mij het boek onder den arm duwde.

Des namiddags begon ik te lezen en heb uren en uren in het manuscript van Broeder Weerts doorgebracht....

Mijn vriend Theodoor zweeg eerst eenige oogenblikken en dacht na. Daarna schudde hij 't hoofd en zei:

- Neen, ik kan je de levensgeschiedenis van den heremiet niet vertellen. Ik heb me er vaak genoeg een zelfverwijt van gemaakt, dat ik indiscreet genoeg geweest ben, om ze zonder zijne toestemming te lezen, en meer dan eens heeft hij mij zijn spijt te kennen gegeven, dat Jules Martin zijne belofte gebroken had om ze niemand, wie het ook zij, mede te deelen.... Maar voor dien onwaardige was niets heilig.... Die geen eergevoel bezit, kent ook geen eerewoord.... Hendrik Weerts is dood en met zijn dood is,

naar ik hoop, zijn wensch vervuld, dat alles wat hem betrof, ook de geschiedenis van zijn leven, met hem in 't graf zou dalen.... Ten minste indien die schurk, die zoogenaamde Jules Martin, er niet vroeg of laat mee te voorschijn komt...

- Hozoo? vroeg ik. Hij heeft het handschrift niet terugegeven?
- Erger dan dat. Luister maar!

Martin had het handschrift teruggegeven en ik had ook gezien, dat hij eenige bladzijden had afgeschreven en trachten om te werken. Maar de intimiteit tusschen hem en den kluizenaar was zóó groot geworden, dat ik niet anders dacht, dan dat het met toestemming van dezen geschiedde.

In April kreeg Jules Martin eensklaps bezoek van een oude vrouw, die ik later, toen ik er over nadacht, voor zijne moeder gehouden heb. Ze scheen van het platteland te komen en tot den gegoeden boerenstand te behooren. Waarschijnlijk is zij hem komen waarschuwen, dat

het te Valkenburg niet langer veilig voor hem was....

Martin - of hoe hij heette - moest plotseling vertrekken. Hij pakte haastig in en kwam beneden om af te rekenen. Er werd hem ergens in 't Luikerland eene goede plaats aangeboden, zeide hij, maar in elk geval zou hij schrijven en zeker nog eens terugkomen; hij zou Valkenburg zoo spoedig niet vergeten, noch de goede vrienden, die hij er had aangetroffen. Ook gaf hij zijn voorloopig adres te Luik op. Maar hij was zeer gehaast, omdat hij nog even naar den Schaesberg wilde, om zijn vriend, den heremiet, zijn ouden compagnon d'armes, adieu te zeggen.

Een paar uur later kwam hij terug met het manuscript en vertrok.

Ik moet zeggen, dat er in dat onverwacht bezoek, in dat haastig vertrek, in die ongewone opgewondenheid van het heertje iets lag, - ik weet zelf niet wat, - maar iets, dat mij vreemd voorkwam en mij een zekere achterdocht gaf, die nog versterkt werd, toen er zes weken voor-

bijgingen zonder dat Monsieur Martin iets van zich liet hooren. Ik had het plan reeds opgevat te schrijven aan het opgegeven adres te Luik, toen ik op de gedachte kwam, dat de heremiet waarschijnlijk wel tijding van zijn vriend kon ontvangen hebben.

Op een der mooie dagen in 't begin van Juni wandelde ik alzoo naar den Schaesberg. De oude man ontving mij met zijn gewone welwillendheid, doch was verwonderd mij alleen te zien.

- En Mijnheer Martin? vroeg hij. Hij is toch niet ziek?

- Ik kom er u naar vragen, antwoordde ik. Ik heb niets van hem vernomen en dacht of u soms bericht....

- Niets meer van hem vernomen? herhaalde hij met de grootste verbazing. Is hij dan vertrokken?

- Wel zeker. Hij is immers uwe biographie nog komen halen...

De arme kerel werd bleek en bleef mij aanzien.

- En hij heeft ze meegenomen?! riep hij, terwijl hij de handen in elkander sloeg.

- Ja, knikte ik.

- De Heer Jezus zij mij barmhartig! En waarheen?

- Ik weet het niet, zei ik, maar hier is zijn adres.

Ik toonde 't hem in mijn notitieboekje, waarin ik het had opgeteekend, en zag hem een oogenblik kalmer worden; toch bleef hij steeds bedenkelijk vóór zich uit zitten te turen.

- Hebt u hem nog niet geschreven? vroeg hij.

Ik begreep zijne vraag.

- Neen, zei ik, maar als u 't goedvindt, zal ik het doen.

Hij verzocht er mij om. Ik beloofde het hem en trachtte hem gerust te stellen met de verzekering, dat Meneer Martin het boek wel op de eerste aanvraag zou terugzenden.

- Ik hoop het, antwoordde hij. En toen: Het zou mij vreeselijk leed doen, als ik het missen moest.

Ik zal nooit den blik vergeten, waarmede hij mij aanzag, toen hij 't zeide. Zijn geheele gevoelige ziel, zooals ik ze in zijn verhaal had leeren kennen, spiegelde er zich in weer.

Des anderen daags schreef ik, doch er gingen veertien dagen, drie weken om, en er kwam geen antwoord.

Intusschen was Broeder Weerts er reeds een paar malen geweest, telkens met dezelfde schuchtere, weemoedige vraag:

- Mijnheer, hebt u nog niets vernomen?

Eindelijk zag ik mijn brief als 'onbestelbaar' vóór het raam van het postkantoor staan. De postbode te Luik had 'inconnu' er op gezet.

Ik begreep nu, dat we met een schurk, met een oplichter te doen hadden.

Den volgenden Zondag, na het Lof, trad de oud-zouaaf weer bij mij binnen. Ik had in de laatste dagen veel werk gehad en het medelijden, dat ik voor hem gevoelde, had mij ook huiverig gemaakt om naar hem toe te gaan.

- Mijnheer, hebt u nog niets vernomen over

mijn boek? vroeg hij op denzelfden toon, die mij door de ziel sneed.

Ik moest hem toen wel zeggen wat ik wist.

Hij was vreeselijk terneergeslagen en de tranen kwamen hem in de oogen.

‘Zou het weg zijn, weg voor altijd? vroeg hij en zag mij door zijn tranen smeekend aan. Dat boek was het eenige, wat mij nog bond aan de wereld, de herinnering aan mijn vroeger leven, aan mijn gouden jeugd.... Ik had het saamgebracht met zooveel zorg en moeite en geduld, maar ook met zooveel liefde en genot.... Och, laat het mij u maar zeggen: onder het schrijven is bij mij dikwijls de gedachte opgekomen, of het wel een godvreezend werk was, dat ik verrichtte, of niet mijn hart nog te veel gehecht was aan de aarde - maar ik moest dat boek schrijven, ik kon niet anders.... 't Is mogelijk zonde geweest.... en, nu heeft God mij gestraft.... ik heb het niet mogen bezitten....

Ik trachtte hem op te beuren en hij klemde

zich vast aan elke flikkering van hoop, zooals een drenkeling aan een stroohalm.

- Onze Lieve Heer kan het mij toch zoo kwalijk niet genomen hebben en ik schreef het te Zijner eere, ging hij voort. En wat zou Mijnheer Martin er aan hebben om mij van dat boek te berooven?.... Dat zou immers slecht zijn, en slecht was hij niet. Denkt u er ook niet zoo over? Hij zal plotseling van Luik vertrokken zijn, om in zijn nieuwe betrekking te treden, en deze zal hem in den beginne zooveel werk gegeven hebben, dat hij niet meer gedacht heeft aan mijn manuscript, 't geen voor hem toch geen waarde heeft.... Wie weet hoe goed hij het heeft opgeborgen!

Hij nam 't adres en wilde schrijven en zou ook schrijven aan den Prior der orde, waartoe hij behoorde, of die soms uitkomst wist, en verzocht mij hem behulpzaam te zijn en alle mogelijke pogingen in het werk te stellen om zijn dierbaar eigendom terug te krijgen.

Ik schreef aan een paar vrienden te Luik,

meer om aan mijne belofte te voldoen dan met hoop op goed gevolg en wendde mij ook tot de politie te Maastricht met het idee, dat zij iets kon weten, ten minste, indien mijne veronderstelling juist was, dat Martin op Hollandsch grondgebied werd opgespoord. Doch alles was vergeefs en telkens moest ik den heremiet hetzelfde ontkennende antwoord geven op zijn treurige vraag: ‘Hebt u nog niets vernomen? Weet u nog niets?’

Ik had werkelijk meelij met den armen man. Ik begreep, wat dit boek voor hem zijn moest, dat zijn alles, zijn heele wereld was; waaraan hij de helft van een menschelijk leven in eenzaamheid gewerkt had, dat zijn geheimste gedachten bevatte, de weerkaatsing zijner gouden jeugd, het stil verhaal van veel geluk en van ondragelijk leed....

Als hij hier bij mij was en alweer moest vernemen dat er nog niet de geringste kans opdaagde om zijn werk terug te krijgen, bleef hij sprakeloos en schudde weemoedig het hoofd. Zoo bleef hij voor zich uit staren of zei met een enkel woord: ‘God

wil het zoo.... Zijn Heilige Naam zij geprezen!....’

Maar als ik boven op den Schaesberg naast hem neerzat in de plechtige kalmte onder de hooge linden - dan werd hij soms mededeelzaam en stortte zijn hart voor mij uit.

- Gij hebt het gelezen, zei hij dan; gij weet, hoe ik mijn heele ziel, mijn heele bestaan in dat boek had gelegd.... Niet voor anderen - maar voor mij, voor mij alleen.... Nimmer zult ge begrijpen wat een innig genot het voor mij was, te weten dat datgene, wat daar te lezen was, door niemand geweten werd dan door mij alleen; dat datgene, wat daar geschreven stond, er voor niemand stond, dan voor mij alleen.... Dat boek was de gezelschap mijns levens, het troetelkindje, waaraan ik alles toevertrouwde, waarmede ik sprak, heimelijke, zoete woordjes sprak in de uren der eenzaamheid, dat mij opbeurde in oogenblikken van moedeloosheid, dat mijn belooning was na den strijd en de overwinning.... Nu is alles weg, ik ben eenzamer dan ooit, en in de uren van twijfel of ik niet gezondigd heb,

of ik ooit heilig genoeg zal worden in 't oog van God, is er geen geschreven woord meer, dat mij troost en opbeurt, dat mij nieuwen moed geeft voor den volgenden strijd.... Het zoete geheim is verdwenen, bestaat niet meer, wordt mogelijk uitgebazuind, voor eenige centen verkocht aan de vier hoeken der wereld, zonder dat wij er iets van vernemen in de stilte van den Schaesberg - en de nieuwsgierige wereld zoekt mogelijk naar den man die dat alles geleden, en Elvire zoo lief gehad heeft....

Op een avond zeide hij eens:

- Ik moet toch wel vol trots en ijdelheid zijn geweest, dat ik mijn werk aan een ander kon toonen. Maar zeg mij, gij, die het gelezen hebt, hebt ge er ooit een vlekje in gevonden, iets, dat een vlekje kon zijn in het oog van den Allerhoogste?.... Maar ik had het ook geschreven als een gebed, als een loflied op Zijne Almacht in mijne onderwerping aan Zijn heiligen wil.... Of was het geen gebed, geen loflied op den Schepper, de vereering voor haar, die ik liefhad,

die ik Elvire noemde, omdat ze mij te heilig is gebleven, dan dat ik haar waren naam aan een ander menschelijk wezen noemen zou?

Zoo sprak hij altijd, en altijd was hij vol van zijn verloren schat en altijd werd het uitzicht op wedervinden geringer. Zijn prior schreef hem, dat hij in de zaak berusten moest, een paar geestelijke instituten, tot welke ik me te goeder trouw om raad of uitkomst gewend had, antwoordden dat men van niets wist en Jules Martin niet kende.

In September moest ik voor zaken naar Luik en vatte onmiddellijk het plan op om daar de politie te gaan spreken. Daar ik niets deed zonder voorkennis van Weerts, die nu mijn intieme vriend geworden was, deelde ik hem mijn voornemen mede. Hij keurde 't goed, op voorwaarde, dat ik hem trouw moest overbrengen, wat ik daar vernemen zou.

Te Luik werd alles spoedig opgehelderd. De politie toonde mij een portret, dat ik onmiddellijk herkende als dat van den man, die een half jaar

bij mij gewoond had. Jules Martin was de pseudoniem van een Broeder der H. Onbevleete Ontvangenis, die zich aan oplichterij had schuldig gemaakt en nog steeds gezocht werd. In April had men gehoopt hem ergens in de omstreken van Maastricht te ontdekken, doch ook toen was men zijn spoor weer bijster geworden. Daar hij zich steeds met litteratuur en schrijverij had bezig gehouden, was het zeer goed mogelijk, dat hij zich een werk, als waarvan sprake was, had toegeëigend.

Ik had mijn woord gegeven en vertelde den heremiet alles, wat ik vernomen had. Hij stond als verpletterd, als wilde, als kon hij niet gelooven. Toen schoten zijn oogen vol tranen.

- O, mijn God! riep hij uit, welke heiligschennis! Moest mijn werk van zooveel jaren, de geschiedenis mijner liefde, die over mijn heele leven besliste, dan vallen in de handen van zulk een onwaardige!

Weken lang bleef die gedachte hem bezig houden: zijn werk, gevallen in de handen van een onwaardige!

Hij kwam niet meer hier, hij ging niet meer uit; als ik hem zien wilde, moest ik naar den Schaesberg. Doch het herfstweer viel spoedig in, regenachtige dagen en ook al veel bezigheden beletten mij om er heen te gaan.

Allerzielen, de tweede November, was nog een zonnige dag. In den namiddag klom ik den berg op. 't Was een bleeke zonneshijn en de boomen der bosschen waren al bijna kaal. Het beeld van den herfst, van den naderenden winter, wekte de gedachte in mij op, hoe ik den armen zeventigjarige daarboven wel vinden zou.

Ik vond hem opgewekt, weer met een glimlach op de lippen.

- Goed, dat ge komt, zei hij en drukte mij vaster de hand, ik moet u om raad vragen. Ik heb vandaag al mijn lieve dooden herdacht en nu ben ik op een idée gekomen. Wat dunkt u, als ik weer opnieuw begon, als ik mijn boek nog eens schreef?

Een oogenblik stond ik verbaasd. Op zijn leeftijd opnieuw beginnen! Maar onmiddellijk begreep

ik, welke troost, welke opbeuring die arbeid voor hem zijn zou. Ik deed dus al het mogelijke om hem tot een besluit aan te moedigen.

- De gedichten, zei hij, ken ik bijna alle van buiten en van het overige weet ik ten minste den inhoud en de volgorde. Maar - zal ik er de kracht toe hebben, zal ik nogmaals kunnen neerschrijven, wat er stond?

Dat zijn zoowat de laatste woorden, die ik uit zijn mond vernomen heb. In December verspreidde zich eensklaps het gerucht, dat men den heremiet dood gevonden had. Ik spoedde mij naar de kluis met eenige anderen en vond hem kalm liggen, doch met een trek van diepen weemoed op het gelaat. Naast zijn bed, op de ruwe eikenhouten tafel, lagen een potlood en eenige bladen papier, die het verhaal zijner gouden jeugd bevatten. De laatste woorden, die hij geschreven had, waren deze:

‘Hier begint de geschiedenis van Elvire’.

De dassenjacht.

Het heele stadje was vol van het telegram, dat Baron Splinter ontvangen had:

‘Das gevangen. Moet ik hem zenden met of zonder tang?’

Iedereen wist, dat op Neerenhof, een der pachthoeven van den Baron, een das zich ophield, dat de Baron had last gegeven het beest te vangen ‘coûte-que-coûte,’ en dat hij tot den halfer gezegd had:

- ‘As-te 'm vings, löp-ste op de stad aan wâ-ste mer haole kons en telegrafeers, 'et kost wât 'et wilt!’

De Baron had al lang van niets anders meer

gepraat dan van den das op Neerenhof. Hannes Dreumeleers, de halfer, had hem twee maal gezien, een ding zoo groot als een groot speenvarken, grijs-grauwachtig-bruinzwart van kleur; de Baron zelve had al drie malen met het geweer voor den ingang van het hol op schildwacht gestaan, maar de rakkert vertikte 't om er uit te komen. Hij had er uren lang van verteld des avonds in de twee of drie Sociëteiten, die hij bezocht, des morgens onder een borrel in 't Café Central, des middags onder een glas bier aan 't Veerhuis of in 't Café Suisse; hij had over niets anders gesproken in de Vergadering van 'Liefdadigheid naar vermogen' en uitvoerige verhalen er over gedaan aan de dames op de danspartij van Jonkheer de Sablemont. Die das, dat gevaarlijk, zeldzaam dier op zijn pachthoeve, was op dit oogenblik het jongste stokpaardje van den Baron. Snaken beweerden, dat hij al driemaal op 't telegraafkantoor was geweest om te vragen, of er nog geen bericht voor hem was.

Maar eindelijk was er het telegram:

‘Das gevangen. Moet ik hem zenden met of zonder tang?’

De Baron toonde 't aan iedereen in 't Café Central, aan 't Veerhuis, in 't Café Suisse, in de verschillende Sociëteiten, op straat aan ieder, die hem tegenkwam. En ieder riep tot den ander:

- ‘Höb-ste 't geheard, den das is gevange, de Baron hèèt 'nen telegram!’

Men ging uit om er over te praten en er over te hooren, men sprak van niets anders meer, de Baron was overal te vinden met het telegram in de hand.

- ‘Zoo e beest is nog nooit in de stad gezeen,’ zei, met zijn piepend neusgeluid, de advocaat Stechelmans aan de lange tafel in 't Café Central.

- ‘Dat motte geveerlike dinger zin,’ meende architect Keuller.

- ‘Frans Lemmen, zaliger gedachtenis, mot 'r in zînen tiid ens eine geschaoten höbbe,’ meende de brouwer zich te herinneren, maar 't moest jaren geleden zijn.

- ‘En kumt 'r noe?’ vroeg de bezitter der stoommeelmolen, Franck.
- ‘Zeker! zeker!’ bevestigde de Baron met de grootste gewichtigheid, ‘ich hōb tēge-getelegrapheerd: Zend onmiddellijk met tang.’
- ‘Wāt veur tang?’ waagde van Malsen, volontair ter Secretarie.
- ‘Wie?!’ riep verwonderd en verontwaardigd de Baron, ‘de tang, wo-ste hem mit vast-paks!... Du griips zoo e beest mer neet aan wie-ste wils!’
- En nu volgde een druk gesprek over 't vangen van zoo'n dier.
- ‘Me mot 'em oetgrave,’ meende de wijnkooper Bischofs.
- ‘Begin mer ens oet te graven in winter-dâg!’ opperde de Baron. ‘Zoo e beest kan wâl viif mèter deep ligke!’
- ‘Nèè, mit rouk verdriive,’ zei Franck, de meelmolenaar.
- ‘Dao kont geer¹⁾ mit rouk nîks aan doen,’

1) gij.

bevestigde de apotheker, ‘dèè greuft zich altiid deeper.... in ein ougenblik....’

- ‘Einen das kan allein mit hunj¹⁾ gejaagd wèère,’ sprak de brouwer op luiden toon.
- ‘Wât hunj,’ riep de Baron, ‘dao is geinen hond tège bestand!’
- ‘En einen taks dan?’ wierp de brouwer op. ‘Dao zin toch de takse veur, om op den das te jage, zol ich meine....’
- ‘Doa kan ouch einen taks niks aan doon!’ antwoordde de Baron beslist, die wilde volhouden, wat hij eens gezegd had.
- ‘Dat zol ich dan toch wâl ens wille zeen!’ riep de brouwer, die warm werd. ‘Ich wèd, dat dèè kleinen taks van mich, dèè Waldman, hem wâl zal klaor spele!...’
- ‘Det kefferke?’ lachte Splinter. ‘Det is mich veul te onneuzel!’
- ‘Ich wèd mit uch!’
- ‘Om zooveul as-te wils, broewer! Ich laot dich komme mit dînen taks, en Van der Teuten

1) honden.

mit zîne fiks, en Jonkheer de Sablemont mit sînen Ulmer dok en Van Hattem mit zînen Diaan, zînen Nero en zînen Turk, en de schlechter¹⁾ Thiessen mit zîne buldok, en wèem des-te mer wils!’

- ‘Noe, noe, gewèd, gewèd!’ riep de brouwer en bood de vlakke hand om den slag te ontvangen, die 't accoord zou sluiten.

- ‘Good! Good!’ riep de Baron. ‘Om 'nen anker wiin!’

- ‘Aangenaome!’ antwoordde de brouwer.

De stilte, die bij de weddenschap geheerscht had, hield nog aan, toen de advokaat Stechelmans den mond opende en met zijn hooge stem, die door den neus klonk, sprak:

- ‘Wèè zèèt uch, dat dèèn das nog lèèft? Dèè kan gemekkelik dood gevange zin.’

Met de teleurstelling op het gelaat zagen allen den Baron aan.

- ‘Dao mos-te avvekaot veur zin, om zoo

1) slager.

get te berèkene!’ lachte Keuller; doch eer iemand antwoord gaf, riep de Baron:

- ‘Dat kan neet!.... Dat kan neet!.... Woorom telegrafeert 'r dan van te zende mit de tang?’ En hij haalde voor de zooveelste maal opnieuw het telegram uit den zijzak van zijn jasje. ‘As-t-er dood is, is de tang neet van doen!’

- ‘Is die tang van hem?’ vroeg Stechelmans.

- ‘Nèè, die is van mich,’ antwoordde Splinter, ‘ein groote îzere tang, die Peters-de-Schmeed¹⁾ esprès d'r veur gemaakt hèt....’

- ‘Wâlnoe,’ merkte Stechelmans heel oordeelkundig aan, ‘dan zal-d'r die groote tang gèèr wille kwiit zin.... Hèè kan d'r ummers nîks meer mit doen....’

De Baron woelde met de linkerhand in 't haar.

- ‘Dat zol dan toch de Schwèrenood!’ riep hij. ‘Wât hōb ich aan 'nen dooien das?!.... Dat zoo 'ne kèrel ouch neet bèter telegrafeert!...’ Doch plotseling dronk hij zijn glas leeg, stond

1) smid.

op en rende op de deur aan met de woorden: 'Dat mot ich dan toch wète!'

Te vergeefs riepen een paar hem achterna: 'Wohèr?... wohèr?...' Met de deur in de hand had hij slechts even den tijd om te antwoorden: 'Nao den telegraaf!'

De ouderen schudden het hoofd en lachten om de opgewondenheid en voortvarendheid van den Baron, de jongeren om hun misrekening op 't verteren der weddenschap; de brouwer hield vol, dat zijn Waldmenke 't met dien das wel zou klaarspelen; men praatte lang en breed over de scherpe tanden en de spitse klauwen van 't roofdier, en ieder vroeg zich heimelijk af, hoe dit nieuwe stukje van den Baron zou ten einde loopen.

Dat de Baron altijd de zinnen op iets nieuws gezet hield, wist iedereen. Zonder nieuwe verzinsels, nieuwe plannen, nieuw stokpaardje, had men hem zich niet kunnen voorstellen. Nu, hoe had het de schatrijke rentenier, de dertigjarige jonggezel, die niet dacht aan trouwen en Gods

ter wereld niets had uit te voeren, ook anders in 't kleine stadje kunnen uithouden?

Hij bewoonde 't prachtige, ouderwetsche huis op de Markt, dat zijne ouders hem hadden nagelaten, hij had het mooiste span paarden, de flinkste honden, de prachtigste kippen, de zeldzaamste duiven en den besten wijnkelder van de geheele stad. Hij arrangeerde feestjes, concerten en danspartijen, picknics en wedstrijden, de laatste met en zonder dames. Was er sprake van een tir-aux-pigeons of van een tombola voor een weldadig doel, steeds stond Victor Splinter mee aan 't hoofd. Toen in den vorigen winter zich een paar wilde zwijnen vertoonden in de Haffertsche velden, noodigde hij alle officieren, die te Venlo en te Maastricht in garnizoen lagen, uit, om met hem de dieren te jagen, en toen verleden jaar in de bosschen van Assenrode een ree gevangen werd, kocht hij 't dier en organiseerde een hertenjacht op de Assenroder heide. En alles, wat de Baron deed of voorstelde, verwierf steeds de algemeene goedkeuring; zijn middelen veroorloofden het hem,

hij bracht geld onder de menschen, en door zijn rond en open karakter, zijn ongekunstelde manieren en de totale afwezigheid van trots op adel en fortuin, was hij de populairste man van den heelen omtrek. En hoe dat alles, die feestjes, die vroolijkheid, die joviale omgang, niet minder zijn aanzienlijk vermogen, zijn deftig woonhuis, zijn heerlijk span paarden en - last not least - zijn flink uiterlijk hem tot 'l'enfant chéri des dames' maakte! Als hij verscheen begon de vreugde; als er iets op touw gezet moest worden hing de heele schare van mooie, jonge meisjes, die 't stadje opleverde, aan zijn kleeren en menig lonkje, menig blosje verried - wat een jong meisje nooit verraden wil en toch niet nalaten kan te verraden.

Des avonds van dienzelfden dag wist iedereen, dat de das leefde en morgen per trein van elf uur zou aankomen. Met een tweede telegram in de hand, kon de Baron het ten stelligste verzekeren in alle cafés en sociëteiten. Doch nu rees er nieuwe zorg en vrees. Hoe zou het dier

vervoerd worden? Zou Hannes Dreumeleers alle mogelijke voorzorgen nemen, dat het niet ontsnappen kon, zou 't spoor het beest willen vervoeren, zou het onderweg niet dood gaan? En weer sprak men den heelen avond van niets anders dan van vermiste pakken en pakjes en colli's, van slechte verpakking, van de listen der dieren om hun vrijheid te heroveren en van de koppigheid van sommige om zich in de gevangenschap te laten dood hongeren. De Baron wond zich op, werd hoe langer hoe zenuwachtiger, dronk meer glazen bier en glaasjes grog dan gewoonlijk, noodigde ieder, dien hij nog niet genoodigd had, om met zijn hond te verschijnen, en kon den halven nacht geen oog dicht doen. Als die drommelsche Hannes Dreumeleers maar voorzichtig en handig genoeg was! Een ongeluk was spoedig gekomen, en wat zou de heele stad zeggen, als Grimbaard ontsnapte?

Den volgenden morgen tegen elf uur waren de Spoorstraat en het Stationsplein zwart van de menschen. Wie maar eenigszins van huis kon,

had zich naar den trein gespoed. Tien minuten later kon men een dichten drom zich langzaam zien voortbewegen. Hannes Dreumeleers en zijn zoon Dorus, die buitendien een zware ijzeren tang onder den arm hield, droegen aan een draagboom een bierfust met open spongat; naast het fust gingen de Baron Victor Splinter met Jonkheer de Sablemont, Van Malsen, Franck en Keuller, omringd door een schare van vrienden en kennissen, gevolgd door een aantal nieuwsgierigen van allerlei slag, volwassenen, knapen en kinderen, die zich verdrongen om den Baron en om het zwevende bierfust. Het was de das, die naar het deftige woonhuis op de markt werd overgebracht.

Aldaar aangekomen, gingen met de dragers en den Baron alleen Jonkheer de Sablemont en Van Malsen binnen. Het fust werd voorzichtig neergelaten en ofschoon 't in December was, veegden zich Hannes Dreumeleers en Dorus het zweet van 't voorhoofd.

Eensklaps zagen de drie elkander vragend aan.

Plotseling was dezelfde gedachte bij ieder van hen opgekomen. De Baron sprak ze uit:

- 'Wât noe?'

- 'Ja, wât noe?' herhaalden de beide anderen.

Waar zouden ze blijven met den das? Daaraan had niemand te voren gedacht. In den tuin? Maar - als de holbewoner aan 't graven ging en God weet waar weer uitkwam?.... In't hondenhok? Maar - welke planken zouden tegen den knager bestand zijn?.... 't Priëel was pas opgeschilderd en het dier in de ton laten, waarin 't al meer dan vier-en-twintig uur gezeten had, was bedenkelijk.... gevaarlijk....

- 'In 't kaolenhok!' opperde de Sablemont.

Maar 't kolenhok lag vol voorraad voor den winter.... Grimbaard zou erg vuil worden en niet meer presentabel zijn....

Eindelijk kwam Van Malsen op 't lumineus idee:

- 'In de kelder!'

Met een zwaren slag liet Splinter zijn hand op den schouder van Van Malsen neervallen:

- 'Kèrel, ich had 'et op de lippe!' riep hij.

Op een wenk van den Baron vlogen een paar livreibedienden de keldertrap af, en terwijl ze beneden redderden en sjouwden met manden en bakken en flesschen, namen Hannes en Dorus Dreumeleers het fust weer aan den draagboom en sukkelden langzaam de twintig steenen treden af. De Baron ging voorop en lichtte met een kaars onder de herhaalde aanmaning van: 'veurzichtig!.... veurzichtig!....' Ieder met een licht gewapend, volgden de Sablemont en Van Malsen.

Twee uur later wist het iedereen: de das zat bij den Baron in den kelder en was springlevend. 't Was een dier, zoo groot als een groot speenvarken en 't leek ook op een varken, op een zwart varken met witachtigen, zwart-gestreepten kop. Veel spektakel had hij niet gemaakt; hij had een paar malen knorrend de tanden laten zien en was toen op zijn vetten buik gaan liggen, zonder zich verder te verroeren. Eten wilde hij nog niet, maar er waren knollen en wortelen

voor hem neergelegd en ook een levend konijn in den kelder gelaten.

De Baron gunde zich niet eens den tijd om behoorlijk te dineeren. Hij was overal, hield iedereen staan op straat, riep iedereen binnen in Central en Suisse, tracteerde op borrels en bier, wedde met wie maar wilde, en noodigde Jan en alleman, wie maar een hond bezat, om morgen avond te verschijnen in zijn kelder en jacht te maken op het dier. Die hij niet ontmoette, zocht hij op; hij begaf zich naar den huurkoetsier Berden, die een poedel bezat, maakte een bezoek bij den candidaat-notaris Rietberg, die er een hazenwind op nahield, ging naar den verver Pieters, die een smousje in huis had; hij was in staat geweest om de Douairière von Schwartzenburg met haar épagneul te inviteeren, als ze niet toevallig op reis was geweest.

Maar dienzelfden avond was er groote repetitie van de zangvereeniging 'Utile dulci'. Toen Victor Splinter binnen kwam en op de dames toetrad om haar te begroeten, stormden allen op hem

aan en bevond hij zich eensklaps in een dichten kring van vroolijke en schertsende meisjes. En het vragen en plagen begon:

- 'Meneer Baron, wie maakt 'et den das?'
- 'Lèèft-'r nog?'
- 'Hèèt-'r get gegète?'
- 'Biit-'r ouch?'
- 'Wanneer weurdt 'r gejaagd?'
- 'Is 't waor, dat geinen hond hem aan kan?'
- 'Veer moge toch komme kiike?'

En allen herhaalden in koor:

- 'Veer moge toch komme kiike?... Ne-waor?... Ne-waor?..'

Hoe had de Baron op zijn beurt iets kunnen weigeren aan die bekoorlijke schare - ook al had hij haar niet zoo vaak noodig voor feestjes en partijtjes? Nochtans poogde hij nog een oogenblik tegen te stribbelen, want er kwamen bezwaren bij hem op.

- 'In mîne kelder?' vroeg hij.
- 'Woorom neet?' klonk het antwoord.
- 'Mer... geer zolt bang zin...'

Een verward geluid van allerlei spottende en wegwerpende klanken ontstond: Haha, hoho en hihi, tot Julieke van den Ontvanger boven alle anderen uitkwam:

- 'Geer zolt os ummers wâl good bescherme!'

- 'En veer zollen os good stil halde,' voegde Constance de Sablemont er snaaks aan toe.

Splinter was overwonnen.

- 'All right,' sprak hij, 'dan hōb ich de eer uch allemaol te inviteere, op morgen aovend om zes oere!'

- 'Charmant! Charmant! Aangenaome!' weerklonk het van alle kanten.

En het vragen begon weer.

- 'Wie groot is-t-er wâl?' wilde Julieke van den Ontvanger weten.

- 'Motte veer ouch e gewèèr of 'ne sabel mitbringe?' lachte Constance de Sablemont.

- 'Bringt mer e lachend gezichtje en veul courage mit!' antwoordde Victor. Doch nu drongen ook de heeren nader.

- 'Ich kom ouch,' riep Henri Vogel.

- ‘En ich!’ bevestigde de Directeur.
- ‘En ich!’
- ‘En ich!’
- ‘En ich!’ kwam het als uit één mond.
- ‘Dan mot ich de heel Zangvereeniging mer inviteere!’ zuchtte de Baron met nagebootste wanhoop.
- ‘Perfekt!’ lachte Henri Vogel, ‘dan konne veer bi den dood van den das het “Grabgesang” van Abt zinge!’
- ‘Bravo! Bravo!’

En men lachte en schertste en beloofde plechtig te komen.

Het feest nam proporties aan. Eer de Sociëteitbezoekers en de gasten van 't Café Central zich ter ruste begaven, wisten allen dat de beaumonde zou tegenwoordig zijn en de Zangvereeniging zou zingen bij de dassenjacht in den kelder van den Baron.

De Baron had het hoofd vol van allerlei plannen en maatregelen, om 't zijn gasten zoo aangenaam mogelijk te maken. Gelukkig dat zijn

kelder groot genoeg was, die bijna de geheele ruimte onder de ouderwetsche woning innam.

- Wát mot er noe bî de Baron gebeure?' vroegen de eerbare burgers elkander af, toen den volgenden morgen de timmerman Korsten met twee knechts een heelen handwagen vol planken naar binnen bracht en de markt den ganschen dag weerklonk van de dreunende slagen, die uit den grooten kelder kwamen.

Tegen half zes stroomden de invités naar het adellijke huis. Jonkheer de Sablemont kwam er met zijn équipage, de Ontvanger had een vigilante genomen. 't Was er zwart van de menschen. Het breede portaal was schitterend verlicht, de salons stonden open maar werden voorshands niet bezocht; twee livreibedienden wezen de aankomenden de keldertrap af, aan 't einde van de gang.

Wie beneden kwam, slaakte een kreet van verbazing. Zóó had men zich den kelder niet voorgesteld. De onderaardsche ruimte was zoo groot dat eenige petroleumlampen, die van 't

zeven meter hooge gewelf afhingen, ze slechts karig verlichtten. De muren waren blank gewit, de steenen vloer was helder geschrobd; de honderden flesschen wijn, die langs de zijwanden in de gemetselde kluizen lagen en welker zilveren en gouden, blauw- en rood-metalen capsules glinsterden in het lamplicht, gaven aan het geheel een eigenaardig-phantastisch voorkomen. Links en rechts waren estrades van ruwe planken, met vlaggedoek gedrapeerd, voor de dames opgericht, daarachter verhieven zich amphitheatersgewijze staanplaatsen voor de vrienden en genoodigden. Aan 't hoofdeinde van den kelder was een open ruimte. Hier was de plaats voor de Zangvereniging achter een rij van zeven leunstoelen uit de salons, die voor de prijsrechters bestemd waren - en daartegenover, links, eenzaam in een donkeren hoek, lag ineengedoken, onbeweeglijk, iets zwarts, dat niet eens op een dier geleek. Men moest zelfs goed zoeken, eer men in het halfdonker de zwarte massa kon onderscheiden. Het lag er roerloos, de pooten teruggetrokken

onder den breeden buik, den kop naar achteren in de dikke, ruige haarvacht der linker zijde gestoken; het zag niet op, het bromde niet, het toonde de tanden niet. Het was of al die drukte, die beweging om hem heen, hem niet aanging. En toch, dat was de held van den dag, de das van Neerenhof, die een halven kuil wortelen, eenige kippen, een paar konijnen en verscheidene honigraten van Hannes Dreumeleers op zijn geweten had. Naast hem, in den hoek, stond rechtop, als een folterwerktuig van den beul, die straks verschijnen moest, een groote, zware ijzeren tang.

De estrades en tribunes vulden zich spoedig; bij de zetels der kamprechtters hadden Jonkheer de Sablemont, Van Malsen, Franck, Keuller, de Ontvanger en nog een paar andere heeren post gevat. De Baron dribbelde heen en weer om zijn gasten te ontvangen en de dames te complimenteeren. Hij droeg gemskeurige slobkousen, een zwart-fluweelen korte broek, een lichtgroen nauwsluitend jasje en een grijs jagershoedje met patrijzenveertjes. En of men elkander 't wachtwoord

gegeven had - ook de dames hadden toilet gemaakt. Wie 't meest uitblonk was Julieke van den Ontvanger. Zij droeg een sportcostuum van groen laken met blinkende knopen, waarop allerlei vogels en viervoetige dieren; een hoog boordje met paardenkop, rijzweep en andere sport-blemata; een ceinture, die met een hondenkop sloot, en een tyrolerhoedje, waarop een paradijsvogel met pluim en staart.

De andere dames stooten elkander heimelijk aan en Constance de Sablemont fluisterde tegen haar vriendinnen:

- 'Höbt geer 't begrepe? Julie is van dâg ouch op de dassenjacht.'
- 'Op de dassvangst!' verbeterde Mélanie Franck.

Allen wisten immers dat Julie 'doodelijk' was van den Baron en hem - o zoo gaarne - hart en hand geschonken had!

Zij had vooraan een der beste plaatsen veroverd en moest den Baron in 't oog vallen.

Victor Splinter maakte van 't eerste vrije

oogenblik gebruik, om haar het woord toe te voegen:

- 'Höbt geer 'em good gezeen, juffrouw Julie?' vroeg hij. 'Komt ens hie, hie kont geer 'em bèter bekiike...' En hij bood haar de hand, om haar van de estrade naar den donkeren hoek te geleiden.

- 'Wât 'n deer!' zei Julie met een lichte huivering, ofschoon ze niets anders dan de in elkander gerolde massa zag.

- 'Geer most ziin tänj¹⁾ ens zeen!' sprak de Baron.

Onwillekeurig maakte Julie eene terugwijkende beweging.

- 'Nèè, nèè...' stelde de Baron haar gerust, 'geer hoeft noe neet bang te zin. Hèè sleupt nog. Mer geer zolt strak ens zeen, as de hunj komme!... Wât is-t-er vet, ne-waor?'

Julie vond het ook. Ze deed nog een paar vragen, waarbij ze den Baron heel lief aanzag, en kwam op hare plaats terug.

1) tanden.

Doch het oogenblik voor het gevecht was aangebroken.

- 'Wèè wilt noe beginne?' riep de Baron en wendde zich tot de vele liefhebbers, die met hun hond aan ketting of koord gereed stonden.

Plotseling echter dreunde langs muren en gewelven de galm van een krachtig akkoord, voortgebracht uit volle borst door een twintigtal flinke mannenstemmen. De Zangvereniging had een jagerskoor ingezet en de tonen rolden door de kelderruimte, sloegen tegen den steenen boog en wekten de echo's in alle hoeken en rondingen, om samenvloeiend neer te vallen op den vloer, weer op te stijgen tot aan 't welfsel en voort te dreunen langs de wanden. Het effect der op elkander volgende akkoorden was overweldigend. Doch eerst zachtjes en klagend, toen luider en feller, eindelijk geweldig en wanhopend begonnen de honden te janken, te kermen, te gieren, te blaffen en te brullen, zoodat alles in één oortergend, oorverscheurend en oorverdoovend geluid te zamen smolt. Aan verder zingen was geen

denken meer, de Zangvereniging moest haar jagersstukje staken.

Onbewegelijk in elkander gedoken bleef de zwarte massa in den donkeren hoek.

Eindelijk zou het gevecht beginnen, doch het was voor allen een bittere teleurstelling. Geen der honden durfde den das aan. Het smousje van den verver Pieters bleef op een eerbiedigen afstand staan keffen, de fiks van Van der Teuten krabde als van ongeduld met de voorpooten den vloer, doch waagde het niet een pas verder te zetten, de poedel van den huurkoetsier Berden stond te kijken als een speculeerend filosoof, de jachthonden van Van Hattem trokken druip-staartend af, de Ulmer dog van de Sablemont deed als de jachthonden van Van Hattem en de hazenwind van den kandidaat-notaris Rietberg als de Ulmer dog van de Sablemont; alleen de taks van den brouwer waagde zich iets verder; hij besnuffelde den das van achteren, doch toen deze weer den kop opstak en de tanden toonde, had de taks er genoeg van en was in weerwil

van alle door den brouwer aangewende moeite niet te bewegen tot een aanval. Eindelijk kwam de bulldog van slager Thiessen. Hij plaatste zich moedig vlak vóór het roofdier, snoof een paar malen, knarste op de tanden en liet een brommend geluid hooren. Iedereen dacht, dat hij ten aanval gereed was. Doch eensklaps wierp de das zich achterover met den rug tegen den muur en toonde de scherpe, lange klauwen zijner voorpooten. De bulldog staakte zijn gebrom en geknars, niesde een paar malen, maakte als bedeesd een paar passen achterwaarts en kwam zich mak achter zijn meester verbergen, die hem te vergeefs nog aanhitste.

- 'Noe zal eederein toch motte toegève,' riep de Baron, 'dat geinen hond einen das aandurft!... En noe zolle veer hem mer ad patres schikke!'

Hij nam den sierlijken Flobert, dien een livreibediende hem aanbood, terwijl een ander de ijzeren tang ter hand nam, om het dier op te porren. Een oogenblik van stilte.... een lichte knal van

den Flobert - en Grimbaard was niet meer.

Lachend en koutend verliet men den kelder, stroomde de menigte de markt op. De dassenjacht was afgelopen.

Toen het schot viel, had Julie een gil gegeven. Met een glimlach op de lippen wendde Victor Splinter zich tot haar, te midden van het groepje dames, dat nog bleef wachten.

- 'Juffrouw Julie,' zei hij, 'geer zeet bang veur e gewèèr. Geer mot mer nooit mit 'ne jäger trouwe!'

Constance de Sablemont wierp Mélanie Franck een blik toe, en toen ze buiten waren, zei ze lachend tot haar:

- 'Den das is nog niet gevange!'

Aldus geschied in een klein Limburgsch stadje omstreeks Kerstmis van 't jaar Onzes Heeren 1894.

De grootste heilige in den hemel.

Steven, - van Fikee, - heb ik als knaap reeds gekend, toen ik nog met de boekentasch op den rug naar school ging. Wat mij altijd 't meest aan hem opviel, dat waren zijn donkerblauwe handen. Hij was een klein, mager, oudachtig mannetje zonder baard of knevel, doch met een altijd zwartachtig gelaat. Hij droeg een hooge duffelsche pet met opgeslagen oorlappen, een donker vest tot aan de kin dichtgeknoopt, een blauw linnen voorschoot en een buis van donkerblauw 'duivelssterk' of tiretein, in welks eene zijzak een blauw katoenen 'tesseplak' (neusdoek) stak. Ik moest langs de blauwververij

van Fikee, als ik naar school ging, en dan zag ik hoe Steven zich voorover bukte in de groote kuip, te midden van een wolk van damp en wasem, die de kleine werkplaats vulde en door deur en venster naar buiten sloeg. Als zijn bezigheid het hem veroorloofde, stond hij met een kort eindje pijp in den mond op den grooten Naamschen steen vóór de deur, terwijl de goot, vóór hem, geheel met een blauwachtig vocht gevuld was.

Ik heb nooit kunnen opmerken, dat Steven veranderde. Toen ik acht, negen jaar later met de boeken onder den arm naar 't 'Collegie' ging, stond Steven er nog, ik geloof met hetzelfde eindje pijp in den mond, althans zeker met dezelfde pet, dezelfde schort en hetzelfde buisje, waarin de blauwe katoenen zakdoek, of ik zag hem weer neerduiken in de dampende kuip om er de zwartblauwe streenen garen uit te halen en aan een langen houten droogstok te rijgen.

De ververij was een klein maar goed, zelfs tot veraf beroemd zaakje, want die er zijn wol

bracht, wist dat ze deugdelijk met zuivere indigo geverfd werd, en die er zijn garen kocht kon overtuigd zijn, dat hij de degelijkste waar voor den schappelijksten prijs had.

Steven was als jongen van zestien jaar bij den ouden Fikee gekomen en om zoo te zeggen onafscheidelijk geworden van de zaak. Niemand kon zich de blauwververij voorstellen zonder Steven.

De oude Fikee had een groot gezin gehad, maar van al de vertegenwoordigers waren er slechts twee overgebleven: Mieke, de oudste, en Frans de jongste van allen. Mieke was zoo wat twintig jaar ouder. Met Frans was ik op 't Collegie bevriend geworden; hij was aanvankelijk voor den priesterlijken staat bestemd, doch toen zijn laatste broeder stierf en Mieke hem goed in de zaak kon gebruiken, had hij gaarne Caesar en Titus Livius en den Gradus ad Parnassum naar de maan gegooid.

Wij bleven echter goede vrienden, want nu Frans thuis was, had hij eerst recht den noodigen tijd om zich bezig te houden met datgene wat

onze gemeenschappelijke liefhebberij was: het broeien en opkweken van kanarievogels. Daardoor kwam ik hoe langer hoe meer, bijna dagelijks, in Fikee's huis - het hoekhuis der Maasen Lombardstraat - en leerde ook den ouden Steven nader kennen.

Vóór, aan de Maasstraat, lag de winkel, vol garens en sajetten, wollen, linnen en katoenen stoffen. Hier stond Mieke achter de toonbank, met de groote, aan een lang lint om het middel vastgemaakte schaar in een sierlijke zilveren kram gehangen. Ik kon die schaar nooit aanzien, zonder mij met een dankbaren glimlach te herinneren, dat Mieke er voor mij een paardje, een koetje of een schaapje uit een adreskaart mee knipte, telkens wanneer ik als kind met moeder den winkel bezocht. Achter dezen winkel, langs de Lombardstraat, lag de huiskamer, daarachter het kleine kantoor met de groote volière, en eindelijk de ververij, die met een deur op de Lombardstraat uitkwam.

't Was een heel eigenaardig huisgezin. Mieke

bediende de klanten, waarmee ze uitstekend wist om te gaan, en verzorgde het huishouden; zij was eigenlijk de chef van alles en boezemde den beiden anderen een zeker respect in. Frans had zich spoedig onder Mieke's leiding in de zaak ingewerkt en leefde voor niets anders meer, - natuurlijk 'de veugel' uitgezonderd, waarvan hij juist wist 'wanneer de rûzeltijd gedaon wâs' en 'wanneer 't menke bî de pop most gezat wèère.' Meer naast dan onder hen beiden stond Steven, trouw als goud, accuraat als een Waltham-mass. Als Mieke hare bevelen gegeven had en Steven met het hoofd geknikt, ten teken dat hij begreep - Steven sprak niet veel -, was het, of de zaak reeds was uitgevoerd.

Steven had werkelijk iets van een uurwerk. Sinds jaren ging hij denzelfden gang. In de week werkte hij den heelen dag aan den verfketel, in 't magazijn of in de droogkamer, des Zondags ging hij met hoogen hoed en duffelsche jas 's morgens naar de Hoogmis, 's namiddags naar 't Lof en 's avonds naar een stille herberg, waar hij een

paar oude kennissen aantrof en drie glazen bier dronk, om onveranderlijk tegen tien uur thuis te zijn en 's Maandags 's morgens weer aan 't werk te gaan in de ververij.

Steven was nooit getrouwd geweest, had nooit zware verliezen geleden of grooten tegenspoed gekend; toch was hij een innig vroom mannetje, doch van een bijzondere vroomheid, die trouw hield aan 't geen hij van zijne ouders in zijne jeugd geleerd had, maar ook aan dat alleen. Nieuwe leerstukken en instellingen lieten hem koud en onverschillig. Hij gaf wekelijks voor het onderhoud van 't nachtpitje bij 't Lieve-Vrouwebeeld op den anderen hoek der Lombardstraat, maar voor den Pieterspenning had hij nooit bijgedragen. De Onfeilbaarheid had hem slechts terloops even kunnen verbazen; was dan de Paus niet altijd het hoofd der kerk geweest en wie had er ooit getwijfeld aan 't geen hij geleerd en gesproken had? De Onbevleete Ontvangenis had hij nooit juist begrepen en er nooit devotie voor gevoeld. Zelfs was het gebeurd, dat, toen Mieke

hem eens een medaille van de Onbevleete Moedermaagd meebracht, hij ze bekeek als een curiositeit, en er niet naar taalde om ze aan zijn rozenkrans te hechten, waaraan toch, naast het koperen kruisje met den stervenden Zaligmaker er op, de medaille van 't Heilig Hart met de Zeven Weeën en die van den H. Alphonsus van Liguorio hing.

Maar datgene, wat Steven voor zijn kerkelijke plichten hield, werd stipt vervuld. Behalve dat hij op Zon- en feestdagen de Mis hoorde en 't Lof bijwoonde, ging hij op de vier Hoogtijden en in de octaaf van zijn patroon te biecht en ter communie; zoo hadden zijne ouders ook gedaan. Hij was lid van de H. Familie en volgde trouw, als de processie trok, met de hoed in de eene en den rozenkrans in de andere hand. Zoo had hij reeds gedaan, toen zijn vader hem als knaap aan de hand had meegenomen.

Twijfel was er in 't hart van Steven nooit opgekomen. Hij kon lezen noch schrijven en had dus geen ander gebed dan den rozenkrans. Maar

wat hij geloofde, geloofde hij vast en onwrikbaar. Eén Onze Vader ter eere van den H. Antonius bracht een verloren voorwerp terug; van de kiespijn werd men onmiddellijk verlost door 'drie Onze-Vaders en drie Wees-Gegroeten' ter eere van de H. Apollonia. Tegen de klierziekte hielp een bedevaart naar den H. Markoen te Hunsel en tegen de vallende ziekte een tochtje naar den H. Cornelis te Cornelimunster bij Aken. Eene waskaars ter eere van Sint Servaas verdreef ratten en muizen; Sint Fijt genas een zwerenden vinger als men te zijner intentie de wonde met wijwater wiesch, en een schietgebedje tot de H. Barbara bewaarde onfeilbaar van een haastigen dood. Hielp toevallig een dezer middeltjes of gebeden niet, dan had het een of ander in de uitoefening der devotie ontbroken, het geloof was niet vast genoeg, of het gebed vol verstrooiingen geweest.

Eéns in mijn leven heb ik Steven boos gezien. Frans en ik waren nog recht moedwillige jongens en wij zaten vóór de volière naar een zieke

kanarie te kijken, toen Steven 't kantoor betrad om de indigo op te geven, die hij had afgewogen.

- 'Stève,' zei Frans, 'kiik ens, veer zitten hie veur die veugel... die pop is krank en duit pront of ze wilt gaon hemele...'

- 'Jae, Jongenheer,' antwoordde Steven, niets kwaads vermoedend, - hij is er nooit toe kunnen komen om 'Meneer' te zeggen - 'van de veugel, dao ken ich niks van.'

- 'Ich dacht dôks,' ging Frans voort, met een schalksch lonkje aan mijn adres, 'of d'r neet e middelke wâs...'

- 'Dat ich neet weit, Jongenheer...'

- 'Du wèts anders zoo van alles... veur de koppiin en veur 'ne zwèrende vinger...'

- 'Ich begriip uch neet, Jongenheer...'

Ik zag aan Steven's blik, dat hij wel begreep en nijdig werd, doch kon Frans geen waarschuwend teeken geven, die nog altijd met den rug naar Steven bij de volièr stond.

- 'Kiik ens, wie det erm beest de kop leet hange,' vervolgde Frans. 'Zol d'r noe neet 'nen

heiligen in den hemel zin, dèè zich euver zoo e veugelke wol erberme?...'

Toen barstte Steven los:

- 'Jongenheer, as geer mit eur veugel te doon höbt, dan mot geer de heilige mit röst laote. Die zin veul te hoog en veul te verhèven om zich mit eur veugel te bemeuie...'

- 'Mer Stève,' ging Frans nogmaals even leuk voort, 'ich meinde toch dat Sinter Vaos zich mit de ratten en de muus bemeuide, en Sint Hubertus mit 'ne raozenden honjd...'

- 'Heurt ens hie, Jongenheer,' - en Steven werd ernstig boos - 'as die zich dao mit bemeuje, dan doon ze dat veur 't wâl van de mins, mer dan hoove ze zich nog neet mit eur kernalieveugel te bemeuje... Mer geer zeet ouch al 'ne slechte Krist, geer wilt spotte, en as geer det wilt, dan mot geer dat zelf wete, mer dan mot geer mich boete speel laote...'

En zonder antwoord af te wachten ging Steven heen.

Later heeft Frans mij verteld dat, toen hij den

volgenden dag alleen was, Steven op 't kantoor was gekomen.

- 'Mot mich neet kwaolik numme, Jongenheer,' had hij gezegd, 'ich höb uch dat gistere neet wille zègke, toen eure vrunjd bì uch wàs, mer geer mot neet spotte mit de relisie en mit de heilige... Wèt geer wâl, dat de mallediksie van Os-leeven-Heer ens in de vèrkètèl kost slaon?...'

- 'En zols-te noe wâl zègke,' voegde Frans er bij, 'dat dat 'ne kèrel is, dèè de Fransen hèèt gedeend en mit Napoleon in Rusland is gewèèst?'

Ik stond verbaasd; dat was me van Steven nooit ter oore gekomen. Ik hoorde 't bij die gelegenheid voor de eerste maal.

- 'In Rusland gewèèst?!' riep ik. 'En wât vertelt 'r dao van?'

- 'Och, neet veul. Hoe langer hoe minder. Hè weurdt alt. Vreuger, toen vader zaliger nog lèèfde, sprook hè d'r wâl ens van. Mer dan wàs 't altiit hetzelfde. Van e buske, wo-in ze gelègen

hadde, toen de vijand mit de blanke sabel in de hanjd in volle galop op heur aankwâm en zi zich koesch hadde gehalde tot den heele storm veurbî wâs, of van de branjd van Moskou, wo d'r Napoleon gezeen hêèt.'

- 'Zoo?!.. Hêèt 'r Napoleon gezeen?'

- 'O jè, dao most-n-hem mer ens van kalle!... Dan fleur 'r heel op, dan kênst-te hem neet meer!... Mer hê begint-'r neet gèèr euver.'

Van dat oogenblik af was mijn vurigste wensch om Steven te hooren vertellen van Napoleon en zijn tocht naar Rusland. Frans en ik besloten van de eerste gelegenheid de beste gebruik te maken om hem aan 't praten te brengen, doch er moest met de meeste omzichtigheid worden te werk gegaan.

Een paar maanden later, in de laatste dagen van Augustus, zei Frans tegen me:

- 'Aanstaonde Zondâg is 't Stêve zîne patroon. Veer moste dan ens zeen om hem aan 't kalle te kriige... Kom 'ne borrel drinken, om hem te feliciteere.'

In den laatsten tijd had ik getracht, met Steven meer bevriend te worden. Op 't kantoor had ik een paar malen eenige woorden met hem gewisseld en was met Frans de ververij gaan zien, waar ik me belangstellend naar dit en dat geïnformeerd had. Op zijn patroon bracht ik hem een lange duitsche pijp en een pakje Portorico mee. Steven was in de wolken.

Toevallig hadden wij vernomen, dat een ander oud-gediende van Napoleon I, die in een naburig dorp woonde, ernstig ziek was. Toen we nu goed en wel op 't kantoor bij een bittertje zaten, Steven met de lange pijp in de blauwe hand, en hij al had moeten vertellen hoeveel jaren hij nu reeds in de zaak was, hoe hij er gekomen was en wat hij er zoo al beleefd had, zei Frans opeens:

- 'Den alden Heynen op de Boekoel mot erg krank zin.'
- 'Wât!' riep Steven, 'dao bön ich mit in Rusland gewèèst!'
- 'Zoo?' kwam ik even verwonderd er tusschen, 'zeet geer in Rusland gewèèst?'

- 'Wie?' vroeg Steven, eenigszins ongeloovig, 'wist geer dat neet?'

Er kwam een glimlach van trotsch op zijn oud en zwartachtig gelaat.

- 'Nèè,' zei ik, dat hōb ich nooit geheurd.'

Hij knikte een paar malen met het hoofd en zag mij nog even aan, verwonderd over mijne onwetendheid.

- 'Dan hōbt geer zeker Napoleon ouch wâl gezeen?' vroeg ik met de grootste belangstelling.

- 'Wât ich hem gezeen hōb!' antwoordde Steven. 'Wâl twee maol!'

- 'En wo wâs det, Stève?' vroeg ik verder.

Steven antwoordde niet onmiddellijk. Hij liet de lange pijp uit de rechter in de linkerhand overgaan, nam voorzichtig zijn glaasje, dronk eens en zette 't weer langzaam neer. Alsof al zijn herinneringen vóór en na terugkeerden, hield hij den blik op één punt gevestigd, trok den mond te zamen en zei toen met gewichtige kalmte:

- 'Ens te Wilna en ens te Moskou.'

En gaandeweg-raakte Steven aan 't vertellen.

't Was een tamelijk verward verhaal, hoe hij met zijne compagnie was achtergebleven, hoe ze in een boschje nabij de stad Wilna hadden gebivouakeerd en opeens tegen den morgen uit hun slaap werden gewekt. In de verte werd getrompet en getrommeld, en de onderofficier - een fransche naam - was tot bij de voorposten naar den rand van 't bosch gegaan en subiet teruggekeerd met het commando, dat allen moesten gaan liggen en zich stil houden. Toen was op eens een escouade russische huzaren, met den blanken sabel in de hand, ventre-à-terre op vijf en twintig passen afstands voorbij gestoven. Een oogenblik later was alles onder de wapenen geweest en zij weer bij het corps d'armée - en op eens kwam de keizer voorbij de gelederen gereden in vollen galop met den degen hoog in de hand en riep: 'Mes braves, suivez-moi!' Toen waren de troepen niet meer te houden geweest, de kanonnen hadden gebulderd, de kogels door de lucht gefloten, 't was als donder

en bliksem om hem heen geweest, maar 't was recht op Wilna los gegaan met versnelden pas, waar ze gebleven waren en overnacht hadden.

Steven was onder 't verhalen warm geworden. Zijne oogen schitterden, hij wees met de pijp op Wilna aan en riep: 'pâf, pâf, boem, boem!' en trampelde met de voeten om de kanonnen na te doen.

Zijn tweede verhaal was aandoenlijker. 't Was tegen den avond, vóór Moskou, dat in vlammen opging. Zijn regiment stond onder de wapenen moedeloos toe te zien. Op korten afstand vóór hem, iets naar rechts, bevond zich de keizer, gezeten op zijn schimmel, omgeven door zijn état-major. Doch niemand sprak, er heerschte een doodsche stilte. Napoleon liet de teugels op den hals van zijn witten hengst hangen, hij hield de armen over de borst gekruist en met gebogen hoofd tuurde hij naar de brandende stad.

- 'Dao ware d'r veul,' zei Steven, 'die de traonen euver de wange rolde...'

Hij dronk even aan zijn glas en vervolgde toen op weemoedigen toon:

‘Dat is zîne knak gewèest, Jongenheer!... As dat neet gebeur d wâs, dan zol d'r ens get gezeen hōbbe! Want dat wâs 'ne kèrel!... Zoo is-t'er nooit eine gewèest en zoo zal d'r ouch nooit eine meer komme!’

Een paar jaren later brachten de kranten opnieuw het bericht, dat de medaille van Sint-Helena, die Napoleon I aan al zijn soldaten bij testament had vermaakt, zou worden uitgereikt.

Ik toonde 't Frans en wij spraken er Steven van. 't Heele ventje fleurde weer op en de tranen kwamen hem in de oogen.

- ‘Zol ich dat nog belève?’ riep hij. ‘Dan mîg Os-leeven-Heer mich ouch haolen in zînen hoogen hemel!’

Maar 't bericht werd waarheid. Op een dag in Augustus kwam de stadsbode in Fikee's huis om Steven uit te noodigen, den volgenden Zondag des morgens ten half twaalf op 't raadhuis te verschijnen.

Frans en ik begeleidden hem er heen. Wij

vonden er Heynen van de Boekoel en nog een ander oud-strijder, wiens naam mij ontvallen is. Met een korte toespraak overhandigde de Burgemeester in eigen persoon hun de bronzen medaille aan 't blauwe lint en 't was aandoenlijk om te zien, hoe opgetogen de drie dapperen waren, hoe ze elkander geluk wenschten en de hand gaven.

- 't Is toch schoon, dat 'r aan os gedacht hèèt,' hoor ik Steven nog zeggen.

- 'Hè had 't ouch altijd belaoofd,' antwoordde Heynen.

Maar de verrassing was al te groot toen wij weer thuis kwamen. Mieke had de huiskamer met groen en bloemen gesierd, de fransche driekleur hing aan den wand en daarop, in een gouden lijstje, het portret van den keizer, met lauweren gekroond. Op de tafel stonden allerlei ververschingen en al de burenen waren aanwezig om Steven te feliciteeren. Ze stonden tot in den winkel en op 't kantoor.

Allen hadden een hartelijk woord voor Steven

en klonken met hem; toen moest de medaille van hand tot hand gaan. Steven kon haast niet spreken en antwoordde slechts met een enkel woord. Toen het eereteeken eindelijk bij hem was teruggekeerd, haalde hij zijn rozenkrans uit den rechter broekzak, stak dien met de eene en de medaille met de andere hand Mieke toe en zeide met diepe ontroering:

- 'Dao, Mieke, doot ze mich aan mînen rozekrans!'

Doch Mieke sloeg de handen in elkander:

- 'Mer, Stève!' opperde zij, 'Napoleon is toch geinen heilige!'

En toen, met gloeiende verontwaardiging, bij ziedenden toorn af, riep Steven:

- 'Wât wol d'r zègke? Napoleon geinen heilige?... Da's de grootsten heilige, dèè in den hemel is!'

Dat woord van Steven heb ik nooit kunnen vergeten.

't Volgend jaar hebben we hem begraven. Ik ben met Frans behulpzaam geweest om hem in

de kist te leggen. Toen we hem zijn rozenkrans in de gevouwen handen gaven, hebben wij de medaille er aan gelaten, die Mieke er aan had vastgehecht.